

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНА
за 2023. годину

Нови Сад, 2024.

**УВОДНА РЕЧ ПОКРАЈИНСКЕ ЗАШТИТНИЦЕ ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНКЕ
ДОЦ. ДР ДРАГАНЕ ЂОРИЋ** 11

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА..... 15

УВОД.....	15
УЛОГА ЗДРАВСТВЕНИХ УСТАНОВА У ЗАШТИТИ ЖЕНА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА	16
СКУП „ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА СУЗБИЈАЊЕ НАСИЉА ПРЕМА ЖЕНАМА“	17
ПОСЕТЕ УДРУЖЕЊИМА ЖЕНА СА СЕЛА	17
ПОСЕТЕ УДРУЖЕЊИМА ИЗБЕГЛИХ И РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА	18
ПОСЕТЕ СИГУРНИМ КУЋАМА У СОМБОРУ, ЗРЕЊАНИНУ И ПАНЧЕВУ.....	19
АКТИВНОСТИ У ОКВИРУ КАМПАЊЕ „16 ДАНА АКТИВИЗМА ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА“19	
ПРИМЕР ПОСТУПАЊА ПО ПРИТУЖБИ ГРАЂАНА.....	21
АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ.....	22
ИСТРАЖИВАЊЕ „ПОДРШКА ПАТРОНАЖНЕ СЛУЖБЕ РОДНО-РАВНОПРАВНИМ ОДНОСИМА У ПОРОДИЦИ“	22
ПОЛОЖАЈ ЖЕНА У НАЦИОНАЛНИМ САВЕТИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЂИНА	25
ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА.....	29
ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ У ОБЛАСТИ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА	32

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЂИНА..... 35

УВОД.....	35
УЧЕШЋЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈАМА И ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ	35
ПУБЛИКАЦИЈЕ	36
РЕЗУЛТАТИ ПОПИСА 2022. ГОДИНЕ.....	37
ОБРАЗОВАЊЕ НА ЈЕЗИЦИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЂИНА	38
КУЛТУРА.....	43
ИНФОРМИСАЊЕ	50
СЛУЖБЕНА УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА	53

ПРАВА ДЕТЕТА 55

УВОД.....	55
КООРДИНАЦИОНО ТЕЛО ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ И УЧЕНИКА ОД НАСИЉА.....	56
УНАПРЕЂЕЊЕ ПРАВА ДЕТЕТА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕМ УЧЕШЋА ДЕЦЕ У РАДУ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА	57
АКТИВНОСТИ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА - ОМБУДСМАНА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ПРАВА ДЕТЕТА	60

РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА (ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ)..... 71

ПОСЕТЕ У ОКВИРУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ	71
ПОСЕТЕ ГЕРОНТОЛОШКИМ ЦЕНТРИМА И ДОМОВИМА ЗА СТАРЕ.....	73
ОРГАНИЗОВАЊЕ КОНФЕРЕНЦИЈА И СТРУЧНИХ СКУПОВА	74
ЉУДСКА ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	75
КОМУНАЛНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ЕЛЕКТРОСНАБДЕВАЊЕ	75

СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	76
ДОБРА УПРАВА	77
РАЗНО	78
ПРИМЕНА ПРАВИЛА КОДЕКСА ПОНАШАЊА СЛУЖБЕНИКА И НАМЕШТЕНИКА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА У 2023. ГОДИНИ	78
ДРУГЕ АКТИВНОСТИ ПЗГО	79
СТАТИСТИКА 2023	91
РЕЗУЛТАТИ РЕШЕНИХ ПРЕДМЕТА	96
ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ	97
ОПШТИ ПРЕГЛЕД.....	97
ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ	98
ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈА	99
ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА- ОМБУДСМАНА.....	101

УВОДНА РЕЧ ПОКРАЈИНСКЕ ЗАШТИТНИЦЕ ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНКЕ ДОЦ. ДР ДРАГАНЕ ЋОРИЋ

У 2023. годину институција Покрајинског заштитника грађана-омбудсмана је ушла са амбициозним плановима и јединственом жељом, да својим радом, активностима и примером укаже на појачану потребу поштовања и заштите људских права. Учешће у стварању света и друштва без насиља, друштва мира, хармоније, међусобног разумевања и подршке је и мисија ове институције од њеног оснивања.

Трагични догађаји из маја месеца- убиства скоро 20 људи у два насилна догађаја, при чему су оба починиоца ових стравичних дела изузетно млади- један није имао ни 14 година а други је имао 20 година, су поново поставила бројна питања о безбедности деце и младих, о васпитним и образовним примерима у њиховом окружењу на које се деца и млади угледају, о значају породице и вредности хуманости, љубави, емпатије, заједништва и очувања (менталног) здравља. Смрт детета је вечна туга; истовремено је и смрт будућности тог детета и смрт другачије будућности коју је то дете својим одрастањем могло направити у свом окружењу и како је све могло променити свет у коме је могло да живи. Смрт сваке особе, како је то енглески песник Џон Дон писао је смрт дела човечанства, јер оно је саздано од свих људи који живе и постоје. Одјек оба трагична догађаја, који су се десили дан за даном, се проширио ван граница наше државе, на државе у окружењу али и на друге континенте. Навео је стручњаке из бројних области али обичне грађане на поново промишљање о пеналној политици: да ли се њеним построжавањем може извршити генерално превентиван утицај на потенцијалне починиоце кривичних дела, а посебно да ли је коначно дошло време за смањење границе кривичне одговорности, бар у ситуацијама извршења најтежих кривичних дела, уз посебну психолошку евалуацију стања таквих починилаца.

Након првобитног шока, наша институција је одмах апеловала на јавност, првенствено представнике медија да прилагоде свој начин извештавања трагичним околностима, у складу са позитивноправним оквиром и етичким кодексом. Такође апеловали смо и на родитеље да пронађу посебну снагу и храброст да са својом децом прилагођено и отворено разговарају о целој ситуацији, и пруже им утеху и подршку.

Током извештајне године је институција више пута морала да апелује на представнике медија да прилагоде свој начин извештавања правним и етичким нормативима, јер је начин извештавања уместо информација пружао само додатно узнемирење, повећавао страх и анксиозност. Више пута се током 2023. године сукобило право јавности да зна са правом особе да се заштите њени лични подаци, што у случају жртава значи спречавање њихове секундарне виктимизације. То није и не сме се тумачити као скривање информација, већ заштита оних који су у одређеним ситуацијама још рањивији него иначе. ПЗГО је одувек стајао на становишту да жртва, посебно када је дете у питању, мора бити и у овој сфери посебно заштићено. Дигитални отисак- све информације о некој особи које се могу пронаћи на интернету, могу трајно остати тамо, сем ако се не активира ново људско право из тзв. пете генерације људских права- право на заборав, путем којег се на основу судских одлука трајно и детаљно бришу све информације о некој особи са интернета. Границе права на заштиту приватности су већ ублажене у погледу лица које се налазе на државним и другим јавним функцијама или се налазе у категорији јавних личности, по неком основу. Сматра се да су стављањем себе у излог јавности истовремено дали

сагласност и на то да њихова и највећа интима буде доступна свима, и у да се супротном сматра да ако крију интиму, да онда крију и неки део обављања своје професионалне делатности. Питање које се додатно искристалисало током 2023. године, у горњем смислу је где право јавности да зна и буде обавештена о свему уступа место праву на заштиту приватности, и где јавни интерес, иако превасходан треба и мора да устукне да би заштитио појединца.

Поред свих изазова којима смо били изложени као људи и професионалци, бележимо да смо у 2023. години, највећи део амбициозних планова постављених на почетку године и остварили, те да смо бројне активности спровели први пут од оснивања институције:

- припремљен је први *Дневник праксе* за студенте и студенткиње, учеснике програма Студентске праксе, као трајни подсетник за њихов боравак и процес учења реализован у нашој институцији;
- штампан је *први вишејезични информатор о институцији*, у оквиру којег се налази образац притужбе, такође вишејезични;
- штампана је *прва вишејезична публикација*, на чак 21 језику-преводи Универзалне декларације о људским правима, кровног међународног документа о људским правима;
- у штампи је *прва публикација посвећена лицима на смештају у домовима за старе*- њихове песме, приче, њихови аутентични уметнички изрази су једини садржај публикације “Златни час”, и докази су новог поглавља живота који они остварују;
- основан је *први консултативни орган ПЗГО- Дечји савет*, са мандатом да помаже и сарађује са институцијом у области права детета и *одржан први семинар-едукација чланова и чланица овог тела*;
- ПЗГО је започео *контакте и сарадњу са удружењима избеглих и расељених лица*;
- први пут смо започели *поступак утврђивања тачног идентитета једне особе*, уз сарадњу удружења избеглих и расељених лица и надлежних институција у БиХ;
- уз *подршку Медицинског факултета у Новом Саду* смо се почели бавити на много озбиљнији начин *промоцијом и заштитом (менталног) здравља*;
- *први пут је једна високошколска установа/Правни факултет у Новом Саду) постала чланица Мреже “Живот без насиља”*, због јединственог ресурса који поседује -Правне клинике за борбу против насиља у породици.
- прихваћена је иницијатива више покрајинских органа, између осталог и ПЗГО и основано је *Координационо тело за безбедност деце у основним и средњим школама на покрајинском нивоу*.

О свим осталим активностима ПЗГО се детаљније може прочитати у извештају пред вама, издвојили смо оне најзначајније.

Посебно наглашавамо да број предмета који су у раду, или број обраћања се не може и не сме тумачити као мера успешности рада наше институције. Ретка су обраћања и притужбе који су решени након једног или највише два сусрета, дописа, консултације. У питању су често захтевни предмети, где провера рада неке друге институције и комуникација са притужиоцем траје извесно време, а не завршава се и након утврђивања чињеница већ остаје у статусу праћења предмета.

Током извештајне године дошло је и до извесних кадровских промена: на место заменика за права детета изабрана је колегиница Јоланд Корора, а након одласка у пензију Јаноша Ороса, заменика за права националних мањина, на дужност је крајем 2023. године ступио колега Михаљ Њилаш. Нове колеге су донеле нову енергију, знања и брзо се уклопили у тим у оквиру институције.

Захваљујемо се на преданом раду и сарадњи колегама Милану Дакићу, који је на позицији заменика за права детета био до јуна 2023. године и колеги Јаношу Оросу.

Структура извештаја о раду Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана за 2023. годину је слична прошлгодишњој: сваки од четири сектора је припремио свој део извештаја о раду (равноправност полова, права националних мањина, права детета, општа надлежност); наведене су бројне друге активности које смо спровели или у њима учествовали, а које су ван редовног опсега специјализованих сектора али су у оквиру праћења стања људских права и побољшања оквира за примену истих. Извештај се завршава, по правилу прегледом статистике предмета- обраћања и покренутих поступака на захтев притужилаца или по сопственој иницијативи, и прегледом односа са јавношћу наше институције - видљивости наших садржаја, активности и праћења од стране медија и финансијским извештајем.

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

УВОД

У Републици Србији је у претходном периоду установљен добар нормативни и институционални оквир када је у питању родна равноправност, као и механизми за заштиту и унапређење исте. Међутим, за стварне промене нормативни и стратешки оквир нису довољни, већ је потребна њихова доследна имплементација у пракси.

Након доношења Закона о спречавању насиља у породици¹, Закона о родној равноправности², те Закона о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације³, донете су и важне националне стратегије: Стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела за период од 2020-2025 године⁴, Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године⁵, као и Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године⁶. Током 2023. године истекао је Акциони план за спровођење Стратегије за родну равноправност за период од 2022. до 2023. године⁷, о чијој су реализацији поднети извештаји надлежном министарству.

Када је у питању покрајински ниво, у извештајној години усвојена је покрајинска стратегија за борбу против насиља према женама и насиља у породици под називом „Програм за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2023. до 2026. године“⁸. Од Програма се очекује унапређење координисаног рада институција и организација у спречавању и решавању случајева насиља у породици и насиља над женама.

У Србији је у 2023. години убијено најмање 28 жена у породично-партнерском насиљу.⁹ Прецизан број као и карактеристике убистава непознати су због чињенице да се до ових података долази праћењем извештавања медија, будући да не постоји званичан систем евидентирања и анализе фемицида у Србији.

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016.

² „Сл. гласник РС“, бр. 52/2021.

³ „Сл. гласник РС“, бр. 52/2021.

⁴ Усвојена на седници Владе Републике Србије 2020. године, доступна на:

<https://www.mpravde.gov.rs/tekst/30567/nacionalna-strategija-za-ostvarivanje-prava-zrtava-i-svedoka-krivicnih-dela-u-republici-srbiji-za-period-2020-2025-godine-19082020.php>, приступ линку: март 2024. године. У вези са остваривањем Стратегије усвојен је 2023. године и Акциони план за спровођење Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године, у периоду 2023–2025. године („Сл. гласник РС“, бр. 65/2023).

⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 47/2021.

⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 103/2021.

⁷ „Службени гласник РС“, бр. 112/2022.

⁸ Доступна на : <https://www.socijalnapolitika.vojvodina.gov.rs/wp-content/uploads/2023/08/Program-APV-za-sprecavanje-nasilja-2023-2026.pdf>, приступ линку: март 2024. године. Чланица радне групе која је израдила наведену стратегију је била и Снежана Кнежевић, заменица покрајинске заштитнице грађана - омбудсманке за равноправност полова.

⁹ Извор: подаци удружења грађанки „Фемплац“

У извештајном периоду на територији АП Војводине, према истраживању које је спровео ПЗГО пратећи извештавање медија, у породично-партнерском насиљу догодила су се четири убистава, од којих су у три случаја жртве биле жене.

Упркос напорима државе да стане на пут породично-партнерском насиљу, оно се и даље јавља у различитим облицима, није увек једнако видљиво и лако препознатљиво у раним фазама, па је неопходан континуиран рад на подизању свести јавности о важности препознавања и пријављивања насиља. Управо из тих разлога ПЗГО је током извештајне године радио на видљивости проблема породично-партнерског насиља, што је посебно долазило до изражаја кроз рад мреже „Живот без насиља“ којом ПЗГО координира од оснивања 2005. године. Ова мрежа окупља институције са територије АП Војводине у чије надлежности спада и борба против насиља у породици и родно заснованог насиља. Размена искустава и добрих пракси институција окупљених у Мрежи настављена је и током 2023. године. ПЗГО је, у сарадњи са Министарством правде Републике Србије, организовао две конференције Мреже: 18. маја обележен је Национални дан сећања на жене жртве насиља, а у оквиру кампање „16 дана активизма у борби против насиља над женама“ годишња конференција под називом „Спречавање и откривање свих видова насиља над женама и насиља у породици“. Конференција је по први пут од почетка одржавања, због свог значаја у едукацији запослених у установама социјалне заштите, категоризована од стране Коморе социјалне заштите. У циљу јачања Мреже током године потписан је Споразум о сарадњи између ПЗГО као њеног координатора и Правног факултета Универзитета у Новом Саду - Правне клинике за борбу против насиља у породици. Правна клиника окупља студенте и студенткиње посебно заинтересоване за рад на превенцији насиља у породици и њихово учешће може бити значајан ресурс за Мрежу.

УЛОГА ЗДРАВСТВЕНИХ УСТАНОВА У ЗАШТИТИ ЖЕНА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА

ПЗГО је организовао у марту месецу скуп под називом „Улога здравствених установа у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима“.

Ово је била прилика да се здравственим радницима/цама у домовима здравља и општим болницама са територије АП Војводине укаже на значај примењивања Посебног протокола Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу, односно на препознавање, евидентирање и документовање родно условљеног насиља. Учесници и учеснице скупа говорили су и о улози Покрајинског секретаријата за здравство у подршци здравственом сектору приликом пружања услуга женама жртвама насиља у породици, раду Центра за жртве сексуалног насиља у Новом Саду, искуствима жена из маргинализованих група, изазовима у пракси и стратегијама превенције насиља, односно о искуству у раду заштитника права пацијената.

На крају скупа усвојени су следећи закључци:

- У раду са жртвама насиља здравствени радници треба да користе Посебан протокол Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу јер је то инструмент за препознавање, евидентирање и документовање родно условљеног насиља;
- Неопходна је мултисекторска сарадња свих надлежних институција у борби против насиља у породици и према женама, а посебно када се ради о жртвама сексуалног насиља, како би се избегла секундарна виктимизација жртве;

- Посебна пажња мора бити посвећена у раду са женама жртвама насиља које долазе из маргинализованих група (попут Ромкиња, жена са инвалидитетом и др.), како би се одговорило на њихове специфичне потребе;
- Потребно је радити на доношењу протокола о превентирању насиља над старијим женама уз увођење обавезног једногодишњег скрининга старијих жена ради препознавања претрпљеног насиља, које подразумева претходно обуке здравствених радника да идентификују повреде код старијих жена;
- Потребно је да се здравствени радници упознају са одредбама Закона о правима пацијената.

СКУП „ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА СУЗБИЈАЊЕ НАСИЉА ПРЕМА ЖЕНАМА“

ПЗГО, као координатор мреже „Живот без насиља“, у сарадњи са Министарством правде Републике Србије организовао је скуп под називом „Институционални механизми за сузбијање насиља према женама“.

Скуп је организован поводом обележавања 18. маја - Дана сећања на жене жртве насиља у циљу подстицања и јачања свеобухватне и координисане сарадње државних органа, превентивног деловања у спречавању насиља у породици, односно пружања правовремене и делотворне заштите свим женама и девојчицама. Осим представника/ца релевантних републичких и локалних установа, скупу су присуствовали и студенти и студенткиње Правног факултета Универзитета у Новом Саду.¹⁰

Шест година од почетка примене Закона о спречавању насиља у породици, статистички подаци о насиљу према женама показују да је оно и даље веома распрострањено и да постоје одређени изазови у систему заштите и превенције који се могу превазићи само доследним спровођењем закона, интегрисаним приступом, међусекторском сарадњом и обавезном разменом информација између институција, препознавањем свих фактора ризика од смртог исхода насиља, односно спровођењем адекватне и континуиране процене ризика. Такође, важна је улога медија у креирању друштвене свести која ће препознати штетност и недопустивост насиља, али и образовања које подстиче вредности родне равноправности, међусобног поштовања и ненасиља у међуљудским односима.

ПОСЕТЕ УДРУЖЕЊИМА ЖЕНА СА СЕЛА

ПЗГО је током 2023. године обишао 17 удружења жена са села са територије АП Војводине.¹¹ Ове посете представљају наставак сарадње ПЗГО и удружења сеоских жена која је започета 2021. године са циљем

¹⁰ У уводном делу скупа присутнима су се обратиле покрајинска омбудсманка доц. др Драгана Ћорић, деканка Правног факултета Универзитета у Новом Саду проф. др Татјана Бугарски, државна секретарка у Министарству правде Републике Србије Бојана Шћепановић, Драгомир Кнежевић, представник Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије и Маја Миљковић, директорка Покрајинског завода за социјалну заштиту. У раду скупа учествовали су професионалци који свакодневно у свом раду поступају у случајевима насиља у породици и родно заснованог насиља: Далиборка Војводић Томовић, руководитељка Групе за сузбијање малолетничке деликвенције и насиља у породици из Полицијске управе у Новом Саду, Слободан Јосимовић, заменик Вишег јавног тужиоца у Новом Саду, Дамир Костовски, заменик Основног јавног тужиоца у Новом Саду, Татјана Шуњка, судија

Вишег суда у Новом Саду и др Нада Падејски Шекеровић, руководитељка Сигурне женске куће у Новом Саду.

¹¹ ПЗГО је посетио следећа удружења: УЖ „Шимановчанке“ из Шимановаца, „Орхидеја“ и „Великоселке“ из Банатског Великог Села, УЖ „Нови Козарци“ из Нових Козараца, УЖ „Иђош“ из Иђоша, „Сремице“ из Пећинаца,

приближавања ове институције женама на селу, повећања видљивости њиховог положаја, односно информисања о активностима, мерама и инструментима подршке који постоје на локалном, покрајинском и републичком нивоу којима се подстиче женско предузетништво и активности женских удружења.

ПЗГО тежи да у непосредном контакту са женама из удружења стекне увид у њихов рад и активности, односно изазове са којима се оне суочавају, између осталог у вези са финансирањем активности удружења, а имајући у виду значај економског оснаживања за унапређење положаја жена на селу као и њихов допринос локалном развоју.

Након овогодишњег циклуса посета удружењима жена на селу, ПЗГО је организовао састанак са представницима Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање, Покрајинског секретаријата за привреду и туризам, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Покрајинског секретаријата за финансије и Завода за равноправност полова. Тема састанка била је додела бесповратних средстава путем конкурса удружењима жена на селу - ПЗГО је овом приликом упознао присутне са својим запажањима о раду ових удружења, проблемима са којима се сусрећу као и о њиховим потребама у циљу даљег оснаживања. Закључено је да је неопходно предузети активности у циљу повећања информисаности ових удружења о расписаним конкурсима, као и активностима у циљу омогућавања аплицирања на исте, чему ће ПЗГО посветити посебну пажњу у наредном периоду.

ПОСЕТЕ УДРУЖЕЊИМА ИЗБЕГЛИХ И РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА

ПЗГО посетио је у септембру месецу у Сремској Митровици удружење избеглих, интерно расељених, социјално угрожених и националних мањина „Будућност“ не коме су присуствовали и представници/це удружења родитеља деце оболеле од аутизма, удружења самохраних родитеља „Борба за право“ и удружења хранитеља „Храбро срце 022“¹² а затим и Завичајно друштво „Ђорђе Војновић“ у Инђији¹³.

У оквиру ових посета разговарало се о раду присутних удружења, односно о проблемима са којима су њихови чланови/це суочени, будући да избегла и интерно расељена лица спадају у најрањивију категорију становништва Републике Србије и да се у пракси многи и даље суочавају с проблемима у приступу основним људским правима - остваривањем права на слободу кретања, прибављању потребних докумената, слободи располагања имовином, приступу формалном тржишту рада, адекватној здравственој услузи, социјалној помоћи и сл. Имајући у виду чињеницу да се на челу удружења налазе жене, као и да већину чланова/ца ових удружења чине жене, ово је уједно била прилика да се из родне перспективе осврнемо на њихов положај и проблеме са којима се суочавају као жене које припадају вулнерабилној групи становништва.

УЖ „Лаванград“ и удружење грађана „Подунав“ у Бачком Моноштору, УЖ „Брежанке“, удружење грађана „Натура“ у Бачком Брегу, удружење грађана „Гаково“ у Гакову, Клуб жена „Вредне руке“ из Српског Итебеја, УЖ „Међанке“ из Међе, УЖ „Банајанке“ из Торка, УЖ „Чипкерожа“, „Будућност Гунароша“, „Плаво не заборави“ и КУД „Јожеф Атила“ из Гунароша, Актив жена „Дуга“ у Панонији, Актив жена у Пивницама.

¹² Ова удружења са територије Сремске Митровице умрежена су и окупљена у кровну организацију која носи назив „Женски центар“.

¹³ ПЗГО је као наставак сарадње са овим удружењем реализовао посету „Првом Кордунашком прелу 2023“, одржаном у октобру месецу, у организацији удружења „Ђорђе Војновић“ и изворне(певачке) групе „Кордун“.

ПОСЕТЕ СИГУРНИМ КУЋАМА У СОМБОРУ, ЗРЕЊАНИНУ И ПАНЧЕВУ

У извештајној години ПЗГО посетио је три сигурне куће са територије АП Војводине: Прихватилиште за жене и децу жртве насиља у породици и жртве трговине људима у Сомбору, Сигурну кућу у Панчеву и Сигурну кућу у Зрењанину.

Прихватилиште за жене и децу жртве насиља у породици и жртве трговине људима у Сомбору функционише при Центру за пружање услуга социјалне заштите Града Сомбора, Сигурном кућом Панчево управља Центар за социјални рад „Солидарност“ из Панчева, док Сигурна кућа у Зрењанину функционише у оквиру Центра за пружање услуга социјалне заштите „Мост“ који је основан 2019. године одлуком Скупштине града Зрењанина. Посете су реализоване ради стицања увида у функционисање, рад и изазове у пружању услуга подршке и заштите жртвама насиља у породици.

АКТИВНОСТИ У ОКВИРУ КАМПАЊЕ „16 ДАНА АКТИВИЗМА ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА“

ПЗГО, као координатор мреже „Живот без насиља“, организовао је састанак за чланице и чланове покрајинског Координационог тима Мреже. Координациони тим окупља покрајинске институције и води рачуна о сарадњи и развоју мреже за превенцију насиља у породици.

На састанку се говорило о реализацији активности покрајинских институција у борби против насиља према женама и насиља у породици које су предвиђене Акционим планом Мреже, а повод састанка био је и договор о активностима које ће спровести покрајинске институције у оквиру традиционалног обележавања кампање „16 дана активизма против насиља над женама“. Састанку су присуствовали представници/це покрајинских секретаријата, Завода за равноправност полова и Покрајинског завода за социјалну заштиту.

ЕДУКАЦИЈА ПОЛИЦАЈАЦА И ПОЛИЦАЈКИ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ И ПРЕВЕНЦИЈЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Имајући у виду значај континуиране едукације садашњих и будућих професионалаца у органима и установама надлежним за заштиту жена од насиља, ПЗГО је поводом 25. новембра - Међународног дана борбе против насиља над женама одржао предавање о родној равноправности, родно заснованом насиљу и насиљу у породици за чланове и чланице Удружења полицајаца и грађана „Безбедна заједница“ и за студенте и студенткиње Криминалистичко-полицијског универзитета у Београду.¹⁴

ОБУКА У АПЕЛАЦИОНОМ ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ У НОВОМ САДУ

На позив Апелационог јавног тужилаштва у Новом Саду ПЗГО је, у оквиру кампање „16 дана активизма у борби против насиља над женама“, одржао обуку за тужиоце и запослене у тужилаштво о родној равноправности и значају који ова област има за остваривање људских права, основим појмовима и принципима на којима почива, одредбама закона и међународних аката који је регулишу, као и примерима из праксе настале у раду ПЗГО.

¹⁴ Едукацију су одржале заменица покрајинске омбудсманке за равноправност полова Снежана Кнежевић и саветница Светлана Нешић Бајго. Едукацију је у онлајн формату пратило више од 80 учесника и учесница.

ГОДИШЊА КОНФЕРЕНЦИЈА МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

Препознајући да је насиље у породици најраспрострањенији вид кршења људских права, као и да међусобна сарадња и координација институција представља предуслов ефикасне борбе против насиља у породици и насиља над женама, ПЗГО, као координатор мреже „Живот без насиља“, почетком децембра организовао је у сарадњи са Министарством правде Републике Србије годишњу конференцију мреже „Живот без насиља“ под називом „Спречавање и откривање свих видова насиља над женама и насиља у породици“.

Тема конференција елаборирана је кроз излагања у три засебна панела, па се тако о родно заснованом насиљу говорило као о економском насиљу, сексуалном насиљу и најекстремнијем облику насиља над женама, родно заснованом убиству - фемициду.¹⁵ ПЗГО већ годинама упозорава на то да институције осим физичког неретко не препознају друге облике насиља у довољној мери. Економско насиље као вид насиља представља посебан изазов за све учеснике у борби против насиља превасходно због своје специфичности у манифестацији. Велика препрека за жене жртве насиља које желе да изађу из круга насиља је чињеница да су жене често економски зависне од својих партнера, због чега им је неопходна подршка за економско оснажење и бесплатне специјализоване услуге и ресурси који ће им омогућити да изађу из насилне заједнице. Посебно су угрожене старије жене када је у питању експлоатација и злостављање, у шта спада и економско злостављање и ускраћивање права на наслеђивање. Излазак из насилне везе или добијање неког вида социјалне помоћи у великој мери су условљени тиме да ли се жена одрекла наследства, због чега је неопходно информисати жене о њиховим правима, обавезама и последицама давања наследничких изјава кроз укључивање Јавнобележничке коморе. Социјална заштита мора бити доступна и оним женама које су се, услед неинформисаности или друштвених очекивања, одрекле права на наследство.

Када је реч о редукцији сексуалног насиља, мере превенције требало би да укључе интердисциплинарни приступ различитих релевантних наука, дисциплина и/или професија, док кључне стратегије у оквиру превенције треба да обухвате препознавање фактора ризика, изградњу капацитета и вештина професионалаца у систему социјалне заштите, образовању, здравству и другим релевантним системима, промоцији друштвених норми и вредности које штите од насиља, као и оснаживање жена и девојчица и креирање здравог и безбедног друштвеног окружења.

За превенцију родно заснованог убиства - фемицида нужно је да државне институције у сваком тренутку, са дужном пажњом, размотре све потенцијалне ризике од могућег насиља у породици и његовог смртог исхода, да заштите и пруже благовремену и свеобухватну подршку женама које трпе насиље. Такође, потребно је ускладити услуге подршке за жене са искуством родно заснованог насиља у Републици Србији са обавезујућим међународним стандардима – посебно са Истанбулском конвенцијом која прописује обавезу пружања специјализованих услуга подршке које омогућавају опоравак од насиља. Извештавање медија о насиљу према женама нарочито је важно, будући да су медији кључан фактор у обликовању ставова јавности о феномену родно заснованог насиља; иако је

¹⁵ У уводном делу скупа говорили су државна секретарка у Министарству правде Републике Србије Бојана Шћепановић, шефица Одсека за превенцију насиља у породици у Министарству унутрашњих послова Стана Пантелић и судија Апелационог суда у Новом Саду Слободан Велисављевић. У оквиру панела о економском насиљу говориле су Надежда Сатарић из Удружења „Амиту – снага пријатељства“, Јелена Ружић из Женског удружења колубарског округа и Марио Шили из Центра за социјални рад Суботица. У раду панела на тему сексуалног насиља учествовали су Мирослав Ракић, главни јавни тужилац у Основном јавном тужилаштву у Руми, Ивана Јосифовић, судија Вишег суда у Новом Саду и доц. др Јована Шкорић из Центра за несталу и злостављану децу. Александра Лучић Фајфер, јавни тужилац у Апелационом јавном тужилаштву у Новом Саду, др Зорица Мршевић и новинарка Тамара Сријемац имале су излагања у панелу о фемициду.

насиље константно присутно у медијима, начини за превазилажење такве праксе постоје, а један од начина је едукација новинара и новинарки и њихово упознавање са Смерницама за медијско извештавање о насиљу према женама.¹⁶

На конференцији, која је одржана у Амфитеатру Ректората Универзитета у Новом Саду, присуствовали су представници и представнице судова, тужилаштва, полиције, центара за социјални рад, здравствених и других установа и организација, као и студената и студенткиња Правне клинике за борбу против насиља у породици са Правног факултета Универзитета у Новом Саду.

ПРИМЕР ПОСТУПАЊА ПО ПРИТУЖБИ ГРАЂАНА

ПЗГО примио је притужбу грађанке Сенте у којој се наводи да у Служби за педијатрију Опште болнице у Сенти није дозвољено особама мушког пола да буду у пратњи детета које је задржано на болничком лечењу. Како су наводи у притужби упућивали на повреду људских права и дискриминацију по основу пола ПЗГО је покренуо поступак према Општој болници у Сенти.

У изјашњењу болнице наведено је да тренутно не постоје услови који би омогућили очевима да бораве у овој установи у својству пратиоца детета, будући да је распоред болничких соба такав да се између сваке собе, уместо зида, налази стакло кроз које се види унутрашњост сваке собе, као и да у Служби за педијатрију постоји само женски тоалет и купатило. У изјашњењу је наведено и да је израђен пројекат за реконструкцију ове болнице, у склопу које се планира реконструкција и адаптација Службе за педијатрију, што ће омогућити присуство и особама мушког пола да буду пратиоци детета.

ПЗГО упутио је Општој болници у Сенти мишљење да овакво поступање није у складу са одредбама Устава нити бројним законским одредбама, те је препоручио да у кратком року уочену неправилност отклони тако што ће омогућити да оба родитеља (старатеља/усвојитеља) под једнаким условима могу да буду у пратњи детета на стационарном лечењу, односно донети општи акт који ће омогућити законито поступање убудуће.

Прописи недвосмислено уређују право мајке и оца да се равноправно старају и брину о детету. ПЗГО указао је на одредбе Устава Републике Србије као и на законске одредбе које забрањују дискриминацију¹⁷ и гарантују равноправност жена и мушкараца. Посебно је указано на то да је дужност свих да се, у активностима које се тичу детета, руководе најбољим интересом детета¹⁸ као и да родитељско право припада мајци и оцу заједно, те да су они равноправни у вршењу родитељског права¹⁹. ПЗГО је мишљења да разлози који су у изјашњењу Опште болнице у Сенти наведени као разлози за ограничавање права искључиво мајкама и женским члановима породице да буду уз дете на лечењу нису прихватљиви, као ни став да очеви својим присуством угрожавају приватност осталих мајки, те сматра да је потребно да се уложе додатни напори и иницијативе у циљу решавања овог проблема. Ономогућавањем очевима да буду у пратњи детета на болничком лечењу у овој установи дискриминише се један од родитеља на основу пола, будући да намеће родитељима одлуку о томе ко ће бити у пратњи детета и даје предност искључиво мајкама и другим сродницима женског пола уместо очевима детета.

¹⁶ Публикацију је припремила Група „Новинарке против насиља“.

¹⁷ Чл. 15, чл. 21 и чл. 65 Устава РС („Сл. гласник РС“ бр. 98/2006 и 115/2021), чл. 4 и чл. 20 Закона о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“, бр. 22/2009 и 52/2021)

¹⁸ Чл. 6 став 1 Породичног закона („Сл. гласник РС“, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015)

¹⁹ Чл. 7 Породичног закона

Општа болница у Сенти обавестила је ПЗГО крајем године о томе да је поступила у складу са упућеним мишљењем и препоруком обезбедивши услове за боравак очева (старатеља/усвојитеља) и других мушких чланова породице у пратњи детета на болничком лечењу.

АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

ПЗГО је током 2023. године на основу сазнања из медијских написа о случајевима убистава у породично-партнерском контексту која су се догодила на територији АП Војводине покренуо поступке по сопственој иницијативи обраћањем надлежним центрима за социјални рад. Имајући у виду чињеницу да не постоји званична евиденција о родно заснованим убиствима већ да су подаци добијени путем средстава информисања, они се морају узети са резервом, будући да постоји могућност да о неким случајевима медији нису извештавали.

Покренуто је укупно четири поступка за четири случајева убистава од стране партнера, бившег партнера односно другог члана породице. У три од четири случаја жртва је била жена.

Од три случаја у којима је жртва била жена, у једном случају постојала је ранија пријава за насиље у породици.²⁰ У сва три случаја жртве су усмрћене хицима из ватреног оружја. Када је у питању релација између учиниоца и жене жртве, у једном случају радило се о убиству унутар брачне заједнице, једну жену усмртио је бивши емотивни партнер, док је у једном случају жену убио син. Када говоримо о старосној структури жртава, најмлађа убијена жена имала је 27 година, а најстарија 89 година; просечна старост жртве била је 62 године. Сва три убиства праћена су извршењем суицида учиниоца.

У једном случају жртва убистава у породично-партнерским односима био је мушкарац, који је преминуо услед ношења тешких опекотина након што га је мајка полила бензином и запалила.

Сумирајући случајеве свих убистава у породичним и партнерским односима на територији АП Војводине, у 2023. години забележен је мањи број убистава у односу на претходне године. Будући да су сва три фемцида извршена ватреним оружјем, намеће се закључак да приступ ватреном оружју, без обзира на то да ли је у легалном или нелегалном поседу, представља значајан ризик. Ипак, имајући у виду чињеницу да се број убистава жена у породично-партнерским односима на годишњем нивоу на територији Републике Србије не смањује, **ПЗГО указује на потребу да се успостави контролни механизам за праћење фемцида који би омогућио детаљнији увид у фемциде и покушаје фемцида, процену ефикасности реаговања надлежних органа и утврђивање евентуалних пропуста у њиховом раду.** ПЗГО ће и у наредном периоду наставити да прати и анализира случајеве родно заснованих убистава ради увида у њихову распрострањеност и карактеристике, као и ефекте закона и мера донетих у циљу сузбијања и превенције насиља према женама.

ИСТРАЖИВАЊЕ „ПОДРШКА ПАТРОНАЖНЕ СЛУЖБЕ РОДНО-РАВНОПРАВНИМ ОДНОСИМА У ПОРОДИЦИ“

Уставом Републике Србије, усвојеним међународним правним актима и унутрашњим законодавством предвиђена је посебна заштита породице, мајке, самохраног родитеља и детета, а родитељима се јемчи равноправност у погледу права и дужности да издржавају, васпитавају и образују своју децу. Породица, мајка, самохрани родитељ и дете у Републици Србији уживају посебну заштиту, у складу са законом, а мајци се пружа посебна подршка и заштита пре и после порођаја.

²⁰ У тренутку извршења убистава, учинилац је имао изречену меру забране да контактира жртву и прилази јој.

Подршку породици, трудници, мајци и детету од првог тренутка и у најранијем периоду пружа, између осталог, и служба поливалентне патронаже. Реч је о једној од основних превентивних служби у оквиру дома здравља у оквиру које раде више или струковне медицинске сестре. Основна услуга коју пружа ова служба су кућне посете намењене различитим циљним групама, од којих се највећи број реализује у породицама са децом. Уз то, патронажне сестре реализују и здравствено васпитне активности у дому здравља и у друштвеној заједници, воде школе родитељства и припрему трудница за порођај, учествују у реализацији кампања, промотивних акција и базара здравља, а неретко у томе имају координативну и организациону улогу. Свеукупни рад ове службе указује на то да је њен значај кључан за промоцију, очување и унапређење здравља породице и заједнице.

Имајући у виду чињеницу да патронажне сестре-техничари раде са породицама у природном окружењу, кроз услуге кућних посета, оне не само да обезбеђују подршку здрављу, развоју, нези детета, труднице, мајке, затим повећању обухвата деце имунизацијом, већ су и спона и веза са другим системима, подршком и услугама у заједници и имају могућност да непосредно доприносе унапређењу односа у породици, укључујући бригу за добробит деце, рано откривање развојних потешкоћа, стимулативно и безбедно окружење, превенцију занемаривања и злостављања деце, насиља у породици. Патронажне сестре имају јединствену прилику да подрже родно равноправне односе међу родитељима и у породици, да пруже подршку родитељима у развоју и јачању вештина интеракције са дететом која обезбеђује највиши ниво неге и стимулације целокупног развоја детета и која је лишена родних стереотипа.

Уважавајући значај и улогу поливалентне патронажне службе у раду са породицом и увиђајући огромне могућности у промовисању родне равноправности у породици од стране патронажних сестара-техничара, те превенцији сваког облика насиља, злостављања и занемаривања у породици, Покрајински омбудсман је реализовао истраживање са циљем да испита актуелне праксе у идентификује евентуалне проблеме и потешкоће раду ових служби. За потребе истраживања сачињен је упитник који је дистрибуиран у 45 домова здравља у Војводини. Податке је доставило 34 дома здравља, а највећи број упитника попуњавали су начелници/начелнице Службе поливалентне патронаже.

Резултати истраживања говоре да не располажу све поливалентне патронажне службе одговарајућим бројем запослених (15 служби се изјаснило да је број запослених мањи од прописаног норматива), адекватним простором за рад и техничком опремљеношћу. Уз то, службено возило недостаје у 11 служби што значајно утиче на доступност и квалитет услуга патронажних сестара у сеоским насељима, посебно оним удаљенијим од средишта у којем се налази дом здравља или здравствена станица. Број запослених у медицинских сестара у служби поливалентне патронаже креће се од једне до дванаест, а виших медицинских сестара/техничара од један до 27. Једино у домовима здравља у Зрењанину и Руми имају запослене и здравствене медијаторе/медијаторке у овој служби.

Радно време поливалентних патронажних служби је углавном пре подне (у две смене или током целог дана ради 10 служби) и ово је податак који треба имати у виду када говоримо о подстицају равноправних односа у породици, будући да очеви због посла често нису у могућности да присуствују посетама патронажних сестара.

Број посета и рада с породицом на годишњем нивоу варира од установе до установе, укупан број случајева индивидуалне подршке у 2023. години, кретао се од 60 (Нови Бечеј) до 11524 (Зрењанин); укупан број посета породици од 40 (Нови Бечеј) до 61541 (Нови Сад). Укупан број случајева здравствено-васпитног рада служби у предшколским установама износио је 1059 обука, рада у основним школама – 4367, рада у средњим школама – 1111 и рада у месним заједницама – 5324. На предшколском узрасту најчешће се обрађују теме у вези са негом и хигијеном тела, на основношколском узрасту теме у вези са пубертетом, болестима зависности, ХПВ вакцином, заштитом од ХИВ-а, здравим стиловима

живота, на средњошколском узрасту теме у вези са репродуктивним здрављем, болестима зависности, превенција карцинома коже, дојке, значају превентивних прегледа. Поливалентне патронажне службе реализовале су низ активности у оквиру школа за труднице, али и са општом популацијом у виду обележавања значајних међународних датума (Светски дан здравља, Међународни дан менталног здравља, Светски дан срца...), промотивних активности у вези са превенцијом дијабетеса, карцинома дојке, материце, значаја имунизације,

У 2023. години службе су посетиле 8548 породица са трудницом, 40186 породица са породиљом и новорођенчетом, 12235 породица са одојчетом и 18631 породицу са малим дететом. Забележено је 402 случаја у којима је примећена потреба за додатним посетама и консултацијама у породици са трудницом, 2352 посете породици са породиљом и новорођенчетом и 22 случаја са потребом за хитним реаговањем. Разлози за ове посете најчешће су били у вези са исхраном одојчета (смањење телесне масе, проблеми са дојењем, повијањем пупка, маститис, пуцање епизиотомије, лоши породични односи).

Потреба додатној посети породици са одојчетом идентификована је у 370 случајева, а за хитним реаговањем у пет случајева. Разлози су углавном неадекватна исхрана одојчета, нередовна вакцинација, занемаривање детета, као и ментално здравље мајке.

Када је реч о насиљу у породици, а има се у виду укупан годишњи број посета породици, оно је препознато у само 45 случајева и то од стране само пет служби. Забележен је један случај насиља у породици према трудници (Ада), два случаја насиља према породиљи (по један у Новом Саду и Малом Иђошу), осам случајева насиља према деци у породици (три случаја у Ади, два у Руми и по један у Малом Иђошу, Врбасу и Новој Црњи). Надлежној служби у свом дому здравља служба поливалентне патронаже пријавила је 46 случајева насиља у породици и то само у Општини Ада (18 случајева), Вршцу (20 случајева), Малом Иђошу (5 случајева), Руми (два случаја) и Новом Саду (један случај). Надлежном центру за социјални рад пријављено је укупно 47 случајева насиља у породици, а надлежној полицијској управи 43 случаја. Према достављеним подацима, у 16 служби сви запослени су обучени да препознају и реагују на насиље у породици, у осам служби само неки и у преосталих осам запослени нису обучени за то.

Постнатална депресија евидентирана је у укупно 38 случајева, од којег броја чак 22 случаја у Зрењанину.

Према оцени испитаника/испитаница здравствени и психо-социјални ризици у породици присутни су у просечној мери. Међу највећим ризицима препозната је изложеност труднице и детета дуванском диму, лоше економско-материјалне прилике породице, тешкоће са дојењем, нехигијенски услови становања, недовољна укљученост партнера/оца у подршку трудници и деци. Процењено је да се са трудницама и мајкама ради више, него са партнером труднице и оцем детета. Најзаступљеније теме у раду са трудницама и мајкама су: нега и хигијена, припрема за родитељство и дојење, дојење, купање, повијање, спавање, те интеракција родитељ-дете и имунизација деце. У раду са очевима, иако мање у односу на заступљеност у раду са мајкама, најчешће се обрађују теме: имунизација деце, заштита од насиља, злостављања и занемаривања, интеракција родитељ-дете, безбедност окружења, заштита од дуванског дима и пушења, значај превентивних прегледа и ментално здравље породице. Најмање заступљене теме са оба родитеља су родно балансирано родитељство и припрема детета за полазак у предшколску установу. Са очевима се значајно мање обрађује тема дојења (просечна оцена 3,67) него са трудницама и мајкама (5,00).

Када је реч о специјализованим обукама и потребом за усавршавањем запослених на одређене теме, испитаници/испитанице извештавају да у 12 служби нико од запослених није завршио обуку о правима детета, у 11 служби нико од запослених није прошао обуку о положају и развоју деце са сметњама у

развоју, у 9 служби запослени нису обучени у области родне равноправности, у 7 служби нису обучени за заштиту деце од злостављања и занемаривања, у 6 нису обучени у области менталног здравља и у 5 служби запослени су без обуке у области подршке раном развоју. Истовремено, све ове теме су проценили као веома релевантне за рад служби поливалентне патронаже.

Испитаници/испитанице као најраспрострањеније проблеме у породици и заједници виде у потреби за већим учешћем очева у нези развоја детета, екранизацији деце и злоупотреба дигиталних уређаја у породици, школи, близини коцкарница, употреби електронских цигарета, енергетских пића и брзе хране у близини школа, присуству непроверених информација о здрављу и нези које се пласирају онлајн, ниској свести становништва о здрављу, незапослености, сиромаштву, занемаривању деце, недовољној хигијени, нередовној вакцинацији деце.

Као проблеме који утичу на квалитет рада службе, испитаници/испитанице, осим неодговарајућег броја запослених и неадекватне опремљености служби, указују и на неадекватну сарадњу са појединим другим службама у дому здравља и сарадњу са другим секторима и системима, недостатак струковног образовања, честу прераспodelу сестара на друга радна места, као и недовољно разумевање грађана и грађанки о значају посета патронажних сестара. Уз то, указано је на потребу за већом промоцијом поливалентне патронажне службе и више разговора у јавности о њеном значају, као и за континуираном едукацијом запослених.

Резултати истраживања потврђују огроман значај и домет рада патронажних сестара са породицама. Патронажне сестре имају прилику да раде и сарађују са великим бројем породица у њиховом природном окружењу и да самим тим остваре блискији контакт и веће поверење са њима што их чини изузетно важном кариком у погледу превенције сваког облика насиља у породици и подстицања родно равноправних односа у породици. Међутим, резултати говоре и то да се у пракси ове могућности и потенцијал поливалентне патронажне службе не остварују у потребној мери и да се рад патронажних сестара у оквиру породице са трудницом, новорођенчетом и малим дететом највише креће у домену основне подршке дојењу, исхрани, повијању и нези новорођенчета и малог детета. ***ПЗГО на основу резултата истраживања закључује да патронажне сестре нису у довољној мери обучене да препознају и реагују на насиље у породици, као ни у погледу важности и значаја посвећивању родно равноправним односима у породици и подстицаја укључивању оба родитеља у интеракцију са дететом од првог дана.*** Одсуство континуираних обука патронажних сестара није једини разлог томе, већ се и неодговарајући број запослених, неадекватна опремљеност, недовољна повезаност и јасно дефинисана сарадња са другим службама унутар и дома здравља и ван установе у великој мери одражавају на могућности и квалитет пружања услуга поливалентних патронажних служби, а самим тим и на могућности унапређења стања људских права, родне равноправности и права детета.

ПОЛОЖАЈ ЖЕНА У НАЦИОНАЛНИМ САВЕТИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Покрајински заштитник грађана - омбудсман је почевши од 2009. године спровео три истраживања о положају жена у националним саветима, односно о њиховом учешћу у раду националних савета.²¹ Ново истраживање треба да прикаже заступљеност жена у националним саветима националним мањина након

²¹ Истраживања су спроведена 2009. самостално, 2013. године у сарадњи са Мисијом ОЕБС у Србији и 2015. године самостално.

последњих избора који су одржани у новембру 2022. године.²² Подаци су уједно важан извор информација за формулисање будућих активности ПЗГО на унапређењу родне равноправности.

У циљу прикупљања података конструисан је упитник који је достављен националним саветима са територије АП Војводине. Од укупног броја националних савета (17) податке је доставило 15 националних савета (88.2%): Ашкалија, Буњеваца, Црногораца, Чеха, Грка, Хрвата, Мађара, Македонаца, Немаца, Пољака, Румуна, Руса, Русина, Словака и Украјинаца.²³

РЕЗУЛАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У чланству националних савета националних мањина пре последњих избора за националне савете националних мањина, било је укупно 109 жена и 196 мушкараца. Најмањи број жена (три) било је у Националном савету украјинске националне мањине, а највише (18 жена) у Националном савету мађарске националне мањине.

У чланству националних савета националних мањина након последњих избора за националне савете дошло је до благог повећања учешћа жена, јер је њихов број нешто већи – укупно 118 жена, односно девет жена више него у претходном периоду. Најмање жена у чланству (три жене) има Национални савет ашкалијске националне мањине, а највише их је у чланству Националног савета хрватске националне мањине (14 жена).

Национални савет	Пре последњих избора	Након последњих избора
Ашкалија	5	3
Буњеваца	7	7
Црногораца	7	8
Чеха	6	7
Грка	5	5
Хрвата	10	14
Мађара	18	13
Македонаца	8	8
Немаца	5	5
Пољака	6	9
Румуна	8	7
Руса	6	7
Русина	5	9
Словака	10	10
Украјинца	3	6
УКУПНО	109	118

Девет националних савета има 30% или више жена у чланству а шест националних савета преко 40% жена. Највећи проценат жена у чланству има Национални савет пољске националне мањине – 60% и то

²² Закон о националним саветима националних мањина у члану 72, став 5 предвиђа да на изборној листи међу свака три кандидата по редоследу на листи (прва три места, друга три места и тако до краја листе) мора бити најмање по један кандидат - припадник оног пола који је мање заступљен на листи.

²³ Одговоре нису доставили национални савет ромске и египатске националне мањине.

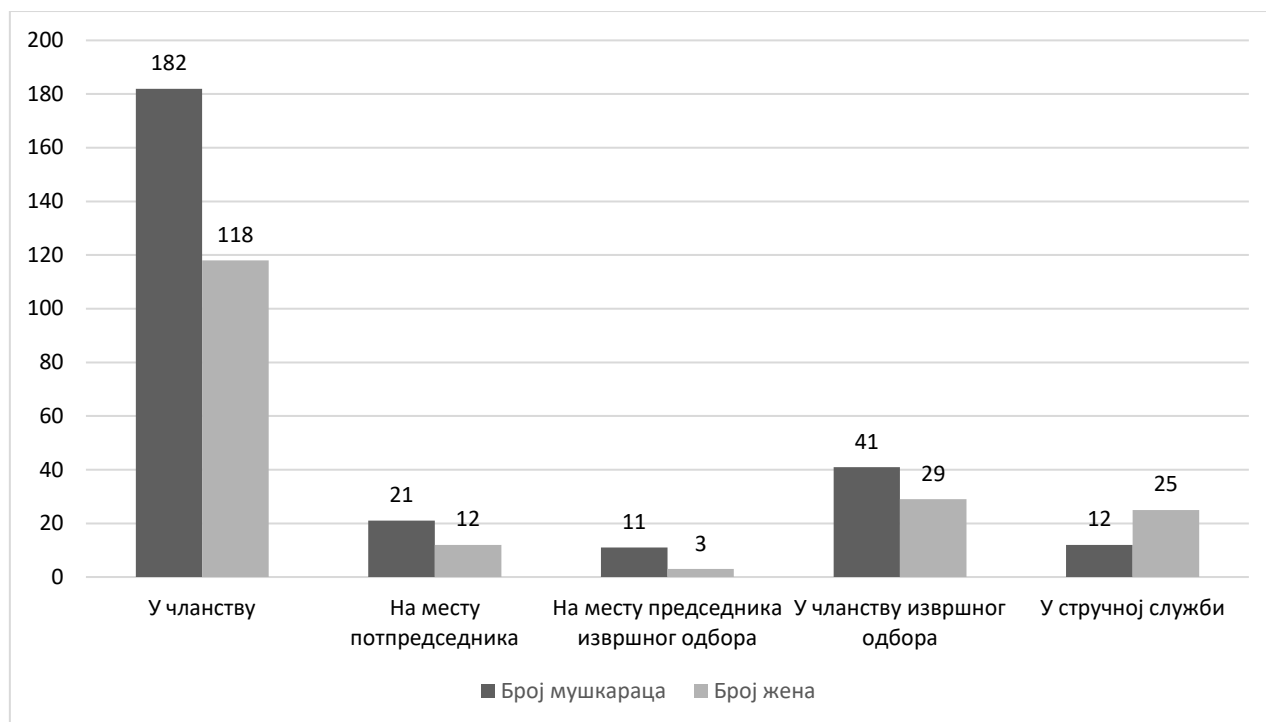
је једини национални савет у којем више има жена него мушкараца; најмањи проценат жена има Национални савет ашкалијске националне мањине – 30%.

Национални савет	Број мушкараца у чланству националног савета	Број жена у чланству националног савета	Процент жена у чланству националног савета	Укупно
Ашкалија	7	3	30%	10
Буњеваца	12	7	36,8%	19
Црногораца	15	8	34,7%	23
Чеха	8	7	46,6%	15
Грка	10	5	33,3%	15
Хрвата	15	14	48,3%	29
Мађара	22	13	37,2%	35
Македонаца	15	8	34,7%	23
Немаца	10	5	33,3%	15
Пољака	6	9	60%	15
Румуна	16	7	30,4%	23
Руса	8	7	46,6%	15
Русина	10	9	47,4%	19
Словака	19	10	34,5%	29
Украјинца	9	6	40%	15

Када је реч о полу председника националног савета, значајно је већи број мушкараца - њих 12 (80%) у односу на број жена - само три (20%).

Подаци о стручној спреми председника националног савета националне мањине показују да је највише оних са завршеним факултетом (шест) а затим са мастером (три). Једна председница је доктор наука, а две су завршиле факултет.

Подаци о полној структури функционера и чланова националног савета показују да је број мушкараца већи у односу на број жена (182 мушкараца и 118 жена). На месту потпредседника је 21 мушкарац и 12 жена. На месту председника извршног одбора налази се 11 мушкараца и 3 жене . Када је у питању чланство у извршном одбору, већи је број мушкараца (41) у односу на жене (29). Више жена је само у стручним службама националних савета (25 жена у односу на 12 мушкараца).

Постављено је и питање да ли у оквиру националног савета постоји радно тело које се бави положајем жена и заштитом њихових права. Подаци показују да је број националних савета у којима овакво тело постоји изузетно мали. Само три национална савета – буњевачке, словачке и македонске мањине имају овакво радно тело, у односу на 12 који овакво радно тело немају.²⁴

На питање да ли је национални савет радио на повећању броја жена на местима одлучивања у националном савету и уопште у политици уочи избора за националне савете, представници **седам националних савета одговорили су потврдно**²⁵, два одречно, док је у шест одговора наведено да нису упознати са таквом информацијом.

На питање шта је најпотребније за ефикасније спровођење активности усмерене на побољшање положаја жена и њихово веће укључивање у јавни живот наводе се следећи одговори: подршка државних институција, едукације, учешће на конференцијама и трибинама, информисање о Закону о родној равноправности и женским људским правима, финансијска средства, људски ресурси и др; три савета не сматрају да постоји потреба да се ради на побољшању положаја жена.

Сумирајући резултате истраживања, уочава се пораст учешћа жена у чланству националних савета, али када је реч о полној структури функционера, на местима председника савета као и на свим другим функцијама већи је број мушкараца. ***То указује на потребу промовисања жена на местима одлучивања у националним саветима, организовања едукација о родној равноправности и женским људским правима и даљег охрабривања ангажовања жена у раду националних савета и на руководећим позицијама.***

Покрајински омбудсман ће у наредном периоду радити на повећању препознатљивости теме родне равноправности у националним саветима и њиховом доприносу остваривању принципа родне

²⁴ Радни тим за родну равноправност, Комисија за родну равноправност и Одбор за родну равноправност.

²⁵ Позитивно су одговорили национални савети буњевачке, румунске, немачке, руске, чешке, словачке и македонске националне мањине.

равноправности и већем укључивању у областима постизања родне равноправности и заштите права националних мањина.

ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

ПЗГО прати примену Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова²⁶ (у даљем тексту: Одлука) у покрајинским органима управе, а од 2010. године и примену Закључка Покрајинске владе о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности покрајинских органа управе. У увођењу принципа родне равноправности у стратегије, програме, пројекте и друге активности покрајинских органа уочени су позитивни помаци. У ранијим годишњим извештајима указивано је да за стварне промене нормативни и стратешки оквир није довољан, већ је потребно континуирано оспособљавање покрајинских службеника на ову тему. ПЗГО извештаје је доставило 10 покрајинских секретаријата.

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова истиче као једну од значајнијих мера и активности током извештајног периода усвајање Програма за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2023. до 2026. године чији сврха је унапређење координисаног рада надлежних институција и организација у спречавању и решавању случајева насиља у породици и над женама. У извештајној години обезбеђена су средства за расписивање конкурса за економско оснаживање жена које су претрпеле насиље или се налазе у ситуацији насиља. Ова пракса је прекинута у 2022. години, међутим, имајући у виду чињеницу да је економско оснаживање жена један од кључних фактора заштите и превенције од насиља, сматрамо да је важно што је Секретаријат у 2023. години наставио са овом добром праксом. Током извештајног периода настављена је подршка удружењима грађана/удружењима жена у области родне равноправности за активности које су усмерене на унапређење положаја жена у АП Војводини. Расписан је конкурс за полазнице и полазнике програма „Академије вештина“ у циљу едукативног програма за започињање, унапређење и развијање сопственог бизниса. Такође, расписан је Конкурс за доделу бесповратних средстава породицама на територији АП Војводине за куповину некретнине у циљу унапређења положаја жена. Као и претходних година, и у 2023. години реализоване су бројне пронаталитетне мере, попут: новчане помоћи породици у којој се роди треће дете, суфинансирање трошкова БМПО за друго, треће и свако наредно дете, буџетски фонд за пронаталитетну популациону политику, право на матерински додатак за незапослене мајке за треће или четврто дете. У 2023. години додељено је Покрајинско признање у области равноправности полова „Милица Томић“ председници удружења жена „Великоселке“ из Банатског Великог Села Драгани Ђурђевић. Штампано је и двадесетогодишње издање Женског Роковника.

Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај известио је ПЗГО да је у оквиру Финансијског плана за 2023. годину реализовао пројекат Примена соларне енергије у пољопривредним газдинствима, са укљученим циљем – Повећање учешћа регистрованих пољопривредних газдинстава (РПГ) жена носилаца у коришћењу средстава, чије су циљне вредности постављене тако да афирмишу жене у укључивање и регистровање као носилаца пољопривредног газдинства, што доприноси развоју родне равноправности. Секретаријат планира да у наредном периоду организује консултације за помоћ женама ради правилног састављања конкурсне документације, али и измену Правилника за доделу средстава у делу доделе бодова женама носиоцима РПГ-а. Осим

²⁶ „Службени лист АПВ“, бр. 14/04 и 18/09.

наведеног, секретаријат је финансирао пројекте унапређења деце и ученика о енергетској ефикасности, којим су обухваћене и родно сензитивне групе младих.

Покрајински секретаријат за привреду и туризам наводи да је у Секретаријату према броју запослених и радно ангажованих лица остварена уравнотежена заступљеност жена и мушкараца, те да током 2023. године није било пријава запослених, нити радно ангажованих лица о изложености узнемиравању, сексуалном узнемиравању или уцењивању или било ком другом поступању које за последицу има дискриминацију по основу пола, нити је било са тим у вези судских спорова. Надаље, Секретаријат је известио ПЗГО да је Финансијским планом предвиђено родно одговорно буџетирање (у даљем тексту РОБ), па су приликом реализације јавних конкурса и програмских активности испоштовани индикатори родне равноправности. У сектору привреде спроведено је више различитих конкурса у којима је, примера ради, предузетницима и привредним друштвима у којима су жене једине или већинске власнице додељено 78% од укупно додељених средстава, те је тако у оквиру програмске активности већи део буџета био опредељен за субвенционисање женског предузетништва. У сектору рада и запошљавања кроз програм samozapoшљавања, јавних радова, на реализацији мера стручне праксе и др, жене су биле заступљене у високом проценту. И у сектору туризма и регионално-привредне сарадње уведени су родни индикатори а циљане вредности подржаних жена и мушкараца премашене су како у броју подржаних жена, тако и у броју подржаних мушкараца, чиме су испуњени родни индикатори.

Покрајински секретаријат за финансије известио је ПЗГО да је у свему поступио према обавезама предвиђеним Законом о родној равноправности (односи се на доношење Плана мера за остваривање и унапређење родне равноправности, примене члана 5 који се односи на РОБ и са тим у вези извештавање надлежног министарства, прикупљање родно осетљивих података и др.) У оквиру реализованих активности на унапређењу РОБ-а у извештајној години Секретаријат наводи да је донео План родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава АП Војводине за 2024. годину (31. март 2023. године за наредну годину) и о томе обавестио кориснике. По препоруци Секретаријата буџетски корисници су израдили План јавних политика и мера из надлежности корисника са дефинисаним родним циљевима и показатељима по приоритетима. Секретаријат је наставио са организовањем радионица и обука, па је тако током 2023. године организовао (у сарадњи са UN WOMEN и уз подршку Секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова) радионицу - пружање подршке буџетским корисницима АП Војводине у процесу родно одговорног планирања за 2024. годину. С тим у вези секретаријат је израдио и Модел Плана примене РОБ-а у поступку планирања буџета и објавио га на свом сајту. Са буџетским корисницима током извештајне године спроведена је анализа адекватности програмских информација у циљу побољшања програмске структуре буџета. Циљ за 2024. годину је да се настави процес увођења РОБ-а даљи развој алата родно буџетске анализе која треба да допринесе квалитетном помаку са родно осетљивих циљева и индикатора у родно трансформативне.

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице обавестио је ПЗГО да је и током извештајне године наставио са унапређењем програмске структуре буџета у циљу спровођења РОБ-а, имплементирао је нове родне циљеве и индикаторе у програмску структуру буџета Секретаријата. Уочава се да су за један део програмских активности уведени родни индикатори а за део програмских активности се води родна статистика. Наводе да су са Секретаријатом за финансије дефинисали и оперативне послове за дефинисање родних циљева и индикатора за 2024. годину.

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама известио је ПЗГО да је у 12 установа културе и 5 завода структура код управљачких тела таква да је 40%

представница мање заступљеног пола. У области културе на годишњем нивоу расписују се два конкурса у области заштите културног наслеђа и код оба се као приоритетни подржавају пројекти који доприносе унапређењу родне равноправности кроз пројекте заштите, очувања и презентације културног наслеђа. Тако су током извештајне године подржана 24 оваква пројекта у односу на циљаних 15. Значајно је поменути и пројекат Архива Војводине „Европско женско сећање“ који је суфинансиран средствима ЕУ са циљем оснаживања жена и доприноса побољшању родне равноправности у ЕУ. У области информисања расписана су три конкурса, с тим да се на конкурсима намењеним медијима подржава најмање 5 пројеката из области родне равноправности. У извештајној години индикатор успешности за унапређење родне равноправности у Програму – Систем јавног информисања испуњен је и премашен јер је подржано укупно 11 пројеката који се баве овом тематиком.

Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине у свом извештају наводи да се у свему придржава Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова, те да током извештајне године није било дискриминације, узнемиравања, ни полног узнемиравања, као ни судских спорова, а секретаријат планира да у наредном периоду приступи изради плана јавних политика и мера из надлежности секретаријата са дефинисаним родним циљевима и показатељима по приоритетима у циљу остваривања родне равноправности.

Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу известио је ПЗГО да је у оквиру Програмске активности –Подршка фонду „Европски послови“ АП Војводина укључен циљ - Јачање институционалних и административних капацитета субјеката на територији АП Војводине којима су доступна средства из екстерних извора финансирања у циљу припреме пројектних предлога, где је главни циљ била обука учесника да овладају вештинама формулисања пројектних предлога. Кроз 15 обука обучено 219 учесника (135 жена и 84 мушкарца). Учеснице/ци обуке оспособљени су да узимају активнију улогу у развоју и имплементацији пројеката у складу са европским стандардима, те домаћим стратешким документима, чиме се доприноси развоју родне равноправности. У Програмској активности – Помоћ избеглим и расељеним лицима и сарадња у региону, укључен је циљ – Обезбеђење услова за економску самосталност корисника којима су обухваћене и кориснице програма економског оснаживања, што такође доприноси развоју родне равноправности.

Покрајински секретаријат за здравство наводи да у оквиру програма Превентивна здравствена заштита 42% пројеката у буџету овог секретаријата има родно сензитивне индикаторе и циљеве. У извештајној години спроведене су активности на реализацији девет посебних програма здравствене заштите које је аутономна покрајина донела за поједине категорије становништва, а за које није донет посебан програм здравствене заштите на републичком нивоу, као и један програм из области јавног здравља. У 2023. години секретаријат је спровео активности на реализацији два пројекта у оквиру Програма превентивне здравствене заштите и то: Пројекат „Прва мамографија“ и пилот Пројекат раног откривања рака плућа на територији АП Војводине. Поступајући по одредбама Закона о родној равноправности секретаријат је План управљања ризицима од повреде принципа родне равноправности за 2024 и известио надлежно министарство о спровођењу наведеног плана за 2023. годину.

Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност је током извештајне године наставио са програмским активностима и праћењем свих индикатора као и ранијих година, те је са посебном пажњом приступио процесу увођења и примене принципа родне равноправности, о чему сведоче подаци о учешћу научноистраживачких радника у различитим активностима суфинансираним од стране секретаријата, односно у активностима које су реализоване у бројним конкурсима у 2023. години. Као репрезентативан пример истиче се податак да од укупног броја истраживача којима су одобрена средства у оквиру пројектног финансирања/суфинансирања 54% чине

истраживачице док је 45% истраживача, што је у корелацији са индикатором броја дипломираних студенткиња тј. студената у АП Војводини за 2023. годину. Секретаријат је такође доставио податке о полној структури чланова Савета Универзитета и факултета у саставу Универзитета у Новом Саду, односно чланова високих школа струковних студија из редова оснивача, као и податке о члановима Управних одбора научних института са територије АП Војводине, где је женски пол заступљен у високом проценту.

Покрајинска скупштинска одлука о равноправности полова донета је још 2004. године. Будући да су од њеног усвајања прошле готово две деценије, да су у том периоду усвојени нови законски и стратешки документи, те да је дошло до промена у вези са надлежностима покрајинских секретаријата (праћење равноправности полова у надлежности је Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, а у време доношења Одлуке је било је у Покрајинском секретаријату за привреду, запошљавање и равноправност полова), ПЗГО сматра да је потребно ускладити Одлуку о равноправности полова са важећим законским и стратешким документима.

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ У ОБЛАСТИ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

- састанак у Министарству правде са државном секретарком на тему наставак досадашње сарадње, између осталог, у области заштите од породичног и родно заснованог насиља, кроз спровођење заједничких активности ове две институције.
- учешће на Конференцији „Развој и унапређење институције локалног омбудсмана у функцији заштите људских права“ одржаној на Правном факултету у Крагујевцу где је ПЗГО представљен радом на тему „Улога Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана у стварању и координацији Мрежом „Живот без насиља“ .Рад су заједнички израдиле покрајинска заштитница грађана-омбудсманка доц. др Драгана Ћорић и заменица покрајинске заштитнице грађана-омбудсманке за равноправност полова Снежана Кнежевић. Рад је штампан у посебном зборнику рада, чији издавач је Правни факултет у Крагујевцу.
- поводом 11. фебруара - Међународног дана жена и девојака у науци, присуствовали свечаности „Научнице у привреди - јуче, данас, сутра“ у организацији научница Србије „Срна“, Покрајинског секретаријата за привреду и туризам и Привредне коморе Војводине. Истим поводом, учествовали на свечаности у организацији Покрајинског секретаријата за високо образовање и научно-истраживачку делатност која је окупила најистакнутије представнице научница, које поред изузетног научног доприноса, остварују и запажену мисију друштвеног лидерства.
- присуствовали састанку са представницама/цама организације UN Women који је одржан у организацији Покрајинског секретаријата за финансије. Поред аспеката досадашње сарадње, те постигнутих резултати у процесу родно одговорног буџетирања у АП Војводини, размотрене су могућности и правци даље сарадње, како на пољу родно одговорног буџетирања, тако и на унапређењу права у области родне равноправности.
- поводом обележавања Међународног дана жена, учествовали на скупу под називом „Борба за права жена у науци и даље траје“ у организацији Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова и Удружења научница Србије „СРНА“, а уз подршку Покрајинског секретаријата за привреду и туризам. Излагањем на тему „Рађање

научнице“, покрајинска заштитница грађана-омбудсманка се осврнула на бројне препреке и изазове усклађивања приватног и пословног живота са којим се сусрећу жене у науци.

- учешће у раду округлог стола „Месец срећних жена – Пут који свака жена мора да прође до успеха“ у Пивницама, у организацији Савета за родну равноправност Општине Бачка Паланка. Представљени излагањем на тему „Жене у Војводини“ из аспекта институције ПЗГО и упознавање учесница са активностима ове институције у области унапређења родне равноправности.
- учествовали у раду друштвеног дијалога на тему „Како до родно осетљивог језика“ који је одржан је у организацији Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог у сарадњи са Агенцијом Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији и Европском унијом, а на којем је усвојен текст о поступању у примени родно осетљивог језика у складу са законским нормама.
- учешће на конференцији „Дани социјалне заштите - Насиље, узроци, мере и интервенције“ у организацији Центра за социјални рад Града Новог Сада, излагањем на тему: „Институционални одговор на насиље - искуства Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана“.
- посетили први Национални центар за подршку особама са раком дојке и раком грлића материце „Милица“ у Београду ради упознавања са радом овог центра. Овом приликом утврђени су правци даље сарадње са Центром и подршке њиховим активностима. Омбудсманка је, такође, донирањем своје косе подржала једну од активности центра - прављење перика.
- учешће на Регионалном форуму о фемициду „Заједничка борба против фемицида“ децембру месецу, у организацији удружења грађанки FemPlatz уз подршку UN Women-а са циљем окупљања релевантних институција и невладиних организација из земље и земаља у окружењу које се баве борбом против фемицида као вида родно заснованог насиља.

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

УВОД

Правни положај и заштита права припадника националних мањина у Републици Србији гарантовани су Уставом РС и бројним законима који се директно или индиректно баве овим питањем. Домаћим позитивноправним оквиром, као и ратификованим међународним документима, заштићена су индивидуална и колективна права припадника националних мањина, а посебно право на културну аутономију које подразумева области образовања, службене употребе језика и писма, информисања и културе. Остваривање права на културну аутономију припадници националних мањина остварују кроз избор својих националних савета, који представљају националну мањину у области образовања, културе, обавештавања на језику националне мањине и службене употребе језика и писма, учествује у процесу одлучивања или одлучује о питањима из тих области.

УЧЕШЋЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈАМА И ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

У протеклој години, ПЗГО је наставио сарадњу са националним саветима националних мањина. Посетио је и одржао састанке са представницима националних савета националних мањина чије је седиште на територији Аутономне покрајине Војводине. Том приликом, *одржани су састанци са представницима мађарске, хрватске, буњевачке, немачке, русинске, румунске, украјинске, црногорске, чешке, македонске, словачке, пољске, грчке и египатске националне мањине*²⁷. У оквиру посета, представници ПЗГО упознали су представнике националних савета са радом институције, те представили планове за будуће активности, као и предлоге за будућу активну сарадњу са националним саветима. Истакнуто је да заштита и очување права и слобода националних мањина представља веома значајну област за институцију ПЗГО.

Представници националних савета националних мањина представили су ПЗГО свој рад и активности, али и упознали са бројним проблемима са којима се сусрећу у свом раду. Као заједнички проблеми за све националне савете издвојили су се недостатак стручног кадра и недостатак финансијских средстава неопходних за реализовање планираних и жељених активности. Такође, представници скоро свих националних савета су указали на појаву смањења броја деце у школама која похађају наставу на матерњем језику или изборни предмет језик националне мањине са елементима културе, што је последица негативних демографских кретања.

²⁷ Посете су реализоване током марта и априла месеца 2023. године, у циљу упознавања нове омбудсманке (ступила на функцију крајем новембра 2022. године) са националним саветима и њиховим радом. Посете су била и прилика да се националним саветима подели и први вишејезични информатор о институцији ПЗГО, у коме се поред информација о надлежностима ПЗГО налази и образац притужбе преведене на језике који су у службеној употреби у Покрајинској скупштини - српски, мађарски, словачки, румунски, русински и хрватски језик. Том приликом је свим националним саветима упућена молба да основне податке о ПЗГО као и образац притужбе преведу на своје матерње језике и поставе на сајтове својих савета, како би свим припадницима националних мањина наведене информације биле доступне на њиховим матерњим језицима.

ПЗГО је по позиву присуствовао бројним догађајима и конференцијама које су организовали национални савети, друштва за очување културе националних мањина или друге институције и организације које се баве промоцијом и заштитом права националних мањина. Међу овим догађајима, издвајају се:

- учешће на Светском конгресу Русина, који је окупио припаднике ове националне мањине из више од 10 земаља света;
- учешће на обележавању националних празника националних мањина;
- учешће на обележавању недеље руског језика, писма и песме.

ПЗГО је у децембру месецу учествовао у раду конференције „Мањински језици – тренутно стање, изазови и перспективе“, коју су организовали Друштво за украјински језик, књижевност и културу „Просвита“ и Европски Конгрес Украјинаца. Положај мањинских језика и убрзан темпо асимилације, употреба и очување мањинских језика уз помоћ законских регулатива и међународних докумената, институционална подршка и могућности финансирања, унапређивање и промовисање мањинских језика, неке су од тема о којима се говорило на конференцији. Представници националних савета говорили су о тренутном стању мањинских језика у сферама образовања, информисања, службене употребе језика и писма и изазовима са којима се суочавају. Посебно је указано на значај и потенцијал локалних повеља као инструмента заштите регионалних и мањинских језика у Европи и Србији. Говорећи о највећим проблемима са којима се њихове мањинске заједнице суочавају, представници националних савета су се сложили да је законска регулатива у Републици Србији која се односи на заштиту права националних мањина сасвим добра, али да су средства која се додељују националним саветима недовољна, имајући у виду који су све задаци пренети у надлежност савета. Највише проблема има у области образовања. Недостатак кадрова, предавача, васпитача, преводилаца, само су део проблема. Све је мање интересовање родитеља да им деца похађају школу на матерњем језику или да бар изучавају језик националне мањине са елементима националне културе. У погледу службене употребе језика и писма у институцијама такође недостаје кадар, преводи најразличитијих образаца, захтева и сл. што је неопходно за адекватну употребу матерњег језика који је у службеној употреби. Истакнуто је да најмање проблема тренутно има у области културе. Често су друштва која негују културу националне мањине једино упориште и место где млади и после основне школе настављају да користе и негују свој језик.

ПУБЛИКАЦИЈЕ

Извештајна година била је година значајног јубилеја. Обележена је седамдесет пета годишњица Универзалне декларације о људским правима, која представља основни и најзначајнији документ на чијим се принципима заснивају касније донети међународни документи. Људска права постала су „неотуђива и универзална, свако људско биће има право на живот, слободу и безбедност, рађа се слободно и једнако у достојанству и правима која припадају свакоме, без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално или друштвено порекло, имовину или било које друго својство“²⁸.

Седамдесет пет година након усвајања Универзалне декларације, и поред значајног напретка и изграђеног система заштите људских права у многим земљама, сведоци смо бројних примера угрожавања људских права на глобалном нивоу, а тиме и урушавања већ достигнутих тековина у овој

²⁸ Универзална декларација о људским правима усвојена и проглашена резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 217 А (III) од 10. децембра 1948. године.

области. Управо кршења људских права изнова подсећају на значај поштовања одредаба Декларације и потребу континуираног рада на њиховом унапређењу и подизању свести о њиховом значају. ПЗГО стално указује на богатство различитости и заједничког живота свих заједница које живе у Аутономној покрајини Војводини. Етничке, језичке, културолошке и верске разлике вредности је потребно штитити од било каквог облика дискриминације.

У циљу побољшања стања у овој области и значаја едукације о људским правима, ПЗГО је започео пројекат објаве декларације на језицима свих националних мањина чији се национални савети налазе на територији АПВ, како би се свима омогућило информисање о садржини овог значајног међународног документа на њиховом, матерњем језику. Публикација „75 година Универзалне декларације о људским правима“ објављена је као вишејезично издање, на двадесет једном језику (српски, енглески, албански, бошњачки, буњевачки, грчки, мађарски, немачки, пољски, ромски, румунски, русински, руски, словачки, украјински, хебрејски, хрватски, црногорски, чешки, латински, есперанто)²⁹.

Такође, значајно је споменути и први вишејезични информатор о ПЗГО, који је први пут од оснивања објављен на шест језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику. Последњи информатор о институцији и њеним надлежностима, а да није годишњи извештај је направљен 2006. године, а први пут је објављен вишејезично, на језицима који су у службеној употреби у Покрајинској скупштини.

РЕЗУЛТАТИ ПОПИСА 2022. ГОДИНЕ

Након што је Републички завод за статистику у априлу месецу 2023. године, у књизи „Национална припадност“, објавио коначне резултате Пописа становништва, домаћинстава и станова 2022. године о националној припадности становништва Републике Србије, ПЗГО је у 2023. години приредио „Приказ демографских промена мањинског становништва у Аутономној покрајини Војводини у периоду између пописа 2011. и 2022. године“³⁰.

Попис становништва, домаћинстава и станова је, по садржају и обиму, најмасовније и најкомплексније статистичко истраживање које се, по правилу, спроводи на сваких десет година. Пописом се обезбеђују потпуни и квалитетни статистички подаци о становништву који су од изузетног значаја за оцену тренутног стања, као и за будуће планирање и доношење различитих стратегија, како на националном, тако и локалном нивоу. Резултати пописа имају значајне, некад и одлучујуће последице на друштвене процесе у мањинској заједници, које превазилазе оквире пуких статистичких показатеља, јер се у многим случајевима истиче управо број или проценат припадника националне заједнице као критеријум за примену одређених права или могући обим и облик њиховог конзумирања. Тако, нпр. бројност директно условљава могућност службене употребе неког мањинског језика, односно обавезу јединице локалне самоуправе да мањински језик и писмо уведе у службену употребу (уколико проценат припадника одређене националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа); постојање и доступност разних степена, врсте и облика образовања и васпитања на мањинском језику (предвиђен је минимални број ученика потребан за формирање одељења у којем се васпитно-образовни рад изводи на мањинском наставном језику); издавање књига, излагање штампе и рад електронских медија условљен је постојањем заинтересоване

²⁹ Преводи су углавном преузети са сајта Уједињених нација, као званични преводи одређених националних мисија држава. У недостатку превода Декларације на русински и буњевачки језик, ПЗГО се за помоћ обратио преводилачкој служби Покрајинске скупштине, која је обезбедила превод на русински језик и Националном савету буњевачке националне мањине, чија председница др Сузана Кујунџић Остојић је лично превела текст Декларације, на чему им се и овом приликом ПЗГО посебно захваљује.

³⁰ Публикација излази из штампе 2024. године.

читалачке и гледалачке публике; културно стваралаштво зависи од постојања аутора, извођача, али и критичног броја аудиторијума, што уједно утиче и на добијање буџетских субвенција и финансијске помоћи за установе културе и средства информисања. Национални састав становништва, односно број припадника националне мањине намеће и потребу пропорционалног запошљавања, тј. вођење рачуна о њиховој адекватној заступљености у органима власти и јавним службама. Број припадника одређене националне мањине условљава формирање и број чланова његовог националног савета, као и висину финансијских средстава за редовну и развојну делатност националног савета, јер се 70% републичких и покрајинских буџетских средстава додељује на основу укупног броја припадника националне мањине и броја његових установа.

На основу праћења стања, сопствених сазнања и података који су захваљујући доброј сарадњи прибављени од Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама, Покрајинског секретаријата за високо образовање, службе за управљање људским ресурсима, завода за културу војвођанских Мађара, Румуна, Словака, те националних савета националних мањина, у тексту који следи приказаће се стање у области мањинског образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писама националних мањина.

ОБРАЗОВАЊЕ НА ЈЕЗИЦИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Делатност предшколског васпитања и образовања у 2023. години се остваривала у 45 насеља, у предшколским установама, основним школама (које реализују предшколски програм) и у приватним предшколским установама, у облику редовних, посебних и специјализованих (болничких и путујућих вртића) и припремних предшколских програма, и обухвата укупно 6.830 деце припадника националних мањина. Програми се остварују на српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику, двојезички у национално мешовитим срединама и на страним језицима.

Предшколско васпитање и образовање на мађарском језику се реализује у Ади, Апатину, Бачкој Тополи, Бечеју, Врбасу, Житишту, Зрењанину, Кањижи, Кикинди, Ковачици, Кули, Малом Иђошу, Новој Црњи, Новом Бечеју, Новом Кнежевцу, Новом Саду, Оцацима, Сенти, Сечњу, Сомбору, Србобрану, Суботици, Темерину и Чоки за укупно 3.878 деце, што је за 98 мање него у претходној години. У двојезичким, српско-мађарским групама има укупно 1.493 деце (мање за 54). У предшколској установи у Суботици је за 14 деце организован двојезички васпитно-образовни рад на мађарском и немачком језику (више за 2). Припремним предшколским програмом у години пред полазак у основну школу на мађарском језику у 24 насеља обухваћено је 1.232 деце.

Предшколско васпитање и образовање на словачком језику се реализује у Алибунару, Бачу, Бачкој Паланци (место Силбаш и Пивнице), Бачком Петровцу, Беочину, Зрењанину (место Арадац), Ковачици, Новом Саду, Оцацима и Старој Пазови за укупно 833 деце (за 51 више). У двојезичким, српско-словачким групама има укупно 103 деце (мање за 43). Припремним предшколским програмом на словачком језику у 10 насеља обухваћено је 244 деце.

Предшколско васпитање и образовање на румунском језику се реализује у Алибунару, Вршцу (места Вршац, Уљма, Куштиљ, Гудурица), Житишту, Зрењанину (место Ечка), Ковачици, Панчеву (место Банатско Ново Село) и Пландишту за укупно 100 деце (за 46 мање). У двојезичким, српско-румунским групама има укупно 65 деце (мање за 24). Припремним предшколским програмом на румунском језику у девет насеља обухваћено је 56 деце.

Предшколско васпитање и образовање на русинском језику се реализује у Кули за укупно 153 деце, што је за 19 мање него претходне године, а двојезички програм на српском и русинском језику се реализује у Врбасу за укупно 24 деце. Припремним предшколским програмом на русинском језику у Кули обухваћено је 31 дете.

Предшколско васпитање и образовање на хрватском језику се реализује у Суботици за укупно 139 деце (за 9 више). У двојезичким, српско-хрватским групама има укупно 28 деце (за 9 мање). Припремним предшколским програмом на хрватском језику у Суботици обухваћено је 30 деце, а на српском и хрватском језику за 14 деце.

Делатност основног образовања и васпитања обављају основна школа, основна школа за образовање одраслих, основна музичка школа, основна балетска школа и основна школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. На подручју АП Војводине, основношколско образовање остварује се у 347 јавних редовних основних школа у оквиру којих је и 188 издвојених одељења (делови ван седишта). За децу припаднике националних мањина, основно образовање и васпитање се одвија у 38 општина/градова у АП Војводини, односно у 95 насеља, за укупно 13.411 ученика. Поред наставе на српском језику, настава се остварује и на још пет језика (мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском), а изузетно и двојезички: на језику националне мањине и на српском језику. За припаднике националних мањина који наставу похађају на српском језику, организује се и настава језика националне мањине са елементима националне културе, као изборни програм на укупно 11 језика (мађарском, словачком, румунском, русинском, хрватском, украјинском, буњевачком, ромском, бугарском, македонском и чешком).

Редовне основне школе на мађарском наставном језику у оквиру 105 школа (међу којима је 34 издвојена одељења³¹) на територији 28 јединица локалне самоуправе, похађа укупно 10.120 ученика, што је за 147 мање него претходне године. Учење мађарског језика са елементима националне културе је организовано у 105 редовних основних (у оквиру којих је 14 издвојена одељења³²) школа у 31 јединици локалне самоуправе за укупно 2761 ученика. У односу на прошлу школску годину, број ученика је мањи за 544.

Редовне основне школе на словачком наставном језику у оквиру 17 школа (међу којима су 2 издвојена одељења³³) на територији 12 јединица локалне самоуправе похађа укупно 2.049 ученика. Број ученика мањи је за 39 у односу на претходну годину. Учење словачког језика са елементима националне културе је организовано у 44 редовне основне школе (у оквиру којих је 6 издвојених одељења³⁴) у 13 јединица локалне самоуправе за укупно 859 ученика. У односу на прошлу школску годину број ученика смањен је за 157.

Редовне основне школе на румунском наставном језику у оквиру 23 школе (међу којима је 11 издвојених одељења³⁵) на територији девет јединица локалне самоуправе похађа укупно 680 ученика. Број ученика обухваћених наставом на румунском језику је за 44 мањи него претходне године. Учење румунског језика са елементима националне културе је организовано у 19 редовних основних школа (у оквиру

³¹ Делови ван седишта.

³² Делови ван седишта.

³³ Делови ван седишта.

³⁴ Делови ван седишта.

³⁵ Делови ван седишта.

којих је 3 издвојена одељења³⁶⁾ у десет јединица локалне самоуправе за укупно 585 ученика. У односу на прошлу школску годину број ученика мањи је за 55.

Редовне основне школе на русинском наставном језику у оквиру 3 школе на територији 3 јединице локалне самоуправе похађа укупно 339 ученика, што је за 16 више него претходне године. Учење русинског језика са елементима националне културе је организовано у 27 редовних основних школа (у оквиру којих су 3 издвојена одељења³⁷⁾ у седам јединица локалне самоуправе за укупно 305 ученика. У односу на прошлу школску годину, број локалних самоуправа је остао исти, а број ученика виши за 1.

Редовне основне школе на хрватском наставном језику у оквиру 7 школа (укључујући и два издвојена одељења³⁸⁾ на територији Суботице и Сомбора похађа укупно 223 ученика, што је за 9 више него претходне године. Учење хрватског језика са елементима националне културе је организовано у 13 редовних основних школа у шест локалних самоуправа за укупно 414 ученика. У односу на прошлу школску годину, број ученика је виши за 2.

Поред поменутих, ученици имају могућност да похађају и наставу матерњег језика са елементима националне културе на украјинском (три школе), буњевачком (14 школа укључујући 4 издвојена одељења), бугарском (једна школа), чешком (четири школе), македонском (шест школа), ромском (32 школе, укључујући 4 издвојена одељења) и немачком језику (16 школа укључујући 1 издвојено одељење).

Делатност средњег образовања и васпитања обављају гимназије, стручне школе, мешовите школе, уметничке школе и школе за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. На територији АП Војводине, образовно-васпитни рад се остварује на српском језику, а за припаднике националних мањина на језицима националних мањина и двојезички: на језику националне мањине и на српском језику (у складу са посебним законом), ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање петнаест ученика. Школа може да остварује наставни план и програм на језику националне мањине и за мање од петнаест ученика уз сагласност Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице. Када се средњошколска настава одвија на српском језику, за припаднике националне мањине се организује настава матерњег језика са елементима националне културе. Постоји укупно 119 редовних јавних средњих школа и 10 средњих школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, у 40 локалних самоуправа. Настава на језицима националних мањина је организована у 17 локалних самоуправа, односно 41 средњој школи у 18 насеља: у 8 гимназија, 24 стручне школе, 7 мешовитих школа и у 2 уметничке школе. Средњошколска настава се остварује на шест наставних језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику. Укупан број деце припадника националних мањина која похађају средњу школу је 4905.

На мађарском језику настава се реализује у 35 средњих школе, у дванаест јединица локалне самоуправе, за 4.185 ученика. Број ученика је мањи за 147 него у претходној години. Настава се изводи у 8 гимназија, 21 стручној школи, 4 мешовите и 2 уметничке школе. Настава по дуалном принципу је организована у три средње школе у Суботици за укупно 59 ученика за шест образовних профила у трогодишњем трајању и једним у четворогодишњем трајању. Учење мађарског језика са елементима националне културе организовано је у једној средњој школи на територији покрајине.

Средњошколска настава на словачком језику се изводи у гимназијама у Бачком Петровцу и Ковачици, те у Медицинској школи у Новом Саду за 353 ученика (308 ученика на четворогодишњем и 45 ученика

³⁶ Делови ван седишта.

³⁷ Делови ван седишта.

³⁸ Делови ван седишта.

на трогодишњем образовању), што је за 9 ученика више у односу на претходну годину. Учење словачког језика са елементима националне културе је организовано за 50 ученика у средњим школама у Старој Пазови и Ковачици.

Средњошколска настава на румунском језику се изводи у економско-трговинској школи у Алибунару и у гимназији у Вршцу за 121, тј. за 11 ученика више него претходне године. Учење румунског језика са елементима националне културе није организовано ни у једној средњој школи, као ни у претходној школској години.

Настава на русинском језику се изводи у Основној и средњој школи са домом ученика „Петро Кузмјак“ у Руском Крстуру за 35 ученика распоређених у четири одељења гимназије општег типа. Број ученика је мањи за један. Учење русинског језика са елементима националне културе није организовано ни у једној средњој школи на територији АП Војводине.

Средњошколска настава на хрватском језику за 211 ученика се изводи у гимназији (47), политехничкој школи (53) и средњој медицинској школи (111) у Суботици. Број ученика је виши за осам.

Према Закону о високом образовању³⁹, високошколска установа организује и изводи студије на српском језику, а може организовати полагање испита и изводити поједине делове студија, као и организовати израду и одбрану завршног, мастер и специјалистичког рада и докторске дисертације на језику националне мањине и на страном језику, у складу са статутом. Високошколска установа може остваривати студијски програм на језику националне мањине и страном језику уколико је такав програм одобрен, односно акредитован. Тако се настава на српском и мађарском језику реализује у две високе школе струковних студија: Високој техничкој школи струковних студија у Суботици и Високој школи струковних студија за образовање васпитача и тренера у Суботици. На Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду делови студијског програма могу се изводити на језицима националних мањина: мађарском, словачком, румунском и русинском језику. На Високој школи струковних студија за васпитаче у Вршцу се настава изводи на српском, ромском и румунском језику.

Високо образовање на академским студијама у Аутономној покрајини Војводини остварује се првенствено у четрнаест високошколских установа, односно уметничких академија, који су у саставу Универзитета у Новом Саду. У погледу наставних језика, на српском и мађарском наставном језику настава се реализује на Академији уметности у Новом Саду и Природно-математичком факултету у Новом Саду (за курсеве на мађарском наставном језику, за које постоји веће интересовање, који се могу организовати на Филозофском факултету), на Филозофском факултету раде одсеци за хунгарологију, румунистику, словакистику и русински језик, од 2018. године лекторат за хрватски језик, а од 2022. године и Лекторат за чешки језик, чиме је реализован споразум са Јужноморавским центром за међународну мобилност из Брна. У оквиру универзитета у Новом Саду, Учитељски факултет на мађарском наставном језику у Суботици изводи наставу на мађарском језику, Медицински факултет у Новом Саду има три акредитована студијска програма на основним академским студијама и један студијски програм на докторским академским студијама на енглеском језику. Природно-математички факултет има акредитована по четири студијска програма на мастер и докторским студијама на енглеском језику, Економски факултет у Суботици има акредитован један студијски програм на мастер студијама на енглеском језику, Факултет техничких наука има акредитовано 27 студијских програма на основним студијама, 34 студијска програма на мастер студијама и 18 студијских програма на докторским академским студијама на енглеском језику, а Технолошки факултет има акредитован један

³⁹ „Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 73/18, 67/19, 6/2020 - др. закон, 11/2021 - аутентично тумачење, 67/2021, 67/2021 - др. закон и 76/2023.

студијски програм на мастер студијама на енглеском језику. Број студената припадника националних мањина на факултетима није познат, јер Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност такве податке не прикупља од високошколских установа, позивајући се на то да такво изјашњавање није обавезно.

Покрајинском скупштинском одлуком о полагању пријемног испита односно испита за проверу склоности и способности за упис у високошколску установу чији је оснивач Аутономна покрајина Војводина на језицима националних мањина – националних заједница⁴⁰ утврђено је право кандидата на полагање пријемног испита односно испита за проверу склоности и способности на језицима националних мањина – националних заједница за упис на факултет односно уметничку академију у саставу универзитета, академију струковних студија, високу школу и високу школу струковних студија чији је оснивач покрајина. Тиме је омогућено кандидатима који су своје средњошколско образовање стекли на неком од језика националних мањина да равноправно с другим кандидатима који су средње образовање и васпитање стицали на српском наставном језику – то јест на језику на ком се пријемни испит полаже, приступе полагању пријемног испита.

Од девет високих школа струковних студија чији је оснивач АП Војводина пријемни испит за упис организован је на језицима националних мањина на Високој техничкој школи струковних студија у Суботици (125 кандидата на мађарском), Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду (4 на мађарском), Високој школи струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ у Вршцу (4 на ромском и 4 на румунском), Високој школи струковних студија за образовање васпитача и тренера у Суботици (8 на мађарском) и Високој школи струковних студија у Новом Саду (1 на мађарском). Пријемне испите на језику националне мањине полагало је укупно 146 кандидата, од тога 138 на мађарском, 4 на ромском и 4 на румунском језику. На осталим високим школама струковних студија није било захтева за полагање пријемног испита на језицима националних мањина.

Од четрнаест факултета у саставу Универзитета у Новом Саду, чији је оснивач АП Војводина, на једанаест факултета је у школској 2022/2023. години организован пријемни испит на језицима националних мањина, и то на Пољопривредном факултету (5 кандидата на мађарском), Филозофском факултету⁴¹ (3 на мађарском, 3 на словачком), Технолошком факултету (1 на мађарском), Медицинском факултету (16 на мађарском), Факултету техничких наука (9 на мађарском, 2 на хрватском), Економском факултету (23 на мађарском, 3 на словачком, 20 на албанском), Природноматематичком факултету (17 на мађарском), Грађевинском факултету (13 на мађарском), Техничком факултету „Михајло Пупин“ (3 на мађарском), Факултету спорта и физичког васпитања (1 на мађарском) и Учитељском факултету на мађарском наставном језику (59 на мађарском). Пријемне испите на језику националне мањине на факултетима полагало је укупно 178 кандидата, од тога 150 на мађарском, 20 на албанском, шест на словачком и 2 на хрватском језику. На осталим факултетима није било захтева за полагање пријемног испита на језицима националних мањина.

КОНКУРСИ У ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАЊА

У складу са својим овлашћењима, ПЗГО је контролисао примену покрајинских прописа који се односе на област образовања, односно прописа којима је регулисан начин доделе буџетских средстава покрајинских органа управе. Осим конкурса који су усмерени на све образовне пројекте независно од језика наставе (реконструкција, санација, инвестиционо одржавање школских објеката, регресирање превоза ученика итд.), Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине

⁴⁰ „Службени лист АПВ“, бр. 14/15.

⁴¹ Не рачунајући одсеке за хунгарологију, румунистику, словакистику и русински језик.

– националне заједнице је 13. септембра расписао и Конкурс за финансирање и суфинансирање активности, програма и пројеката националних савета националних мањина у области основног и средњег образовања у АП Војводини за 2023. годину – дотирање припреме и израде тестова и задатака на мањинским језицима, који се односио на доделу буџетских средстава у укупном износу од 1.000.000,00 динара (700.000,00 динара у области основног и 300.000,00 у области средњег образовања) за превођење тестова и задатака за такмичења на свим нивоима, од општинског, преко регионалног до републичког која организује Министарство просвете, науке и технолошког развоја за ученике основних и средњих школа. Рок за подношење пријава је био до 27. септембра 2023. године. Поднете пријаве на конкурс разматрала је комисија коју је образовао покрајински секретар. У складу са Правилником о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице органима и организацијама у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина - националних заједница⁴², решење о додели средстава доноси покрајински секретар на основу предлога комисије и то решење је коначно, без могућности улагања правног лека, при чему Секретаријат није у обавези да образложи своје одлуке.

У области високог образовања, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност је 1. марта објавио Јавни конкурс за финансирање научноистраживачких и развојноистраживачких пројеката националних мањина - националних заједница у Аутономној покрајини Војводини у 2023. години ради доделе 8.000.000,00 динара (максималан износ по пројекту је 500.000,00 динара). Циљ овог конкурса је научноистраживачки развој и афирмација научних заједница на језицима националних мањина, а намењен је акредитованим научноистраживачким и развојноистраживачким организацијама са седиштем на територији покрајине на којима се изводе академски студијски програми у складу са Законом о високом образовању, уз сагласност наставнонаучног већа и потврдом националног савета за одређену националну мањину. Оцену предлога пројекта даје стручни савет из научне области којој припада тема пројекта, а коначну одлуку о прихватању предлога пројекта доноси покрајински секретар. На конкурс који је био отворен до 22. марта, пристигло је укупно 24 пријава, од којих је седам одбијено, а подржано 17 пројеката (6 пројеката мађарске заједнице, 2 ромске, 2 словачке и по један хрватске, румунске, русинске, буњевачке, украјинске, црногорске и јеврејске заједнице). Конкурсни поступак је спроведен у складу са правилима и нико од учесника конкурса није доставио приговор на резултате конкурса, нити је против коначног решења о додели средстава покренут управни спор.

КУЛТУРА

Највећа културна, уметничка и фолклорна манифестација војвођанских Мађара, 46. „Дуриндо“ и 59. „Бенђешбокрета“ одржана је у јуну у Новој Црњи, у организацији Културно уметничког друштва „Ади Ендре“. Сваке године, манифестација се одржава у другом месту, а на њој учествује више од 100 група народне музике и плеса, са 2.500 учесника. Претходне године одржани су и следећи програми:

- Стручни камп аматерских и ђачких глумаца војвођанских Мађара „МАдГ“,
- „Култивал“, Сустрет аматерских позоришних група Мађара у Војводини,
- Жирирање народних занатских радова и стручни дан сенћанских везиља,
- камп „Уметност и заштита споменика културе“,
- „Квиз преко пет границе“,

⁴² "Службени лист АПВ", број 7/2023.

- Зимски камп народне музике „Dúrmolo“,
- Путујуће изложбе сачињене од оцењених предмета са жирирања предмета народних заната,
- „Магична корпа“ и
- „Аутентична методологија народне традиције у вртићима“.

Завод за културу војвођанских Мађара је у току 2023. године спровео бројне активности. Обогаћене су збирке књига, слика, филмова и архивских материјала, дигитални садржаји су повећани не само дигиталном обрадом материјална из јавних збирки, него су настали и нови садржаји у оквиру пројекта базе података о вредностима, а у вези са заштитом споменика културе – www.ertektar.rs. Повећан је и обрађени део базе података народне музике и фолклора – www.vamadia.rs, организоване су акредитоване обуке за педагоге, отпочела је организована обука фолклорне музике: појачан је менторски програм кроз стално пружање стручне помоћи аматерским групама; обезбеђена је методолошка помоћ институцијама и организацијама од посебног националног интереса за послове јавних збирки. По потреби пружана је стручна помоћ на пољу дигиталног чувања и обраде података, а током издавања књига пружана је помоћ ауторима и истраживачима локалне историје обезбеђујући им стручне лекторе и штампарску припрему. Издате су три књиге. Завод је вршио дужности стручног менторства за уметничке групе (фолклор, аматерско позориште, рецитовање). Мрежа Дома традиције – Војводина наставила је са радом. Креирани су сложени, допунски васпитни програми који су обишли Војводину ради преношења знања деци, а базирани су на народној традицији из разних области.

Завод је наставио рад на развоју јавне платформе – базе података војвођанских Мађара (БПВМ), како би се омогућило повезивање институција и организација од националног значаја. У функцији је нова веб страница – www.vmmi.org. Такође, Завод је редовно вршио дигитализацију докумената, књига, музике, бајки, фотографија и слично. У формату TIF, PDF, JPG i Word је дигитализовано 225.140 страна, 35.521 фотографија и 728 минута видео-снимака. Редовно је вршено и метадатирање материјала који се налазе у архиву Завода, реорганизација евиденције архивираних података, израда и интегрисање каталошког система (10.055 периодике, 18 књига, 16.981 фотографија, 155 аудио снимака).

Словачке народне свечаности представљају једини званични празник словачке националне мањине у Србији. Ова централна манифестација Словака одржава се сваке године другог викенда у августу и представља традиционално место на коме се за три дана могу видети бројне изложбе, концерти, позоришне представе и садржаји којима је на најбољи начин представљен културни живот. Ова велика смотра словачког фолклора 2023. године је одржана у Бачком Петровцу.

По реду 51. фолклорни фестивал „Танцуј, танцуј“ прошле године је одржан 17. јуна, у амфитеатру у Гложану. Овај највећи фолклорни догађај војвођанских Словака пружа широку палету разноврсности словачких традиција и обичаја са ових простора кроз музику, песму и игру. Фестивал је такмичарског карактера где свој рад презентују словачки војвођански ансамбли и пропраћен је различитим изложбама, а посебно су интересантни садржаји који се односе на традиционалну културу војвођанских Словака. На овогодишњем фестивалу је учествовало 25 певачких група, 1 народни оркестар, 15 фолклорних група, као и два гостујућа ансамбла.

Завод за културу војвођанских Словака је 2023. године организационо подржао:

- „Позоришне ловорике“ - 53. смотру словачког аматерског позоришног стваралаштва у Старој Пазови,
- фестивал „3 x Ђ“ (Дечји позоришни дани) у Старој Пазови,

- Дечји фолклорни фестивал „Златна брана“ одржан у Кисачу,
- „Златни кључ“ фестивал словачке забавне музике у Селенчи,
- 57. међународни фестивал соло певача изворних словачких народних песама „У пивничком пољу“ одржан у Пивницама и
- „Лети песма, лети“ фестивал забавне музике за децу, одржан у Ковачици.

Завод је самостално у децембру месецу организовао 19. Музиколошку конференцију, а у новембру 3. Лингвистичку радионицу „Словачки језик у контексту административно-правне терминологије“. У Пивницама је организован Фестивал позоришних представа аутора тзв. Доње земље – „ДИДА“, у Бачком Петровцу Бијенале словачких ликовних уметника у Србији, а Књижевно саветовање, које представља елитни културни догађај, одржано је у Бачком Петровцу и Новом Саду. Фестивал народне ношње Словака у Србији одржан је у новембру у Кисачу.

Завод за културу војвођанских Румуна организовао је или подржао у току 2023. године бројне манифестације. Средином јануара, у просторијама Румунске академије - филијала Темишвар, у оквиру манифестације „Дани румунске културе“, организовао је ретроспективну изложбу, поводом 50 година континуираног рада академског сликара Виорела Флоре из Зрењанина. У фебруару је организована веома посећена промоција књиге „Ечка - из сећања“ ауторке Виоаре Субу, праве хроничарке тог места и чуварке свих обичаја и традиције Румуна из овог села надомак Зрењанина. У складу са својим програмом рада, Завод за културу војвођанских Румуна је почетком марта месеца организовао промоцију две књиге из издавачке делатности ЗКВР, које су на Међународном сајму књига у Новом Саду представили њихови аутори. У оквиру Међународног дана франкофоније, Завод је у марту организовао пројекцију филма „Метроном“, румунског редитеља Александра Белка, који је награђен на Канском фестивалу 2022. године. Почетком маја, Завод је традиционално учествовао на Међународном сајму књига „Алба Трансилвана 2023“, у граду Алба Јулија у Румунији, представивши скоро 150 наслова својих досадашњих књига и публикација.

Завод је крајем маја подржао организацију Републичког такмичења из румунског језика. Традиционална манифестација „Дани румунске кошуље“, одржана је 24. јуна у Торку, а у периоду од 30. јуна до 4. јула Ликовна колонија Завода „Бегеј река пријатељства 2023“, на реци Бегеј, Српски Итебеј. У августу, у Позоришту „Стерија“ у Вршцу, одржан је тродневни Велики фестивал фолклора Румуна из Војводине - Србије, по 63. пут. У оквиру фестивала, Завод је организовао један научни колоквијум са истакнутим музиколозима, у присуству публике и медија, а у вези са актуелним стањем ове најмасовније и најзначајније фолклорне манифестације Румуна из Војводине. За време фестивала организована је и промоција књиге из Издаваштва Завода, ауторке Данијеле Барбулов Попов из Вршца, која је пропраћена изложбом старих фотографија са народном ношњом и штандовима неколико асоцијација жена, које су презентовале сво богатство и разноврсност румунске народне ношње. Крајем септембра, Завод је учествовао у организацији „Фестивала романи Зрењанин 2023“, одржаног у Културном центру Зрењанина, на коме су учествовали млади вокални уметници.

У октобру је у просторијама Амбасаде Румуније у Београду одржана по 15. пут манифестација „Обојени свет детињства“ - ликовни конкурс намењен ученицима (120) осмогодишњих школа (23) са наставом на румунском језику. На Међународном сајму књига у Београду Завод је излагао на штанду Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама и представио своја три најновија издања. Крајем новембра, у Музеју „Конкордија“ у Вршцу, одржана је промоција књиге ауторке Данијеле Барбулов Попов „Народна ношња Румуна из Баната — јединство кроз разноликост“. Крајем новембра је у Уздину одржан 35. омладински фестивал забавне музике „Младост пева“. У Торку

је крајем децембра у Румунској православној цркви из Великог Торка 26. пут организован „Празник зимских обичаја“, а у Дому културе 7. Концерт румунских коледа.

Прослава националног празника русинске националне заједнице представља најзначајнију културну манифестацију Русина у Републици Србији. Централна прослава одржана је 19. јануара у Куцури, односно у Врбасу са културно-уметничким програмом. Догађај су пратиле и локалне прославе у Руском Крстуру, Кули, Куцури, Новом Саду, Ђурђеви, Госпођинцима, Новом Орахову, Суботици, Шиду, Бикић Дољу, Бачинцима, Беркасову и Сремској Митровици, у организацији Завода за културу војвођанских Русина и Националног савета Русина. Фестивал нове русинске песме, 33. „Ружин врт“ реализован је почетком марта у организацији Радио-телевизије Војводине. Овај фестивал већ више од три деценије негује традицију и културу војвођанских Русина.

Фестивал русинске културе „Црвена ружа“ одржан је последњег викенда у јуну месецу и обухватио је више програма. У оквиру манифестације „Црвени пупољак“ наступали су дечји ансамбли који негују русинску културу и изведене су нове композиције за децу. У оквиру дела програма под називом „Одјаци равнице“ наступиле су русинске културно уметничке групе, а такмичење за најбољу композицију у забавном духу и такмичење за најбољи наступ младих певача аматера, одржани су у оквиру програмског дела „Црвена Ружа“. Средином јула у Куцури је одржана традиционална манифестација „Куцурска жетва“, прослава у част првог хлеба сачињеног од овогодишњег жита. Жетеоци који чувају сећање на некадашње светковање овим поводом и на старе начине рада у њиви, прошле године су по 43. пут прославили прве откосе пшенице и прве производе од сакупљеног блага. Поред наступа фолклорних ансамбала који негују изворно стваралаштво, приређене су бројне изложбе и други пратећи програми. Традиционални 20. по реду фестивал изворног певања „Да се не заборави“ одржан је у Ђурђеви трећег викенда у августу. Овај фестивал се налази у Календару репрезентативних манифестација Националног савета русинске националне мањине, а његов оснивач и организатор је КУД „Тарас Шевченко“ из Ђурђева. Фестивал обухвата такмичење мушких, женских и девојачких певачких група које негују изворно певање, уз бројне пратеће програме.

Крајем августа, у Шиду је одржан 16. по реду фестивал народних и тамбурашких оркестара „Мелодије Русинског двора“, а у октобру месецу хорски фестивал „Карпати“ у Врбасу. Драмски меморијал „Петра Ризнича Ђађе“ одржан је у децембру у Руском Крстуру, а изведене су представе како одраслих, тако и дечијих позоришних ансамбала. Културна манифестација „Костельникова јесен“ први пут је организована 1994. године и посвећена је делу утемељивача и великана русинске писмености и књижевности, доктору филозофије Хавријилу Костельнику, теологу, књижевнику, кодификатору русинског језика и аутору прве књиге уметничке литературе на русинском језику. У оквиру прошлогодишње манифестације организована је презентација нових књижевних дела за одрасле и децу на русинском језику, као и смотра рецитатора на русинском језику. Осим наведених манифестација одржавају се и манифестације које су више локалног карактера:

- „13. мај Ново Орахово“ - обележавање досељавања Русина у Ново Орахово;
- „Пришли нам Русадља“ (духови) - Бикић До, обележавање верског празника;
- „Веселинка“ Нови Сад - дечји мултимедијални фестивал;
- „Сусрет у Боднарова“ - Госпођинци - ликовна колонија;
- „Вече Мафтеја Винаја“ Суботица - књижевно вече посвећено књижевнику Мафтеју Винају;
- Русински фестивал малих сценских форми „Ђура Папхархаји“ позоришно вече;

- „Дани Николе М. Кочиша“ - Р. Крстур, Куцура, Ђурђево, Кула, Нови Сад - саветовања и трибине посвећене русинском језику и граматици.

Поред ових, традиционалних манифестација које се одржавају сваке године, организују се и многобројни други програми као што су промоције разних издања, пројеката и слично, затим изложбе, округли столови, сусрети са истакнутим личности из русинске и из шире заједнице.

У циљу очувања и неговања културне баштине Буњеваца, Национални савет Буњеваца основао је Установу културе „Центар за културу Буњеваца“, која је задужена за сва културна дешавања, организацију, припреме програма и националних празника. Центар је у претходној години организовао и подржао организацију бројних културних манифестација. Национални празник „Дан великог прела 2023“ обележен је 2. фебруара. Како се 2023. године навршило и 20 година од оснивања Буњевачког националног савета, уприличен је пригодан програм. Постављена је етно поставка (буњевачка соба на салашу), национални симболи – државне заставе и буњевачки барјак. Програм обележавања националног празника и одржавања обичаја „Буњевачког великог прела“ презентован је како путем писаних, тако и електронских медија, буњевачких, локалних, али и на РТВ-у и РТС-у. Свечаном академијом и доделом највреднијих признања обележен је један од четири национална празника Буњеваца – „23. фебруар - Дан оснивања првог националног савета“. Поводом јубилеја, 20 година од оснивања првог Националног савета, признање „Иван Антуновић“ је додељено Републици Србији, а свечаност је након музичког програма и рецитовања завршена извођењем сплета буњевачких игара.

У оквиру свечаног обележавања једног од националних празника „Дана Дужијанце 2023“, 15. августа је одржана централна прослава. Програм је почео доласком бандаша и бандашице и гостију на фијакерима на свечану мису, а настављен дочеком гостију у Градској кући у Суботици, дефилеом кроз Корзо до споменика Блашку Рајићу где је постављен венац. У културно-уметничком делу програма учествовали су бројни фолклорни ансамбли, певачке групе, друштва за очување и неговање културе и традиције, тамбурашки ансамбл и други. Дужијанца је 2023. године по први пут поред Суботице организована и у Новом Саду и Београду. Национални празник „Дан Велике народне скупштине Срба, Буњеваца и осталих Словена“ обележен је 25. новембра свечаном академијом одржаном у „Буњевачкој матици“ у Суботици, уз културно-уметнички програм и присуство бројних представника државних институција.

Црногорска национална мањина је поводом националног празника Дана независности Црне Горе 21. маја организовала дводневни културни програм у Ловћенцу и Новом Саду, који је био заснован на пројекту „Гитара спаја Црну Гору и Војводину“. Национални савет црногорске националне мањине је учествовао у промоцији „Дана црногорске културе у Суботици“.

Централна прослава другог националног празника, 13. јула - Дана државности Црне Горе, одржана је у Центру за физичку културу „Драго Јововић“ у Врбасу, уз наступ КУД-а „Петар Петровић Његош“, хора, гуслара и концерт Жељка Самарџића. У Ловћенцу је 13. јул обележен уз пригодан програм и промоцију књиге Вука Мартиновића „Кључеви добра и зла“. Током јула месеца, успешно је реализована допунска школа црногорског језика и културе „Црна гора моја постојбина“, ком приликом је организован превоз деце на Иванова Корита. Национални савет је у септембру расписао конкурс за удружења за финансирање/суфинансирање програма/пројеката црногорске националне мањине у Републици Србији из области: културе, образовања, информисања и службене употребе језика.

Дан националног савета, 26. октобар, обележен је у Ловћенцу, где је том приликом одржана представа „Држ – не дај“. У децембру је одржано црногорско вече под називом „Балканском улицом до Врбаса“.

Национални савет чешке националне мањине је током 2023. године, у сарадњи са чешким удружењима и самостално, одржао бројне културне манифестације. У Чешком Селу је 16. маја уз пригодну свечаност

обележен Дан Националног савета чешке националне мањине. Организовано је и обележавање традиционалног чешког празника Микулаша, кроз посету школама у којима се изучава Чешки језик са елементима националне културе, а које су од посебног значаја за образовање чешке националне мањине. Уз учешће ученика Основне школе „Сава Мунћан“ из Крушчице, организоване су приредбе и подељени пакетићи ученицима који изучавају чешки језик са елементима националне културе. У августу је у Чешком Селу организован музички фестивал „Паприкашијада фест 2023“, са око 50 извођача (музичке групе).

Национални савет чешке националне мањине је током 2023. године подржао (суфинансирањем) бројне манифестације удружења на територији Аутономне покрајине Војводине:

- „Чешка беседа“ Бела Црква је одржала традиционални „Маскенбал“ 2023. године у фебруару месецу;
- традиционални „Јаје Фест“ у априлу и Фестивал фолклора у септембру месецу.
- „Чешка беседа“ Крушчица је одржала културну манифестацију - фестивал под називом „Лепота различитости“ у јулу,
- „Чешка беседа“ из Чешког Села је одржала гастрономску манифестацију „Паприкашијада“ у августу месецу.

„Чешка беседа“ Вршац је у априлу организовала „Месец чешке културе“, а „Чешка беседа“ Гај обележавање чешког празника „Дана Чеха“, 28. септембра у Гају. „Чешка беседа“ Срема је у октобру организовала „Дане чешке културе“, „Чешка беседа“ Нови Сад културну манифестацију „Новосадске радости“ у октобру месецу, а „Чешка беседа“ Петроварадин је одржала културне манифестације: „Дани Тирила и Методија“ у мају и „Варадински мостови културе“ у септембру месецу.

Међу најзначајније манифестације културе које је организовао Национални савет немачке националне мањине улазе обележавање Дана Немаца и Божићни концерт. Прошле године, празник Дан Немаца је обележен 15. децембра, Свечаном седницом Националног савета уз присуство представника удружења Немаца у Републици Србији. Божићни концерти се одржавају сваке године, око Божића.

Припадници пољске националне мањине су у претходној години одржали неколико културно-уметничких манифестација. У априлу месецу је удружење „Банатски Пољаци“ организовало украшавање и фарбање јаја за Ускрс, на традиционалан начин. Прве недеље у јуну Национални савет и удружење „Банатски Пољаци“ су у Остојићеву угостили пијанисту, композитора и диригента пољског порекла из Шведске, Марћина Доминика Глуха, који је одржао музичку радионицу, а након тога солистички клавирски концерт, уз извођење дела пољских, мађарских и српских композитора. Првог викенда у септембру, удружење „Банатски Пољаци“ је у свом седишту у Остојићеву по први пут организовало „Кромпирфест“, манифестацију која је имала за циљ промоцију традиције припадника пољске заједнице у припремању јела од кромпира. Представници локалне самоуправе Сента и Туристичке организације Сента у сарадњи са Амбасадом Републике Пољске у Београду, организовали су у септембру месецу у Сенти полагање венаца код споменика погинулим пољским пилотима у Другом светском рату.

Празник Националног савета пољске националне мањине обележен је 14. децембра пригодном прославом. Том приликом, приређена је и промоција књиге „Добровољац за Аушвиц: Преко граница храбрости“, посвећене пољском хероју Витолду Пилецком, чије је превођење и издавање делом

финансијски подржао Национални савет пољске националне мањине. У просторијама школе била је приказана изложба о животу и раду Витолда Пилецког.

КОНКУРСИ У ОБЛАСТИ КУЛТУРЕ

На основу чл. 76. Закона о култури Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама је 27. јануара расписао Конкурс за финансирање – суфинансирање пројеката од значаја за културу и уметност националних мањина у 2023. години. Конкурс је био отворен до 27. фебруара 2023. године. На конкурс је поднета 371 пријава, али 29 пријава нису испуњавале захтеване формалноправне услове и због тога те пријаве нису разматране. У области заштите нематеријалног културног наслеђа и уметничког стваралаштва националних мањина са укупно 16.100.000,00 динара суфинансирано је 160 пројеката, а у области издавачке делатности на мањинским језицима са укупно 3.530.000,00 динара 30 пројеката. У односу на претходну годину, износ обезбеђених средстава је већи за 4.630.000,00 динара. Решење о додели ових средстава је донето 27. априла 2023. године на основу образложеног Предлога изабраних пројеката и расподеле Комисије за доделу средстава. Двостепеност конкурсног поступка је обезбеђена могућношћу покретања управног спора против решења покрајинског секретара. У 2023. години ово правно средство није коришћено.

ПЗГО је контролисао поступак по јавном конкурс који је Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице расписао 22. фебруара 2023. године Конкурс за суфинансирање програма и пројеката усмерених на унапређење права националних мањина, који је био отворен до 10. марта. Висина предвиђених средстава је непромењена у односу на претходну годину. Средства у укупном износу од 33.000.000,00 динара су додељивана за програме и пројекте нарочито за очување и неговање језика, народних обичаја и старих заната, заштиту и презентацију фолклорног наслеђа, стварање услова за развој културе, науке и уметности, неговање и подстицање народног стваралаштва, представљање културних добара, књижевно, драмско, сценско, музичко и ликовно стваралаштво, манифестације, колоније, кампове, конференције, турнире и слична окупљања којима се негују толеранција и права националних мањина, развој аматеризма, гостовања ансамбала, сарадњу с матичним земљама и друге облике сарадње. Пријаве подносилаца вредновала је конкурсна комисија и утврдила прелиминарну листу вредновања, бодовања и рангирања, која је објављена на званичној интернет страници Секретаријата. Подносиоци пријава имали су право приговора на листу вредновања, бодовања и рангирања пријављених програма/пројеката у року од осам дана од њеног објављивања. Буџетским средствима у износу од 15.450.000 динара суфинансирани су пројекти мађарске националне мањине, са 3.200.000 динара словачки, са 2.350.000 динара румунски, са 1.200.000 динара русински, са 3.200.000 динара хрватски, са 1.050.000 динара буњевачки, са 410.000 динара украјински, са 600.000 динара црногорски, са 660.000 динара македонски, са 300.000 динара немачки, са 3.350.000 динара ромски, са 130.000 динара чешки, а преосталих 1.100.000 динара распоређено је за пројекте који су сврстани у категорију осталих (Грци, Словенци, Руси, Пољаци, Бугари, Јевреји и национално мешовити). На Листу вредновања и рангирања изјављен је један приговор, који је одбијен као неоснован.

Исти секретаријат је 22. фебруара расписао и Јавни конкурс за суфинансирање програма и пројеката очувања и неговања мултикултуралности и међунационалне толеранције у АП Војводини у 2023. години, којим је предвиђена додела подстицајних средстава у (непромењеном) износу од 14.000.000,00 динара удружењима, фондовима и фондацијама за програме и пројекте усмерене на очување и неговање међунационалне толеранције и који је био отворен до 10. марта 2023. године. И у случају овог конкурса се примењује конкурсни поступак идентичан са претходно описаним. На Листу вредновања и рангирања су изјављен је један приговор, који је одбијен као неоснован.

Поменути секретаријат је 22. фебруара 2023. године расписао и Јавни конкурс за суфинансирање потпројекта „Мултикултурализам на клик“ на укупан износ од 700.000,00 динара. Ради се о додели дотација регистрованим правним лицима (удружењима, асоцијацијама и другим субјектима са седиштем на територији покрајине) за организацију осам наградних конкурса од општег јавног интереса у току 2023. године за ученике основних и средњих школа, и то у области мултикултурализма, толеранције и очувања и промовисања етничке разноликости и културног идентитета националних мањина. Конкурс је био отворен до 10. марта. Након разматрања пристиглих пријава, конкурсна комисија је утврдила Листу вредновања, бодовања и рангирања пристиглих пријава на јавни конкурс и предложила да се средства доделе Форуму за едукацију, сарадњу, афирмацију и подршку грађанском друштву – ФЕСАП из Новог Сада. Подносиоци су имали право да изврше увид у поднету документацију, као и право на подношење приговора у року од осам дана од дана објављивања листе. Није изјављен ниједан приговор.

ИНФОРМИСАЊЕ

У Аутономној покрајини Војводини информисање на језицима националних мањина има вишедеценијску традицију. Поштујући обавезе преузете ратификацијом одређених међународних докумената, али истовремено уважавајући и опште принципе и стандарде у области права припадника националних мањина на информисање на њиховом матерњем језику, Законом о заштити права и слобода националних мањина предвиђено је да припадници националних мањина имају право на потпуно и непристрасно информисање на свом језику, што подразумева и право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја путем штампе и других средстава јавног обавештавања, те да ће држава кроз јавне сервисе обезбедити информативне, културне и образовне садржаје на језику националне мањине, а може да оснива и посебне радио и телевизијске станице за емитовање програма на језицима националних мањина. Припадници националних мањина имају право да оснивају и одржавају медије на свом језику. На основу Статута Аутономне покрајине Војводине⁴³, покрајина обезбеђује рад јавних гласила од покрајинског значаја на језицима националних мањина на територији АП Војводине. Јавна медијска установа Радио-телевизија Војводине као покрајински јавни медијски сервис је независан и самосталан правни субјект који обављањем своје основне делатности омогућава остваривање јавног интереса у области јавног информисања и пружа опште и свеобухватне медијске услуге које подразумевају информативне, образовне, културне и забавне садржаје намењене свим деловима друштва. Програм на језицима националних мањина се емитује на Другом програму телевизије, који чине Редакција програма на мађарском језику, Редакција програма на словачком језику, Редакција програма на румунском језику и Редакција програма на русинском језику (све четири редакције са информативном рубриком и културно-уметничком рубриком), те редакције програма на ромском, на хрватском, на буњевачком, украјинском и на македонском језику. Једном месечно се емитује и програм на немачком језику у трајању од 30 минута.

Други програм радија је медиј који пружа двадесетчетворочасовну медијску услугу радија на мађарском језику, са Редакцијом информативног програма, Редакцијом културног, забавног, образовног и дечјег програма, Редакцијом спортског програма и Редакцијом нових програмских садржаја.

Трећи програм радија пружа медијску услугу радија на језицима националних мањина, са редакцијама програма на словачком, румунском, русинском, ромском, хрватском, буњевачком, украјинском и македонском језику. На језицима националних мањина емитују се програми и на локалним радио и телевизијским станицама.

⁴³ „Службени лист АПВ“, бр. 20/14.

Једини дневни лист који излази на језику националне мањине је „Мађар со“ (Magyar Szó) са свакодневним тематским прилозима. Поред поменутог листа, дневни интернет-медији на мађарском језику су и „Magyar Szó Online“, „Szabad Magyar Szó“, „Vajdaság Ma“ и „Pannón Rádió és Televízió Online“. Недељни листови на мађарском језику су „Új Kanizsai Újság“, дечји лист „Jó Pajtás“, породични магазин „Családi Kör“, „Temerini Újság“, „Hét nap“, „Hírvivő“, „Nyugat-Bácska Portál“, „Muzslya.net“, портали „MojBecej“ и „013 Info“. Двонедељно или месечно се на мађарском језику објављују: лист за најмлађе „Mézeskalács“, „Muzslyai Újság“, „Fecske“, „Szó-beszéd“, „Csantavéri Újság“, верски листови „Hitélet“ и „Református Élet“, „Előretolt Helyőrség“, омладински лист „Képes Ifjúság“. Тромесечна издања на мађарском су „Kisoroszi Hírmondó“, „Csernyei Újság“, верски лист „Élő Kövek“ и „Tordai Újság“. Вишемесечна или годишња издања су Годишњи календар листа „Мађар со“, „Vajdasági Magyar Kalendárium“, „Stúdium“, педагошки лист „Új Kép“, „Temerini Harangszó“, „Törökkanizsai Hírmondó“, „Ludasi Hírharang“ и информативна свеска мађарског националног савета о високошколском образовању. Дво- или вишејезичка недељна издања су „Бечејски мозаик“, „Зрењанин“, „Verseci Torony“, „Új Nagykikindai Újság“ и Diurnarius online. Дво-, односно вишејезички листови су „Körkép – Panorama“ (Ада), „Кулска комуна“, „Новокнежевачке новине“, „Oromhegyesi Hírnök“ (Трешњевац) и „Bácskossutfalvi Kisújság“ (Стара Моравица). Радио-програм на мађарском језику емитује 15 радиостаница (укупно 4.985 сати месечно).

Од штампаних медија, на словачком језику излази информативно-политички недељник „Хлас људу“, месечно једном излази омладински часопис „Взлет“ и дечји лист „Зорњичка“. Породични магазин „Ровина“ излази двомесечно. Месечно једном се објављују локалне „Петровске новине“, „Нови Живот“ као и верски „Евангелистички гласник“. У Бачком Петровцу се издаје годишњак „Народни календар“, а у Старој Пазови „Пазовски календар“. Црква издаје „Годишњак Словачке евангелистичке цркве а.в. у Србији“. Ту спадају и „Светионик“, „Словачки светски календар“, као и „Ковачички календар“. У петојезичном недељнику „Зрењанин“ се објављују написи и на словачком језику, као и у новинама „Панчевац“. Радијски програм на словачком језику сада емитује осам радио-станица: Радио Нови Сад, Радио Бачка - Бач, РТВ Ковачица, Радио Петровец - Бачки Петровац, РТВ Стара Пазова и Радио Шид, Радио Озаци – Озаци и Радио Панчево – Панчево. Телевизијски програм емитује пет телевизијских станица: РТВ, РТВ Ковачица, Телевизија Петровец, РТВ Стара Пазова, ТВ Панчево и Новосадска ТВ.

На румунском језику у Панчеву излази информативно-политички недељник „Либертатеа“. Ту се објављује и лист за најмлађе „Visucia sorilor“, као и омладински лист „Tineretea“. Остали двонедељници или месечници су „Ковинска ревија“, Билтен општине Алибунар, „Вршачка кула“, „Зрењанинске новине“, „Тибискус“ и „Румунска реч“. Тромесечно излази „Familia“ и црквена публикација „Strajerul“. Вишемесечни (односно годишњи) листови су „Renasterea“ (ДАК, Банатско Ново Село), „Anuar“ и „Jurnal“ (Завод за културу војвођанских Румуна) и „Foаia bobocilor“ (КУД „Раду Флора“). Радио-програм на румунском језику емитује РТВ, Радио „Викторија“ Вршац, Радио Зрењанин, Радио Кикинда, Радио Ковачица, Радио Ковин, Радио „Фар 2“ Алибунар, Радио „БУС“ Ковин и Радио „Сантос“, Зрењанин. Телевизијски програм емитује РТВ, ТВ Ковачица, ТВ Панчево, ТВ „Викторија“ Вршац, ТВ „Сантос“ Зрењанин и ТВ „Банат“ Вршац.

Новинско-издавачка установа „Руске слово“ издаје истоимени политичко-информативни недељник на русинском језику, као и дечји лист „Захрадка“ и културно-политички часопис за младе „Мак“, који излазе једном месечно. Грkokатоличка црква издаје хришћански верски месечник „Дзвони“, а Матица русинска свој квартални гласник „Руснак“. Општински лист „Кулска комуна“ садржи написе и на русинском језику (излази једном месечно). Радио-програм на русинском језику емитује РТВ, „Q“ Радио Кула, Радио-телевизија „Коперникус“ Шид, Радио регије Бачка Топола и Радио Марија Суботица. Телевизијски програм на русинском језику свакодневно емитује РТВ (62 сата на месечном нивоу), а новосадска Телевизија „Канал 9“ двонедељно.

Од штампаних медија на буњевачком језику једном месечно излазе „Буњевачке новине“ и дечји часописи „Тандрчак“ и „Боцко“. Двомесечник „Рич Буњевачке матице“ се издаје у Суботици, а у Новом Саду једном годишње излази „Буњевачки преглед“. Суботички „Буњевачки радио“ свакодневно емитује програм на буњевачком, Радио Суботица једном недељно емитује полчасовне емисије „Буњевачка рич“ и „Суботица на буњевачком“. Радио Нови Сад једном недељно има емисију „Спектар“. РТВ једном недељно емитује полчасовну телевизијску емисију на буњевачком.

Од штампаних медија, на немачком језику квартално излази часопис „Fenster“, у издаваштву Фондације за заштиту завичајног наслеђа подунавских Шваба . „Завичајна кућа“ из Сремских Карловаца и „Guck mal“, часописи су који излазе периодично, у издаваштву Немачког удружења „Maria Theresiopolis“. На немачком језику се путем електронских медија емитују две емисије: „Deutsche Minuten“ у трајању од два и по сата месечно, која се емитује се на РТВ 2 и РНС 3 и емисија „Deutsche Wort“ у трајању од пола сата месечно, која се емитује на Радио Q из Куле.

Национални савет чешке националне мањине је у сарадњи са медијским издавачем БЦ ФЛЕШ доо реализовао медијски пројекат „Česke vzpomínky – чешке успомене“, штампано гласило на српском и чешком језику. Радио емисија „Крајанка“ емитује се на чешком језику два пута месечно у трајању од 45 минута – БЦ ИНФО доо. Једном недељно емитује се и радио емисија на трећем програму Радио Новог Сада, а ТВ емисија на РТВ 2, једном месечно.

КОНКУРСИ И ПРОЈЕКТИ У ОБЛАСТИ ИНФОРМИСАЊА

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама на основу Закона о јавном информисању и медијима, а у складу са Покрајинском скупштинском одлуком о обезбеђивању средстава за суфинансирање новина које објављују информације на језицима националних мањина – националних заједница сваке године обезбеђује субвенције издавачима новина које објављују информације на мањинским језицима, и то у висини средстава утврђених у време преузимања оснивачких права националних савета националних мањина и у складу са могућностима буџета АПВ. Покрајински секретар је у јануару 2023. године донео Решење о додели средстава издавачима новина које објављују информације на језицима националних мањина – националних заједница, а којим су додељена средства у укупном износу од 490.000.000,00 динара. Наведена средства су обезбеђена за 9 издавача новина, чији су оснивачи национални савети националних мањина, са укупно 22 листа (1 дневни, 5 недељних, 3 месечна и 13 омладинских, односно дечијих). Средства су додељена издавачима: „Мађар со“ и „Хет нап“ (мађарски), НИУ „Хлас људу“ (словачки), НИУ „Либертатеа“ (румунски), НИУ „Руске слово“ (русински), НИУ „Хрватска ријеч“ (хрватски), НИУ „Буњевачки информативни центар“ (буњевачки), НИУ „Македонски информативни центар“ (македонски) и НИУ „Ридне слово“ (украјински).

Поменути секретаријат је 25. јануара 2023. године расписао и Конкурс за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања у 2023. години на укупан износ од 70.000.000,00 динара (од тога 9.000.000,00 динара за пројекте на мањинским језицима). Конкурс се расписује ради остваривања јавног интереса грађана АП Војводине у области јавног информисања, односно производње медијских садржаја из области јавног информисања који доприносе истинитом, непристрасном, правременом и потпуном информисању свих грађана АП Војводине, како припадника српског народа, тако и припадника националних мањина – националних заједница, а намењен је приватним предузећима и невладиним организацијама. Приватним предузећима за пројекте на језицима националних мањина додељено је укупно 4.500.000,00 динара, а невладиним организацијама за медијске садржаје на језицима националних мањина укупно 4.500.000,00 динара. Покрајински секретар је решење донео 13. априла, на основу предлога Конкурсне комисије, а у складу са Правилником о суфинансирању

пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања. Против решења се могао покренути управни спор пред Управним судом у року од 30 дана од дана достављања решења, али ово правно средство у 2023. години није коришћено.

СЛУЖБЕНА УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА

Законом о заштити права и слобода националних мањина⁴⁴ и Законом о службеној употреби језика и писама⁴⁵ предвиђено је да на територији јединице локалне самоуправе где традиционално живе припадници националних мањина, њихов језик и писмо може бити у равноправној службеној употреби, те да ће јединица локалне самоуправе обавезно својим статутом увести у равноправну службену употребу језика и писма националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва.

У претходном периоду уочен је значајан напредак у погледу исписивања табли са називима насељених места на свим језицима који су у службеној употреби у општини/граду и додатним језицима који су у службеној употреби на делу територије општине/града. ПЗГО је поступајући по захтевима странака за давањем правних савета уочио да на подручјима на којима су у службеној употреби и језици националних мањина постоји недовољна информисаност грађана припадника националних мањина, али и припадника већинског становништва, о законом утврђеним правима. За издавање јавних и других исправа које су од значаја за остваривање законом утврђених права грађана на језику који је поред српског језика у службеној употреби, неопходан је захтев припадника те националне мањине, односно надлежни орган не може да претпоставља да лице жели издавање исправа на неком другом језику сем српском ако то изричито не нагласи.

У извештајном периоду, грађани припадници националних мањина указали су ПЗГО и бројним другим институцијама у једном случају на текстове у штампаним и онлајн издањима медија у којима су коришћени погрдни називи за припаднице словачке националне мањине, и да се на овај начин подржавају друштвени обрасци понашања који су засновани на стереотипима, те да је важно да се не употребљавају изрази који вређају достојанство Словакиња и Словака. Будући да су текстови штампани пре више од 15 година, у публикацији која није доступна широј јавности, те да је у питању био коментар на представу аутора који је користио тај термин а исти је у међувремену преминуо, ПЗГО није имао основа за даље поступање.

КОНКУРСИ У ОБЛАСТИ СЛУЖБЕНЕ УПОТРЕБЕ ЈЕЗИКА И ПИСМА

ПЗГО је контролисао поступак по јавном конкурс који је Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице расписао 22. фебруара 2023. године за доделу буџетских средстава органима и организацијама у Аутономној покрајини Војводини у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина – националних заједница за 2023. годину, а који је био отворен до 10. марта. Средства у износу од 10.000.000,00 динара намењена су унапређивању остваривања права на службену употребу језика и писама националних мањина – националних заједница у Аутономној покрајини Војводини. Поднете пријаве разматра конкурсна комисија, а решење

⁴⁴ „Службени гласник РС“, број 16/16 и 8/17

⁴⁵ „Службени гласник РС“, број 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – др. закон, 30/2010, 47/2018 и 48/2018 – испр.

о додели средстава доноси покрајински секретар на основу предлога комисије и то решење је коначно, без могућности улагања правног лека, при чему Секретаријат није у обавези да образложи своје одлуке.

ПРАВА ДЕТЕТА

УВОД

Извештајну годину обележила је трагедија која се десила у ОШ „Владислав Рибникар“ у Београду, када је ученик седмог разреда убио девет ученика и радника обезбеђења и ранио пет ученика и наставницу.

Сходно томе, Покрајински омбудсман у овом извештају посебно посвећује пажњу овом догађају, указујући на одговорности свих да приликом планирања, доношења одлука и предузимања било каквих активности процењују и промишљају о њиховом утицају на децу. Трагичан догађај који се десио позив је сваком од нас да преиспита вредности и поступке које као друштво градимо и негујемо, удео одговорности сваког од нас у стварању атмосфере и амбијента који погодује развоју и ширењу насиља и понајвише на потребу да заштиту детета од насиља, злостављања и занемаривања поставимо као приоритет деловања институција система и друштва у целини.

Првим обраћањем јавности поводом ове велике трагедије за целокупно друштво, ПЗГО позвао је све медије на одговорно извештавање, као и на уздржавање грађана и грађанки од коментара који могу додатно да нанесу бол свима који су непосредно и посредно погођени овим догађајем. Изричито је апеловано на медије и новинаре да се уздрже од објављивања и дељења фотографија, интервјуисања деце, родитеља и запослених у ОШ „Владислав Рибникар“.

Због начина извештавања медија о трагичним догађајима, у другом обраћању ПЗГО је поновио је изричит апел медијима да се уздржавају од сензационалистичког извештавања, интервјуисања свих који су непосредно сведочили догађају, а посебно деце, ширења непроверених информација и нестручних интерпретација и савета. Сензационалистичко и неетично извештавање о трагичном догађају који се десио доприносили су ширењу и продубљивању осећаја страха, несигурности, небезбедности у јавности, као и ширењу предрасуда према особама са тешкоћама у менталном здрављу, а самим тим отворана су врата и пут ка новим насилним инцидентима и догађајима. ПЗГО је тада позвао и сва надлежна тела да хитно предузму све потребне мере које имају на располагању како би се што пре зауставило неетично понашање новинара и медијских гласила. Упућене су смернице новинарима о етичком извештавању о деци и о менталном здрављу и дате су смернице за поступање за школе и заједницу.

Забринутост, осећај несигурности, беспомоћности, различити видови емоционалних реакција, промена у мисаоним процесима и телесним доживљајима, природна су реакција на овакве ситуације. Иако су кризним догађајима највише погођени они који су им директно били изложени, њихове породице и најближе окружење, интензитет и последице догађаја су такви да се одражавају и могу бити угрожавајући за целокупну заједницу. Стога, Покрајински омбудсман упутио је јавни апел и родитељима да не излажу децу медијским садржајима и програмима у којима се понављају и износе нове информације о трагичним догађајима, будући да их могу узнемирити и изнова производити стресно и трауматско искуство код њих. Исти апел се односио и на све грађане и грађанке - да ни себе саме не излажу превише оваквим стресним садржајима, који само могу појачати њихова осећања страха и нелагодности.

Посебно је исказана забринутост због тога што се и ова кризна ситуација и трагични догађај користио да се у јавном простору шире нетачне и нестручне интерпретације и предрасуде о правима детета. Права

детета не значе слободу деце да чине шта хоће, напротив, приступ права детета је оно што омогућава и обезбеђује заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривањима у свим контекстима. Генерације данашњих родитеља, просветних радника и радница, одраслих генерално, одрастале су, као и генерације пре њих, у атмосфери у којој се неговала послушност и беспоговорно повиновање ауторитетима. У таквим околностима тешко се развија самосвест код деце, осећај самопоштовања, вредности себе и тога да глас детета нешто значи и вреди - свега оног што чува и штити људско достојанство и интегритет. Право детета да се његов или њен глас чује, није право детета да говори и ради без одговорности према саговорницима, није ни право детета да му се испуњавају све жеље и да се његово мишљење прихвата безусловно. Право детета да се његов глас чује значи поштовање и уважавање детета, значи омогућити детету осећај да је виђено и да га чују, а дете које се тако осећа је дете које развија самопоштовање, личну и друштвену одговорност и поштовање према другима.

Имајући у виду да се трагични догађај десио у школи, деца и млади су били у посебно осетљивом положају и тада је од стране ПЗГО указано да је неопходно да у свим контекстима у којима се деца срећу са ауторитетима учини све како би се деца осећала безбедно, сигурно и имала поверење у одрасле. Указано је на то да је важно разговарати са децом на начин прилагођен узрасту и зрелости сваког детета. Улога родитеља/старатеља у разговору са децом поводом трагичних догађаја препозната је као неспорна, али је Покрајински омбудсман инсистирао на томе да је неопходно да деца осећају и знају да и у образовно-васпитним установама имају одрасле особе са којима могу да разговарају и од којих могу да затраже подршку и помоћ ако им је потребна. Разговор одраслих са децом је неопходан како би деца била у стању и могућности да своја осећања, мисли, идеје и питања обраде и организују на начин који им помаже да боље разумеју себе, ситуацију и да се осећају безбедно и сигурно. ПЗГО је нагласио да је сарадња школе са родитељима од изузетне важности и подршка једних другима је неопходна како би сви заједно били у могућности да одговоримо на потребе деце и предузмемо активности и мере у најбољем интересу детета. Међусобна комуникација, а посебно информисање родитеља и деце о планираним активностима и мерама образовно-васпитних установа важни су за стварање осећаја поверења и сигурности код њих, а сарадња руководства и стручних тела образовно-васпитних установа и заједничко деловање са саветом родитеља и ученичким парламентом од изузетне су важности за планирање и предузимање адекватних, ефикасних и ефективних активности и мера у превазилажењу кризне ситуације. Исто тако, неопходна је и подршка локалне заједнице, како родитељима, деци, тако и васпитно-образовним установама.

КООРДИНАЦИОНО ТЕЛО ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ И УЧЕНИКА ОД НАСИЉА

У циљу обезбеђивања системске континуиране подршке превенцији свих облика насиља над децом и осигурања ефикасне, интерсекторске сарадње у раду локалних тимова за заштиту деце и ученика од насиља на територији Аутономне покрајине Војводине, Покрајинска влада донела је Одлуку о образовању и именовању Координационог тела за заштиту деце и ученика од насиља⁴⁶. Поред представника релевантних покрајинских секретаријата, школске управе и педагошког завода, члан овог повремениог радног тела Покрајинске владе је и ПЗГО⁴⁷. Оснивањем овог тела су предвиђени задаци као што су спровођење истраживања чији ће циљ бити утврђивање постојања и функционалности интерсекторске сарадње поводом заштите деце од злостављања и занемаривања на локалном нивоу,

⁴⁶ „Сл. лист АП Војводине“, бр. 30/2023.

⁴⁷ Формални координатор овог тела је покрајински секретар за образовање, прописе и националне мањине, који се на првом конститутивном састанку захвалио на иницијативи за оснивање Координационог тела Покрајинској заштитници грађана- омбудсманки. Испред институције ПЗГО, чланице Координационог тела су покрајинска омбудсманка и заменица покрајинске омбудсманке за права детета.

подстицање закључења споразума на локалном нивоу између установа и организација, чија је сарадња неопходна за ефикасно остваривање и спровођење заштите деце од злостављања и занемаривања, успостављање и унапређивање међусекторске сарадње на локалном нивоу у области заштите деце од свих облика злостављања и занемаривања, те уопште континуирани рад на подизању свести и промени друштвених норми, вредности и ставова, значајни су са становишта обавезе државе чланице Конвенције УН о правима детета да предузима све одговарајуће законодавне, административне, социјалне и образовне мере ради заштите детета од свих облика насиља.

Координационо тело је током 2023. године одржало три састанка, на којима је било говора о циљевима самог тела, о и задацима које ће свака од чланица у оквиру овог тела предузети, у оквиру својих надлежности, са намером повећања безбедности и превенције насиља у школама на територији АП Војводине. ПЗГО је у својим плановима активности ставио акценат на едукацију родитеља/наставника и деце о правима детета као и препознавању и превенцији насиља, а као посебан помоћни ресурс у остваривању ових задатака наведен је Дечји савет ПЗГО.

УНАПРЕЂЕЊЕ ПРАВА ДЕТЕТА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕМ УЧЕШЋА ДЕЦЕ У РАДУ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА

ДЕЧЈИ САВЕТ ПЗГО

Право детета на учешће (партиципација) не помиње се изричито у Конвенцији Уједињених нација о правима детета⁴⁸ односно у њеном члану 12 са којим се најчешће поистовећује, већ се овај термин временом развијао како би исказао укупност свих права деце да смислено и учинковито учествују у друштвено-политичком животу а посебно у стварима која се њих, као појединаца или групе, непосредно тичу. У том смислу, концепт учешћа деце оличавају себи садржи: право слободног изражавања сопственог мишљења и прилика да буде саслушано у свим судским и административним поступцима који се односе на дете (чл. 12⁴⁹); право на слободу изражавања која обухвата и слободу да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста (чл. 13); право на слободу мишљења, савести и вероисповести (чл. 14); права детета на слободу удруживања и слободу мирног окупљања (чл. 15). Због тога учешће представља принцип којим се не утврђује само појединачно право, већ се оно узима у обзир приликом тумачења и примене свих других права. Партиципација деце доприноси њиховом личном развоју, развоју самопоуздања, сазнајних способности, друштвених вештина и поштовања других. Истовремено, партиципација деце доприноси развоју грађанског друштва, демократије и развоју друштвене одговорности, јер деца уче да су важни чланови/чланице друштвене заједнице чије мишљење и ставови се уважавају, уче да могу и како могу да допринесу својој заједници и залажу се за заштиту права детета и људских права. Сам осећај детета да га чују и виде један је од кључних предуслова, али и показатеља одговорног доношења одлука и креирања одрживих политика.

Са циљем унапређења права детета на слободно изражавање мишљења о свим питањима која се тичу детета и слободе да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста, ПЗГО је у фебруару донео Одлуку о Дечјем савету ПЗГО као сталном радном телу које има задатак да размењује податке и води дијалог са ПЗГО, сагласно принципима равноправности и узајамног поштовања, а са заједничким циљем

⁴⁸ Конвенција о правима детета, усвојена на седници Генералне скупштине Уједињених нација 20. новембра 1989. године, текст Конвенције са факултативним протоколима:

<https://www.unicef.org/serbia/media/3186/file/Konvencija%20o%20pravima%20deteta.pdf>, приступ линку: март 2024. године. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Сл. лист СРЈ-Међународни уговори“, бр. 4/96, 2/97.

⁴⁹ У пасусу је наведена енумерација чланова из Конвенције о правима детета.

да се мишљење детета узима у обзир како би деца упознала своја права и активно учествовала у остваривању, заштити и унапређењу права детета. Одлуком је предвиђено да Дечји савет обавештава ПЗГО о кршењу права детета, да даје мишљења, савете и предлоге ради унапређења заштите права детета, да организује едукативне активности у области образовања о правима детета и да спроводи истраживања о стању права детета. По спроведеном поступку на основу јавног позива упућеног свим основним и средњим школама на територији АП Војводине, а водећи рачуна о равноправној заступљености дечака и девојчица, припадника националних мањина те пребивалишту на територији свих управних округа, у априлу је изабрано 15 чланова/чланица, узраста од 13 до навршених 18 година старости из свих седам регија у АП Војводини⁵⁰.

АКТИВНОСТИ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА СА ДЕЧЈИМ САВЕТОМ

Уочи обележавања 1. Јуна - Међународног дана деце, одржан је први састанак Дечјег савета Покрајинског омбудсмана. Састанак је одржан онлајн, а на састанку је осим међусобног упознавања било речи о темама и проблемима које чланови и чланице Савета уочавају у свом окружењу а да су у вези са људским правима и правима детета, као и о њиховим очекивањима од учешћа у овом важном телу Покрајинског омбудсмана. Теме које су се на овом састанку издвојиле као посебно значајне односе се на уважавање и поштовање права детета да се његов/њен глас чује, превенција и заштита од вршњачког насиља и дискриминације, те рад ученичких парламената. Чланови и чланице Дечјег савета указали су и на потребу за одговорнијим деловањем у области заштите животне средине, менталног здравља деце и младих, већег и смисленијег укључивања деце и младих у креирању и доношењу одлука, као и ширења знања и информација о људским правима и правима детета.

Први радни састанак и семинар о правима детета за чланове и чланице Дечјег савета организован је од 18. до 20. септембра у Конгресном центру Цептор на Андrevљу. Циљ овог састанка био је ближе међусобно упознавање чланова/чланица Дечјег савета, упознавање са запосленима и радом Покрајинског омбудсмана, као и проширивање њихових знања о људским правима и правима детета и планирање тема и активности у будућем периоду.

Током три дана предавања, радионица и дебата, чланови и чланице радили су на осмишљавању визуелног идентитета⁵¹, мотоа, мисије и визије Савета.

Мисија Дечјег савета

Дечји савет је стално радно тело Покрајинског омбудсмана које представља глас и перспективу детета и који предузимањем заједничких активности са Омбудсманом, на своју или иницијативу Омбудсмана, доприноси остваривању, заштити и унапређењу права детета.

Визија Дечјег савета

Друштво у којем се свако дете осећа сигурно и безбедно, у којем се негује узајамно поштовање између деце и одраслих и у којем деца заједно са одраслима учествују у свим питањима која их се тичу.

⁵⁰ Посебна секција на сајту ПЗГО посвећена Дечјем савету : <https://www.ombudsmanapv.org/riv/index.php/decjisavet.html>, приступ линку: март 2024. године.

⁵¹ До краја године, осмишљен је визуелни идентитет- лого Дечјег савета. Инстаграм страницу Дечјег савета чланови и чланице самостално уређују : <https://www.instagram.com/decjisavet/>.

Током сусрета формиран су тимови који ће се бавити темама од посебног интересовања и значаја за рад Савета: вршњачко насиље, ментално здравље деце и младих и унапређење рада ученичких парламената. У складу са наведеним темама, сачињен је план активности до краја године и оквир за активности током прве половине наредне године.

Чланови и чланице Дечјег савета у новембру су активно учествовали на неколико догађаја у оквиру осмог Фестивала менталног здравља који организује Институт за јавно здравље Војводине. Представници Дечјег савета учествовали су на трибини: „Како се негује емпатија? Улога породице и школе у развоју личности деце“ и на Друштвеном дијалогу: „Ментално здравље младих“ којим је координирало Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог у сарадњи са Омладинским центром ОПЕНС.

Поводом Међународног дана детета, 20. новембра, ПЗГО и Дечји савет организовали су у Културном центру Новог Сада трибину „Превенција вршњачког насиља – шта могу ја већ данас?“. Покрајински омбудсман охрабрио је и подржао чланове и чланице Дечјег савета да активно учествују у организацији овог догађаја. Тема и идеја за ову трибину потекла је управо од чланова и чланица Дечјег савета који су препознали вршњачко насиље као велики проблем у свом окружењу и изразили потребу да о томе разговарају са представницима свих институција и организација надлежних да се баве превенцијом и заштитом од вршњачког насиља.

Заменица ПЗГО у уводном говору истакла је да искуство Омбудсмана говори о томе да се у највећем броју случајева вршњачког насиља у образовно-васпитним установама проблем открива у тренутку кулминације и да се тек тада приступа његовом решавању. Континуирано присутан проблем насиља захтева озбиљну пажњу и ангажовање свих релевантних актера, те предузимање свих потребних корака ка унапређењу сарадње и заједничког деловања система образовања, социјалне и здравствене заштите, медија, организација цивилног друштва, те шире заједнице.

Трибином су модерирала два члана Дечјег савета, а представница овог тела презентовала је резултате истраживања које су истог месеца реализовали ПЗГО и Дечји савет у вези са заштитом од вршњачког насиља. На трибини је указано на то да ученички парламент има законом предвиђене бројне могућности за активно учешће у организацији и раду школе, али да се то у пракси не остварује довољно. Указано је на потребу за квалитетнијом сарадњом између савета родитеља и ученичког парламента, између осталог, и у циљу превенције и заштите од вршњачког насиља. Стручна служба често буде укључена у решавање случајева насиља када се оно распламса, те је указано на потребу већег ангажовања стручних сарадника/сарадница у превенцији насиља. Истакнуто је да професионалци који раде у свим системима заштите деце морају да имају знања и вештине како да препознају насиље, како да помогну жртви, починиоцу насиља и породици, да превенција вршњачког насиља не треба да буде усмерена само ка деци већ и према одраслима, као и да је потребно развијати услуге за подршку деци и породици у заједници и учинити услуге менталног здравља приступачнијим и доступнијим деци и младима. Говорило се и о значају медија у формирању ставова код деце и младих и о проблему преовлађујућег неетичког и сензационалистичког извештавања о деци.

Истог дана, представнице Дечјег савета учествовале су заједно са покрајинском заштитницом грађана – омбудсманком на догађају налик ТЕДх говорима под називом "Деца ће спасити све(т)" који је организовало Друштво стваралаца и иноватора "ИННОВА" из Бечеја, у сарадњи са ОШ „Здравко Гложански“ из Бечеја, а у оквиру пројекта "Превенција насиља" који подржава Министарство просвете Републике Србије.

У децембру је ПЗГО организовао за чланове и чланице Дечјег савета онлајн дијалог са омладинским делегатима Србије у Уједињеним нацијама, а представнице Дечјег савета присуствовале су и дијалогу „Приступ правди за децу изложену насиљу“ који је 14. децембра у Новом Саду организовао Центар за права детета.

АКТИВНОСТИ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА - ОМБУДСМАНА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ПРАВА ДЕТЕТА

РАДИОНИЦЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА - ПРАВИМА ДЕТЕТА

У складу с годишњим планом рада институције и овлашћењем да организује саветовања и кампање у области образовања о људским правима, ПЗГО је и у току 2023. године наставио с реализацијом радионица о правима детета, које су биле намењене деци предшколског основношколског и средњешколског узраста, али и запосленима у образовно – васпитним установама.

На позив Градске библиотеке у Новом Саду, у просторијама огранка библиотеке на Сајлову, ПЗГО одржао је радионицу о правима детета с децом из васпитне групе предшколског узраста Вртића „Плава звезда“. Радионица са децом била је прилика да она кроз игру и разговор сазнају више о својим правима, о томе на који начин могу да их остваре и заштите кроз однос са вршњацима, родитељима и другим одраслим особама, као и у њиховом окружењу и различитим животним ситуацијама.

Радионице о правима детета ПЗГО је одржао и са ученицима првог разреда Основне школе „Прва војвођанска бригада“ у Новом Саду, као и са ученицима основне школе у Змајеву. Будући да је школа средина у којој деца свакодневно бораве, уче и изграђују базично разумевање света, она је и важан канал образовања деце о правима која имају, што обухвата, како информисање, тако и оснаживање деце да своја права непосредно остварују, препознају њихово кршење и утичу на њихово остваривање. Ученици су на радионицама имали прилику да кроз игру и разговор сазнају више о правима детета, о важности да се деца чују, као и о томе да не забораве да то право имају и други. Деца су разменила своја мишљења и искуства, те су радионице биле прилика да са њима разговара о начинима решавања проблемских ситуација и како да се оснаже у свакој сличној ситуацији.

ПЗГО одржао је представницима и представницама Ученичког парламента Гимназије „Јован Јовановић Змај“ предавање под називом „Час људских права – права детета“. Ученици су имали прилику да се упознају с појмом, значајем и развојем права детета кроз историју, те нормативним, институционалним и функционалним механизмима њиховог остваривања, заштите и унапређења. Ученици су кроз илустративне примере упознати са радом ПЗГО, након чега су покренуте и конкретне теме и проблеми са којима се суочавају у школи, али и у свакодневном животу. Имајући у виду да су ученички парламенти једно од формализованих облика учешћа деце у активностима и организацији рада образовно-васпитних установа, а да је право на партиципацију један од четири основна принципа Конвенције Уједињених нација о правима детета, ово предавање организовано је с циљем да допринесе подстицању и разматрању могућности за активније, директније и смисленије укључивање деце и младих у доношење одлука и друштвени живот.

У Средњој техничкој школи "Миленко Брзак – Уча" у Руми, ПЗГО је одржао предавање на тему "Људска права – шта су и како их сачувати?". Предавање је било намењено ученицима и ученицама поменуте школе, где је настављена пракса ПЗГО да децу и младе упознаје и едукује о концепту људских права, као и са улогом и овлашћењима институцијом ПЗГО.

У „Карловачкој гимназији“ у Сремским Карловцима одржано је предавање свим ученицима и ученицама трећег разреда, у оквиру предмета Основи геополитике, на тему „Људска права у геополитици“. Ученици и ученице су интерактивно учествовали у предавању на тему људских права, указано им је на њихов значај, где образовно-васпитне и независне институције имају заједнички интерес да заједно раде на њиховом промовисању, усвајању и унапређењу.

ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ ДЕЦЕ И МЛАДИХ НА ТЕРИТОРИЈИ АП ВОЈВОДИНЕ

Покрајински заштитник грађана - омбудсман је током 2023. године посетио установе социјалне заштите за смештај деце и младих чији је оснивач АП Војводина и то: Дом за децу и омладину „Вера Радивојевић“ у Белој Цркви, Дом за децу и омладину „Мирослав Антић – Мика“ у Сомбору, Дом за децу и омладину без родитељског старања „Споменак“ у Панчеву и Дечје село "Др Милорад Павловић" у Сремској Каменици. Посета овим установама једна је од редовних активности у области заштите права детета током које институција стиче непосредан увид у услове живота у домовима, организацију и начин рада служби и запослених, односно степен остваривања права деце и младих.

ПЗГО је током разговора са запосленима у установама информисан о нивоу задовољења узрасно - развојних потреба и степену пружања подршке корисницима. Посебна пажња посвећена је разматрању многобројних проблема са којима се свакодневно суочавају, а чији узроци једним делом леже у недостатку материјалних средстава, те мању броја запослених, пре свега стручних радника, због чега је отежано свакодневно функционисање ових домова. Указано је на проблеме са којима се суочавају последњих година, укључујући мешовиту структуру корисника, проузроковану све већим бројем деце с поремећајима понашања, који захтевају психијатријски третман или константан надзор и негу стручних радника ових установа социјалне заштите, али и здравствену негу. У том смислу, важно је напоменути да је у већини таквих случајева, разлог издвајања деце из породице био неадекватно родитељско старање, а неретко и неуспели породични смештај, па нестабилност у функционисању детета која се манифестације кроз додатне психичке сметње неретко може бити последица оваквих учесталих промена средине боравка.

Дечје село „Др Милорад Павловић“ у Сремској Каменици које је у погледу организације живота и рада у установи, јединствено и другачије од осталих установа за смештај деце и омладине на територији АП Војводине, будући да је организовано на начин и по систему опонашања живота у породици. Дечје село пружалац је и посебне услуге - становање уз подршку. Услуга се реализује у десет установа на територији града Новог Сада, а намењена је свим младим корисницима који излазе из система заштите, као и онима који студирају. Посебно је указано на то да Дечје село пружа и услугу породичног сарадника, те на значај ове услуге која је пројектне природе, а коју тренутно финансира локална самоуправа.

Током посета, Омбудсман је обавештен о активностима и пројектима планираним за реализацију у наредном периоду, с циљем унапређења живота корисника установа. То су пројекти који се односе на адаптацију и реконструкцију установа, односно проширење капацитета установа.

Општи је утисак и ове године да домови остварују задовољавајућу сарадњу са надлежним органима АП Војводине, градским и општинским органима управе, службама и установама, пре свега центрима за социјални рад, полицијским управама и њиховим организационим јединицама, домовима здравља и другим здравственим установама.

САРАДЊА ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА СА ДРУГИМ ИНСТИТУЦИЈАМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА У ОБЛАСТИ ПРАВА ДЕТЕТА

У сарадњи с Педагошким друштвом Војводине, ПЗГО је у Дигиталном омладинском центру Градске библиотеке у Новом Саду организовао тематску радионицу „Права детета“ за запослене у васпитно - образовним установама. Са учесницама и учесницима, кроз интерактивни рад и примере из праксе ПЗГО, промишљало се о основним концептима и приступу права детета, као и о разјашњењу недоумица које образовно-васпитни радници имају у вези са овом темом и применом права детета у њиховој свакодневној пракси. Уз то, учесници/учеснице имали су прилику да се кроз конкретне примере из праксе ПЗГО упознају са релевантним препорукама и мишљењима Омбудсмана које се односе на унапређење права детета у области образовања.

Покрајински омбудсман последње три године остварио је значајну сарадњу са Институтом за јавно здравље Војводине, те представница ПЗГО учествује у раду Програмског одбора Фестивала менталног здравља који Институт организује у сарадњи са релевантним институцијама и организацијама.

ПЗГО и Стална конференција градова и општина одржали су и састанак с циљем разматрања могућности и предлога у погледу остваривања будуће сарадње, кроз планирање и реализацију заједничких активности које би, пре свега, биле усмерене ка унапређењу положаја и права детета, али унапређењу родне равноправности и права националних мањина.

УЧЕШЋЕ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА НА КОНФЕРЕНЦИЈАМА, ОКРУГЛИМ СТОЛОВИМА, ТРИБИНАМА, САСТАНЦИМА И ОБУКАМА

Покрајински омбудсман је током прошле године учествовао на неколико догађаја од важности за област заштите права детета.

Конференција „Унапређење механизма здравствене заштите деце са ретким неуротрансмитерским болестима, потешкоћама у развоју и хроничним обољењима у предшколским установама“

ПЗГО учествовао је на конференцији Удружења грађана „Храбриша“ која је била посвећена унапређењу механизма здравствене заштите деце са ретким неуротрансмитерским и хроничним незаразним болестима у предшколским установама на чија здравствена стања може да се позитивно утиче обезбеђивањем одговарајуће исхране и правовременим давањем терапије од стране запослених у предшколској установи.

Конференцији „Изазови равноправног родитељства“

На конференцији „Изазови равноправног родитељства“, која је одржана у организацији Центра за равноправно родитељство из Новог Сада, ПЗГО је учествовао у оквиру панел дискусије која се бавила темом институционалног одговора на успостављање принципа равноправног родитељства и утврђивању најбољег интереса детета у току и након развода родитеља.

Жива библиотека „Сви смо једнаки испод Сунца“

У просторијама Спомен куће браће Тан у Бечеју, Основна школа „Здравко Гложански“ организовала је Живу библиотеку, у оквиру пројекта „Квалитетно образовање за све“ и „Сви смо једнаки испод Сунца“.. На полицама Живе библиотеке нашле су се и две књиге ПЗГО које говоре о правима детета и ненасилном васпитавању деце. Жива библиотека имала је за циљ да смањи утицај стереотипа и предрасуда као

кључних узрочника дискриминације у друштву, те да промовише људска права и подиже свест о важности прихватања различитости, као универзалне људске вредности.

Обука „Остваривање права детета“

ПЗГО учествовао је на обуци „Остваривање права детета“ коју је реализовала Стална конференција градова и општина. Током три дана обуке, учесници су дискутовали о дечјим правима, међународном, националном и локалном нормативном оквиру за остваривање дечијих права, надлежностима и одговорностима јединица локалне самоуправе и ресурсима за унапређење права детета у јединицама локалне самоуправе.

Трибина „Међусекторска сарадња у случајевима вршњачког насиља“

На трибини „Међусекторска сарадња у случајевима вршњачког насиља“ коју је организовао Центар за социјални рад у Бачкој Паланци, учествовао је и ПЗГО . На овом скупу су представнице/ци надлежних институција и установа имали прилику да сумирају резултате досадашњег рада и размене своја искуства и проблеме с којима се суочавају у поступању у случајевима вршњачког насиља. Закључено је да упркос настојањима да се правним актима унапреде положај и права детета у Републици Србији, у пракси изостаје холистички приступ, међусекторска сарадња и пуно преузимање одговорности за заштиту права детета. Овај скуп био је повод да се размотри потреба за формирањем координационог тела за борбу против насиља у основним и средњим школама на територији Општине Бачка Паланка, што би свакако допринело обезбеђивању континуиране сарадње свих одговорних органа, међусобне подршке и унапређења постојеће праксе, руководећи се првенствено најбољим интересима деце.

Округли сто „Аутизам у заједници“

Округли сто на тему „Аутизам у заједници“ организован је у оквиру пројекта „Полицајац – мој друг и мој заштитник“ који реализује Друштво за подршку особама са аутизмом Града Новог Сада у сарадњи са Средњом школом унутрашњих послова у Сремској Каменици, а уз подршку Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова. ПЗГО је учествовао на овом округлом столу, где је представио најзначајније међународне и унутрашње правне документе у области заштите људских права особа са инвалидитетом. Истакнуто је да је пуна и сврсисходна укљученост деце и особа са аутизмом у заједницу њихово људско право, али и показатељ нивоа остварености свих других људских права ових особа, као и друштвене свести о значају поштовања, прихватања и неговања различитости, солидарности и равноправности свих грађана и грађанки.

Дијалог о правима детета „Приступ правди за децу изложену насиљу“

Дијалог о правима детета „Приступ правди за децу изложену насиљу“ коју је организовао Центар за права детета, окупио је стручњаке/иње из ресора релевантних за остваривање и заштиту права детета, посебно од насиља. Адекватност правног оквира који регулише ову област, изазови и импликације примене стандарда у пракси, практични начини на који деца могу да остваре своја права и механизми који им стоје на располагању у случају њиховог кршења, биле су теме одржаног скупу. Разговарало се и о различитим облицима насиља над децом и на који начин се може реаговати у различитим поступцима, као и о питањима унапређења координације и сарадње између различитих служби и институција у оквиру сектора правосуђа, социјалне и здравствене заштите, система образовања и васпитања, полиције, како би се обезбедило да се благовремено одговори на потребе детета и детету пружи одговарајућа заштита и подршка.

Округли сто „Ментално здравље за све“

Током Европске недеље јавног здравља (22-26 мај 2023. године), која представља иницијативу за подизање свести о значају и улози јавног здравља, Институт за јавно здравље Војводине одржао је низ догађаја под кровним називом „Ментално здравље за све“. Округли сто под називом „Ментално здравље ученика – како заједно можемо да помогнемо школама?“ за циљну групу имао је запослене у школама али и друге стручњаке – професионалце који раде са децом и за децу, а учесници су се осврнули на начин како помоћи школама на унапређењу менталног здравља ученика са нагласком на примере добре праксе о којима су излагали представници школа, академске заједнице, других установа и организација цивилног друштва. На овом скупу ПЗГО је говорио више о примерима и препорукама добре интерсекторске сарадње у заштити права деце у релацији са менталним здрављем.

Међународна конференцији „Дани права детета 2023“ у Будимпешти

На позив организатора – Централноевропске академије, Института Ференц Мадл и других партнера из Будимпеште, ПЗГО учествовао је на међународној конференцији „Дани права детета 2023“ која је 30. новембра и 1. децембра 2023. године одржана у главном граду Мађарске.

Овогодишњом конференцијом обележено је 45 година од иницијативе за доношење Конвенције о правима детета, а догађај је тематски био посвећен правима деце која се налазе на маргинама друштва, како побољшати њихов положај у циљу остваривања, заштите и унапређења принципа и права које им гарантује овај најзначајнији међународни документ у овој области. На скупу који је обухватио велики број стручњака за права детета из различитих области, махом из земаља Средње Европе али и других, те уз активно учешће деце, одржан је низ предавања, округлих столова и других активности на теме партиципације деце, заштите деце припадника националних мањина, деце са менталним и другим сметњама у развоју, алтернативном збрињавању деце, неопходности специјализованих институција за заштиту права детета, деце тражиоца азила и многих других.

ПЗГО одржао је предавање на тему права деце у уличној ситуацији, те учествовао у бројним дискусијама и панелима.

ПОСТУПАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА ПО ПРИТУЖБАМА И ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

Деца с поремећајима понашања

Покрајински заштитник грађана – омбудсман дужи низ година указује на проблем и потребу за обезбеђивањем целовите подршке деци с поремећајима понашања. Током последњих осам година у више наврата, у раду по притужбама, Омбудсман се сусретао са случајевима немогућности збрињавања и обезбеђивања адекватне подршке деци с комбинованим сметњама, односно проблемима менталног здравља и поремећаја у понашању. Најчешће је реч о деци без одговарајућег родитељског старања, за коју је тешко обезбедити породичну заштиту у хранитељским породицама, али и смештај у одговарајућу установу социјалне заштите. Она неретко остају хоспитализована или без адекватног решења за смештај и трајније збрињавање, а услед непостојања одговарајућег решења за стање у којем се налазе, учесталих хоспитализација и дужине њиховог трајања, чак и након престанка индикација за болничко лечење.

Сходно наведеном, неопходно је обезбедити услове и ресурсе који ће уз благовремено и ефикасно поступање и међусекторску сарадњу свих одговорних органа у спровођењу мера породично - правне заштите, руководећи се најбољим интересима детета, допринети и омогућити адекватно збрињавање деце с вишеструким сметњама и поремећајем у понашању, у складу с постојећим прописима.

ПЗГО издваја пример када је покренуо поступак по сопственој иницијативи, а на основу сазнања о томе да је девојчица која је смештена у установу, за децу и младе била изложена дечијој проституцији.

Из садржине изјашњења те установе произлази да је девојчица од августа 2019. године смештена у овој установи, након вишегодишњег боравка у сродничкој хранитељској породици. Према наводима, у свакодневном функционисању детета присутне су значајне тешкоће које се манифестују у понашању као ауто или хетероагресивно понашање у ситуацијама које она доживљава као фрустративне и провокативне. Дијагностикован јој је поремећај понашања, а имала је и више покушаја самоповређивања и угрожавања личне безбедности, о чему сведочи њен скок у реку Дунав. Девојчица је била жртва насиља од стране емотивног партнера и укључена је у судски поступак као жртва трговине људима.

ПЗГО је на основу увида у документацију утврдио да су стручни радници у установи са девојчицом спроводили интензиван саветодавни рад, уз континуирано праћење и пружање подршке. Истовремено, обезбеђена јој је подршка психотерапеута, израђен план безбедности и активности у даљем раду. Такође, установа је остварила сарадњу са другим надлежним органима у конкретном случају укључујући надлежни центар за социјални рад, с циљем праћења функционисања детета, као и ради одржавања породичне мреже подршке, Покрајински завод за социјалну заштиту, Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Центар за заштиту жртава трговине људима, школом, установе здравственог система, полицију и правосудне органе. Организовано је више конференција случаја на иницијативу установе са актерима из свих система, где је изнето да је корисница етикетирана као потенцијална жртва и да сама установа и поред све подршке коју јој пружа, ипак представља небезбедно окружење за њено функционисање, као и да је потребно преиспитати могућности алтернативног безбеднијег смештаја.

Након одржавања поменутих конференција случаја, надлежни центар за социјални рад упутио је захтеве за пријем детета у 14 установа за смештај деце и младих на територији Републике Србије, и од свих су добили негативан одговор. Најчешћи разлози за одбијање пријема детета у установу су специфичности њеног развоја и немогућност да се одговори адекватно, немогућност да се обезбеди адекватан степен контроле и подршке, немогућност пружања одговарајућег корективног третмана, неодговарајућа категорија детета за смештај, попуњеност капацитета установе, обустава пријема нових корисника и слично.

Такође, Покрајински завод за социјалну заштиту, као одговор на захтев за стручну подршку и помоћ, навео је да у систему социјалне заштите АП Војводине и Републике Србије недостају установе и социоздравствене услуге које би биле адекватан одговор на комплексне потребе и проблеме деце без родитељског старања и деце са израженим проблемима у емоционалном функционисању и понашању, какве корисница има.

Вршење родитељског права

Конвенцијом о правима детета прописано је да је држава дужна да обезбеди признавање принципа да оба родитеља имају заједничку и превасходну одговорност у подизању и развоју детета. Преко својих институција, држава је дужна да пружи одговарајућу помоћ родитељима или законским старатељима у остваривању одговорности за подизање детета, те да у ту сврху обезбеђује развој установа, капацитета и служби за заштиту деце.

Омбудсман се у свом раду сусреће са ситуацијама кршења права детета да се родитељи о њему не старају на адекватан начин и пре свих, а што сматра последицом, не само нестручног поступања појединих стручњака запослених у институцијама социјалне заштите и других система, већ системских недостатака у виду недовољног броја запослених, њиховог психолошког и емотивног „сагоревања“,

некоординисаних активности различитих система и неразвијених услуга подршке за породице и децу у локалним заједницама, а што се одражава на неблаговремено, нецеловито и неадекватно поступање.

Реагујући на медијске написе о нестанку тринаестогодишње девојчице ПЗГО се обратио надлежном органу старатељства ради добијања информација о породичним приликама и о пруженим мерама породично - правне заштите и сарадњи са другим надлежним институцијама као и планираним мерама континуиране подршке и обезбеђивања одговарајућих услова за правилан и целовит развој детета. По завршетку истраге, утврђено је да мајка девојчице не поседује развијене родитељске капацитете, те да узрасно - развојне потребе детета нису задовољене на адекватан начин. Наведено се огледа у чињеницама, утврђеним још 2016. године, да девојчица не остварује редовне контакте са оцем, да нередовно похађа школу односно претходно обавезни припремни предшколски програм, да нема обезбеђену здравствену заштиту, да је хигијенски запуштена, а изнад свега у наводима о приморавању на физички рад који не одговара узрасту детета и физичком кажњавању као елементима значајног степена сумње у могућност постојања кривичног дела запуштање и злостављање малолетног лица. У односу на наведено, ПЗГО уочио је одсуство правовремене и ефикасне реакције органа старатељства у погледу пружања мера породично – правне заштите породици и детету, а посебно у делу који се односи на груба кршења права детета на живот, опстанак и развој, право на образовање и право на здравствену заштиту. Све ово допринело је даљем негативном развоју породичне ситуације а која се огледа у девојчицином бежању од куће те боравка детета од тринаест година на непознатим местима без адекватног надзора чиме се доводи у непосредну опасност по живот и тело. У том смислу нису предвиђене одговарајуће мере подршке и заштите, сарадња са другим одговорним институцијама и установама и испитивање родитељских компетенција и изрицање одговарајућих мера која се тичу родитељских права. Посебно забрињава и чињеница да у породици живи још троје деце. Узимајући у обзир све описане околности, ***ПЗГО је упутио препоруку надлежном покрајинском секретаријату да размотри могућност утврђивања чињеница о поштовању прописаних процедура у поступању органа старатељства, у складу са овлашћењима.***

Вршњачко насиље

У оквиру образовно – васпитног система, у складу с прописима, држава је дужна да обезбеди добробит и подршку целовитом развоју детета/ученика, да осигура подстицајно и безбедно окружење за њихов целовит развој, за развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу. Потребно је омогућити пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета/ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима, оспособити га за доношење важних одлука и развити компетенције за разумевање и поштовање права детета и људских права.

Искуство и пракса ПЗГО говоре о томе да се у највећем броју случајева вршњачког насиља у образовно-васпитним установама проблем открива у тренутку кулминације и да се тек тада приступа његовом решавању. Према мишљењу ПЗГО, континуирано присутан проблем насиља захтева озбиљнију пажњу и ангажовање свих одговорних актера у погледу васпитања и образовања деце, укључујући родитеље, образовно–васпитне установе и ширу заједницу.

Омбудсман годинама апелује на директоре установа, педагошко–психолошке службе и тимове за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, да су у обавези да у сваком појединачном случају насиља реагују правовремено и у складу са Посебним протоколом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања и Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање.

Решавање проблема вршњачког насиља требало би да подразумева свеобухватно и континуирано учествовање деце у превенцији насиља. Стога је, према мишљењу Омбудсмана, ***нужно подстицати формирање и активније ангажовање вршњачких тимова, како би се међусобним подстицањем ученика, уз подршку родитеља и других одговорних лица, остварио постављени циљ, односно смањење насиља у школама.***

Као пример, ПЗГО издваја поступање школе, у поступку који је покренуо по сопственој иницијативи, када је на основу медијских написа дошао до сазнања о томе да је тринаестогодишња ученица ножем повредила своју другарицу из школе. Из медијских написа произлазило је да су девојчице после наставе пролазиле кроз парк, када је једна извадила кухињски нож из ранца и убола вршњакињу са којом се интензивно дружила.

Након спроведеног поступка, ПЗГО је утврдио да је Школа предузела одговарајуће мере и активности с циљем заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања. Стручни органи школе израдили су оперативне планови заштите за обе ученице, као и за цело одељење које оне похађају. Спроведен је појачан васпитни рад са ученицом која је насиље извршила, али и са ученицом жртвом насиља, као и са целим одељењем. Обавештени су сви надлежни органи, а реализовани су и разговори са родитељима. Наставницима су дате смернице за даљи рад са ученицима одељења, те посебно за рад са ученицама које су учествовале у инциденту. Реализовано је неколико радионица на тему вршњачког насиља. На захтев оца, ученица која је извршила насиље школовање је наставила у другој школи, а представници школе коју је похађала одржали су и састанак са директором, будућим одељенским старешином и психолошко-педагошком службом школе у којој ће девојчица наставити школовање.

Центар за социјални рад Града Новог Сада је такође поступао у конкретном случају, а током саветодавног рада утврђено је да је сам чин био последица и реакција девојчице на притиске којима је била изложена, као и услед неразвијених вештина ненасилне комуникације, а не њених личних уверења која оправдавају насиље. Према наводима Центра, изразила је аутентично кајање и ретроактивну свет о учињеном, као и могућим последицама. Отац је остварио адекватну сарадњу, прихватио је савете и сарадњу са терапеутом Саветовалишта за брак и породицу Центра за социјални рад. Стручна служба је стекла утисак да ће се девојчица успешно социјализовати и адаптирати у новој школској средини, те да су шансе за рецидив смањене на минимум.

ИСТРАЖИВАЊЕ: „ИСКУСТВА И СТАВОВИ УЧЕНИКА И УЧЕНИЦА ОСНОВНИХ И СРЕДЊИХ ШКОЛА О ВРШЊАЧКОМ НАСИЉУ“

Имајући у виду да је Дечји савет Покрајинског омбудсмана препознао вршњачко насиље као једну од тема којој је потребно посветити значајнију пажњу у циљу унапређења заштите и права детета, као и догађаје који су обележили претходну годину, ПЗГО је у сарадњи са Саветом реализовао истраживање с циљем да испита да ли се и у којој мери ученици и ученице срећу с проблемом вршњачког насиља, шта мисле о томе зашто се оно дешава и шта мисле да је потребно предузети како би се унапредила заштита деце од вршњачког насиља. Истраживање је реализовано у новембру 2023. године путем гугл упитника сачињеног искључиво за ову сврху.

Узорак истраживања чинило је 404 испитаника/испитанице, међу којима 71 одсто похађа средњу школу, а 29% седми и осми разред основне школе. Више од две трећине испитаника чине девојчице и деца која живе у граду. Уз то, 19 одсто испитаника/испитаница чине чланови/чланице ученичких парламената и 7 одсто оних који су некада били чланови/чланице ученичког парламента.

Одговори испитаника/испитаница о томе да ли су им познати прописи у области заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања указују на недовољно и слабо познавање ових докумената. Више од 17 одсто испитаника није одговорило на ово питање, док сваки други испитаник/испитаница који су одговорили на питање тврде да су упознати са Законом о основама система образовања и васпитања. Међутим, када је реч о подзаконским актима, трећина испитаника упозната је са Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље и Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања, те најзначајнијим међународним документом у области права детета – Конвенцијом УН о правима детета. Само четвртина испитаника зна за Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања, а тек сваки пети испитаник зна за Правилник о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања.

Када је реч о начину информисања о овим документима, испитаници/испитанице наводе да најчешће ове информације добијају од одељенског старешине, а четвртина испитаника/испитаница наводи да нису информисани о томе. Више од две трећине испитаника/испитаница не зна ко су чланови Тима за заштиту од насиља у њиховој школи, те само 10 одсто њих за ко су сви чланови овог тела.

Више од половине испитаника не зна да ли је у њиховој школи на видном месту истакнута информација о саставу овог Тима, а 23 одсто њих тврди да такве информације нигде нема. Само 14 одсто испитаника потврђује да се ова информација налази на огласној табли школе, 11 одсто да је на неком другом месту у школи, а тек пет одсто испитаника/испитаница каже да информацију о саставу Тима за заштиту од насиља могу пронаћи на интернет страници своје школе.

Када је реч о личном искуству испитаника/испитаница у вези с вршњачким насиљем, 38 одсто њих познаје неког ко је претрпео вршњачко насиље, 35 одсто је лично и доживело неки облик вршњачког насиља, 30 одсто наводи да је сведочио вршњачком насиљу, а око пет одсто је и само починило вршњачко насиље. Будући да ови одговори указују на то да је вршњачко насиље изузетно присутно у животима испитаника, на први поглед је необично да је трећина испитаника навела да се никада није срела са вршњачким насиљем. Међутим, овај податак може да указује и на то да значајан број ученика/ученица не препознаје насиље и да нема развијену свест о томе.

Према мишљењу испитаника, најзаступљеније је вербално насиље – 44,8 одсто од укупног броја одговора, а затим дигитално – 19 одсто, дискриминација – 17 одсто, физичко 13,7 одсто, док је 14 испитаника навело да је сексуално насиље изузетно присутно.

Када говоре о личном искуству с вршњачким насиљем, највише испитаника, готово две трећине, и сами су претрпели вербално насиље, а 37 одсто њих је доживело неки облик дискриминације и друштвеног искључивања, док је око петине испитаника доживело физичко и дигитално насиље. Више облика насиља доживело је 36 одсто испитаника/испитаница. Чак 21 испитаник/испитаница наводи да је претрпео/претрпела сексуално насиље, а међу њима је двоје испитаника/испитаница који се небинарно изјашњавању и један дечак седмог разреда, док су остало девојчице. Сексуално насиље пријављивали су школском психологу и педагогу, понекад одељенском старешини и родитељима, а више одговора је било никоме или другу/другарици.

Укупно 42,6% испитаника разговарало је са родитељима о насиљу које је доживело, 26% пријавило је насиље одељенском старешини, 13,5% насиље је пријавило стручној служби школе, а 11% неком од наставника у које имају поверења. Забрињава податак да чак 32,7% испитаника никоме није пријавило насиље, а 23% је о насиљу разговарало искључиво са другом/другарицом.

Испитаници су подељени у вези с мишљењем о томе да ли би присуство полицајца у школи допринело бољој заштити ученика/ученица од насиља, као и у вези с тим да ли би већи број психолога и педагога у школи допринео томе, мада се у нешто већем броју опредељују за психологе и педагоге.

Више од две трећине испитаника не мисли да су детектори метала на улазу у школе добро превентивно решење, као ни увођење школских униформи. Чак 71 одсто испитаника је против прегледа торби на улазу у школе, а 79 одсто против забране коришћења мобилних телефона.

Више од 81% испитаника/испитаница препознаје потребу за растерећењем ученика и наставника програмом како би имали више простора и времена за разговоре и друге заједничке активности, 78% сматра да је потребно строжије кажњавање починилаца насиља. Испитаници/испитанице су подељени у погледу мишљења да ли би квалитетнија подршка у раду са починиоцима, у циљу кориговања понашања, допринела решавању овог проблема.

Више од 70 одсто испитаника/испитаница сматра да би већа и квалитетнија партиципација ученика/ученица у доношењу одлука у школи, те боља сарадња на релацији школа-ученик-родитељ, боља и већа промоција друштвених вредности као што су: емпатија, сарадња, поштовање различитости и већа посвећеност неговању односа разумевања и поштовања између наставника и ученика, значајно допринели унапређењу превенције вршњачког насиља.

Испитаници/испитанице препознају различите и многе чиниоце као узроке вршњачког насиља, али се сви они могу подвести у три групе:

а) дискриминација, нетолеранција, неприхватање различитости

- ...Осећам се изоловано и као да не могу да се уклопим јер ће неко да ми се смеје иза леђа, па ни не покушавам.
- Разлика деце, карактера, ставова, облачења, понашања
- мржња према људима друге вере, националности, сексуалне оријентације...

б) неадекватно васпитавање деце од стране родитеља, проблеми у породици, друштвене вредности:

- Лоше васпитање данас, занемаривање и несрећна деца, изгубљене праве вредности
- емоционална незрелост и проблеми у породици
- Мислим да појава вршњачког насиља најчешће креће из куће, а касније се преноси тако што жртва насиља постаје насилник.
- Поремећен систем вредности у друштву

в) Личне карактеристике и искуства починилаца насиља:

- Љубомора
- Несигурност, завист
- Слабе социјалне/комуникативне вештине

- Мржња и предрасуде
- Жеља за пажњом, жеља за популарност.
- Несигурност и незадовољство собом и личним животом.

Испитаници/испитанице указали су и на потребу да упознају своје наставнике као људе, а не само кроз “улогу” наставника, као и да наставници „гледају“ на њих као на целовита бића, а не само као “ученике”. Неке од тема о којима би волели да разговарају са својим наставницима/наставницама су: ментално здравље, емпатија, подршка, солидарност, социјалне вештине, практичне ствари неопходне за живот, а већи број одговора указује на потребу деце за сексуалном едукацијом и едукацијом у области родно заснованог насиља и родних стереотипа и предрасуда.

ЗАКЉУЧАК

Резултати истраживања указују на то да ученици/ученице нису довољно информисани о прописима и механизмима заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, нису адекватно информисани о раду школских тимова за заштиту од насиља, нити су довољно упознати о томе коме могу и треба да пријаве различите облике насиља⁵². Значајан број ученика/ученица не пријављује насиље и не уме да га препозна. Дискриминација се не препознаје у довољној мери као таква иако ученици/ученице сваки вид различитости међу ученицима сматрају најзаступљенијим потенцијалним узроком било ког облика насиља. Иако сматрају да су потребне строжије казне за починиоце, ставови испитаника/испитаница су да репресивне мере попут прегледа ранчева, детектора метала, забране коришћења мобилних телефона, те увођења школских униформи не доприносе значајно превенцији вршњачког насиља. Истовремено, квалитетније учешће ученика/ученица у доношењу одлука школе сматрају добрим превентивним механизмом за заштиту од насиља, а препознају и значај подршке шире заједнице, промовисања и неговања вредности као што су емпатија, сарадња и поштовање различитости, те веће посвећености неговању односа узајамног поштовања између наставника и ученика.

⁵² Законом о основама система образовања и васпитања, као и подзаконским актима прописани су поступци и процедуре у погледу превенције и интервенције у случајевима дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама. Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље предвиђено је да је установа, ради превенције насиља, злостављања и занемаривања, дужна да упозна све запослене, децу, ученике/ученице и родитеље са њиховим правима, обавезама и одговорностима у складу са законом, датим правилником и осталим подзаконским и општим правним актима. Посебним протоколом за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања прописано је да је информисање свих укључених у живот и рад установе о процедурама и поступцима за заштиту од насиља и реаговање у ситуацијама насиља један од специфичних циљева у превенцији насиља. Уз то, прописано је да ради ефикасности тима за заштиту деце/ученика од насиља, сви у установи (запослени, деца/ученици и родитељи/старатељи) буду информисани о томе ко су чланови тима и да њихова имена буду истакнута на видном месту. Задаци чланова Тима за заштиту деце/ученика од насиља, између осталог, су и да учествују у обуци за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања, да информишу и пруже основну обуку за све запослене у установи са циљем стицања минимума знања и вештина неопходних за превенцију, препознавање, процену и реаговање на појаву насиља, злостављања и занемаривања деце/ ученика и да организују упознавање деце/ученика, родитеља/старатеља и локалне заједнице са Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања и Посебним протоколом. За информисање о обавезама и одговорностима проистеклим из Посебног протокола, као и за његову примену, одговоран је директор установе.

РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА (ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ)

ПОСЕТЕ У ОКВИРУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Заштитник грађана и Покрајински заштитник грађана омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту НПМ), којим је предвиђено да ће ПЗГО активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине. У складу са наведеним меморандумом, ПЗГО је и у току ове извештајне године наставио активно да учествује посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а која се налазе на територији АП Војводине, а све у циљу јачања заштите притворених лица од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака

НЕНАЈАВЉЕНА ПОСЕТА КАЗНЕНО-ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ И ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ СРЕМСКА МИТРОВИЦА

Представници ПЗГО заједно са Заштитником грађана обавили су тематску ненајављену посету Казнено-поправном Заводу Сремска Митровица, која је обављена у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Током посете НПМ је обавио поверљиве разговоре са осуђеним лицима која су се у тренутку посете налазила на извршењу дисциплинске мере упућивања у самицу и посебне мере усамљење, као и са појединим лицима према којима су примењене мере принуде. Такође, извршен је увид у документацију која се односи на употребу мера принуде, ванредне догађаје, притужбе лица лишених слободе, књигу повреда, као и начин обављања првог лекарског прегледа по пријему у Завод.

Управа Завода и сва запослена службена лица су остварили сарадњу са НПМ, те му омогућили да оствари свој мандат. Пружене су све тражене информације, омогућен приступ просторијама, преглед, увид и фотокопирање тражене документације, као и несметан и ненадзиран разговор са лицима лишеним слободе.

НЕНАЈАВЉЕНА ПОСЕТА ОКРУЖНОМ ЗАТВОРУ НОВИ САД И ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ НОВИ САД

Током извештајне године НПМ је обавио ненајављену посету Округном затвору Нови Сад као и Полицијској управи Нови Сад, која је имала за циљ контролисање поступања полицијских службеника

према лицима приликом лишења слободе, задржавања и примене полицијских овлашћења, као и начину обављања првог лекарског прегледа по пријему. Поред седишта Полицијске управе, такође су посећене и полицијске станице које припадају Полицијској управи Нови Сад.

Представници НПМ упознали су руководство Окружног затвора Нови Сад са планом рада, потом су обављени разговори са притвореним лицима на околности поступања полицијских службеника према њима током примене полицијских овлашћења, хапшења и задржавања. Поред разговора са притвореним лицима, посебна пажња је била посвећења Служби за здравствену заштиту, ради провере поступања у погледу првог лекарског прегледа по пријему и као и поступању према притвореним лицима који су примљени са било каквим повредама.

Посете полицијским станицама Полицијске управе Нови Сад су протекле у фокусу разговора са полицијским службеницима у вези са остваривањем основних права задржаних лица, која су уједно и заштитне мере од злостављања: *право на приступ лекару и адвокату, право да о лишењу слободе обавесте блиску особу и начину на који се доведена и задржана лица информишу о својим правима.* Такође, обишли су и просторије за задржавање и разговарали са лицима који су се налазили у просторијама за задржавање, у фокусу је био и увид и провере документације, која се односи на поступање полицијских службеника приликом хапшења и привођења лица, односно да ли се придржавају прописа.

НЕНАЈАВЉЕНА ПОСЕТА ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ СРЕМСКА МИТРОВИЦА, ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА ШИД, ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА СТАРА ПАЗОВА, ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА РУМА, САОБРАЋАЈНА ПОЛИЦИЈСКА ИСПОСТАВА РУМА, ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА ИРИГ, ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА ПЕЋИНЦИ

У новембру 2023. године ПЗГО је заједно са Заштитником грађана у обављању послова НПМ посетио и Полицијску управу Сремска Митровица, као и полицијске станице које припадају Полицијској управи Сремска Митровица, а то су полицијска станица Шид, полицијска станица Стара Пазова, полицијска станица Рума, саобраћајна полицијска испостава Рума, полицијска станица Ириг и полицијска станица Пећинци.

Циљ ових посета је био контрола да ли наведене полицијске станице поступају по препорукама НПМ које су упућене у Извештају о посетама обављеним 2022.године, а које су се односиле на остваривање основних права задржаних лица, која су уједно и заштитне мере од злостављања, а то су: *право на приступ лекару, право да о лишењу слободе обавесте блиску особу, право да о лишењу слободе обавесте браниоца, као и начину на који се доведена и задржана лица информишу о својим правима.*

Током посета чланови тима су обишли просторије за задржавање, извршили увид у релевантну документацију и од полицијских службеника прибавили додатне информације о начину на који је поступљено по препорукама НПМ.

ПОСЕТА ПРИХВАТИЛИШТУ ЗА СТРАНЦЕ У ПЛАНДИШТУ

Дана 18. октобра 2023. године ПЗГО у сарадњи са Заштитником грађана у обављању послова НПМ посетили су Прихватилице за странце у Пландишту. Била је то прва посета НПМ том прихватилицу која ради од августа 2022. године.

Ради се о посети која је обављена у циљу системске контроле стања у установи у погледу поштовања права странаца и услова у којима бораве. Током посете НПМ је прибавио информације о поступању према странцима који су тамо смештени од руководства прихватилице и полицијских службеника који

су тамо запослени, обишао просторије у којима странци бораве, обавио разговоре са странцима и прегледао документацију која се о њима води.

ПОСЕТЕ ГЕРОНТОЛОШКИМ ЦЕНТРИМА И ДОМОВИМА ЗА СТАРЕ

ПЗГО и током извештајне 2023.године наставио са обиласцима Геронтолошких центара на територији АП Војводина, те је током 2023.године обишао следеће центре: Вршац, Врбас, Панчево, Суботица, Кикинда, Сомбор, Рума, Кањижа, Бачка Паланка, као и домовима за старе у Апатину и Мољу , чији је оснивач АПВ.

У горе наведеним активностима учествовала је доц. др Драгана Ћорић, покрајинска заштитница грађана - омбудсманка која се на тај начин уједно и упознала са руководством установа и њиховим радом. Приоритетни циљ посета је био да се учврсти сарадња између ПЗГО и домова за старе, али и да се појача рад на оснаживању старије популације у остваривању достојанственог старења.

У непосредном сусрету са корисницима представљен је рад и надлежности ПЗГО, начин на који корисници могу да се обрате институцији, али су представљени и резултати пилот истраживања које се односило о насиљу над старијим особама у установама социјалне заштите чији је оснивач АПВ, а који је спроведен 2022.године.

Приликом остварених посета, корисници домског смештаја представили су ПЗГО своје радове и активности које стварају у сарадњи са социјалним радницима и радним терапеутима током боравка у установама.

Имајући у виду да позитивни примери и промоција приказаних радова корисника утичу на подизање свести о важности унапређења и заштите људских права старијих особа, који су важан део друштва, ПЗГО је осмислио публикацију „Златни час“. Публикација има превасходно задатак да широј јавности укаже на овај значајни аспект живота и иста садржи збир приказа литерарних (поезију и прозу) и ликовних (слике) радова као и рукотворине.

„Златни час“ ће бити објављен током 2024. године, а све у циљу промовисања концепта достојанственог и активног старења као и разбијања предрасуда да старост (посебно након одласка у пензију и одласка у установу социјалне заштите) представља тежак део живота.

ПЗГО је активно учествовао на конференцији *„Здраво старење у прекограничној области (HEAL)“* посвећеној старијим особама, а све у оквиру обележавања Светског дана менталног здравља 10. октобра 2023. године у Инђији. Сам назив конференције је дат по пројекту који су заједнички спровели Црвени крст Војводине, Црвени криж БиХ, Црвени крст општине Инђија и Фонд „Европски послови“ АПВ, а који се финансирао у оквиру ИПА програма прекограничне сарадње Србија-Босна и Херцеговина 2014-2020. Циљ оваквог представљања здравог старења је жеља да се шири јавност упозна са важностима очувања менталног здравља и превенције болести деменције и Алцхајмерове болести и то кроз усвајања здравих навика које утичу на избегавање тешких последице оваквих обољења. На конференцији је истакнуто да се тема менталног здравља налази на високом месту у агенди здравог и активног старења. Ментално здравље је универзално људско право и не постоји здравље без менталног здравља, те је посебно важно да се о овом животном сегменту све више говори на организованим трибинама намењеним широј јавности како би се подигла свест и смањила стигма о постојању ових болести. Свакако, овакав вид ширења свести неминовно доводи и до већег ангажовања и развијања потребних сервиса подршке за породице посебно на локалном нивоу.

У циљу промоције права старијих лица и утицаја на друштво о потреби достојног старења, ПЗГО је на предметној конференцији представио активности и истраживања које је спровео у вези са овом категоријом грађана. Имајући у виду негативан прираштај који је присутан у Републици Србији, те број становника који је по последњем попису становништва у доби старијој од 65 година веома велики, као и готово потпуног нестанка традиционалног модела вишегенерацијске породице јасно је да је све више потребно да се као друштво бавимо темама као што је идентификовање проблема и формулисање конкретних активности којима се остварује унапређење и заштита права старијих особа.

Током посета геронтолошким центрима, ПЗГО је утврдио да једна корисница, иначе дуго смештена у тој установи, нема лична документа, већ избегличку легитимацију. Комуникација са њом је била отежана од првог дана смештаја у установу, због слабог говора и ниског степена вербализације. Услед траума које је очигледно преживела, наступила је делимична деменција, што је за последицу имало нејасно исказивање њеног имена, датума рођења, порекла и других података од значаја за потпуно утврђивање њеног идентитета. По сазнању за случај ове кориснице, ПЗГО је контактирао неколико удружења избеглих и расељених лица, која посебно окупљају лица са подручја које је корисница навела као своје последње пребивалиште пре избеглиштва, са циљем проналажења живих сродника или познаника који би потврдили њен идентитет. Поступак утврђивања идентитета ове кориснице је још у току.

ОРГАНИЗОВАЊЕ КОНФЕРЕНЦИЈА И СТРУЧНИХ СКУПОВА

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА „ПРАВО НА ПРИСТУП (МЕНТАЛНОЈ) ЗДРАВСТВЕНОЈ ЗАШТИТИ“ И ОКРУГЛИ СТОЛОВИ ПОД НАЗИВОМ „ЗАШТИТА МЕНТАЛНОГ ЗДРАВЉА ОСОБА КОЈЕ ЖИВЕ СА ДЕМЕНЦИЈОМ“ И ОКРУГЛИ СТО „ПРУЖАЊЕ ЕМОТИВНЕ ПОДРШКЕ ЉУДИМА У КРИЗИ“

ПЗГО и Медицински факултет у Новом Саду организовали су међународну научно-стручну конференцију посвећену менталном здрављу, под називом „*Право на приступ (менталној) здравственој заштити*“. Позив да учествују у раду конференције прихватили су представници академских, научно-истраживачких, независних и других релевантних организација и институција из земље и иностранства.

Теме о којима је било речи на конференцији односиле су се на ментално здравље старијих особа, LGBT особа, младих као и родитеља који се суочавају са тешким здравственим стањем свог детета, као и самом утицају друштвених мрежа на ментално здравље и многе друге теме.

Поред тога одржана су и два округла стола, и то један под називом „Заштита менталног здравља особа које живе са деменцијом“ и други под називом „Пружање емотивне подршке људима у кризи“.

Такође су изложене и теме о правима особа са менталним потешкоћама, групној подршци као начину рада, емпатији и синдрому сагоревања међу запосленима који раде са особама са менталним потешкоћама, положају студената са инвалидитетом у академској заједници, менталном здрављу деце у поступку развода, као и о утицају климатских промена на здравље жена.

ПЗГО ће у даљем раду наставити своју улогу у подизању свести о важности посвећености коју дајемо менталном здрављу као појединци, заједница и држава.

ЉУДСКА ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

И током ове календарске године, ПЗГО се обрађала неколицина лица која се налазе на издржавању кривичних санкција или се налазе у притвору у неком од казнено поправних установа која се налазе на подручју АП Војводина са притужбама које се углавном односе на здравствену заштиту. Притужбе се углавном односе на дуго чекање на преглед код лекара специјалисте или на обављање дијагностичких прегледа, али и на лекове са позитивне листе.

ПЗГО као и претходних година, и ове, истиче да представници казнено-поправних установа у сарадњи са институцијом редовно истичу текуће проблеме међу којима и проблем да обезбеде адекватан број здравствених радника.

КОМУНАЛНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ЕЛЕКТРОСНАБДЕВАЊЕ

Квалитет живота сваког грађана Републике Србије у великој мери зависи од комуналног уређења места у којем имају пребивалиште, односно у којем живе. Јединице локалне самоуправе на основу Закона о комуналним делатностима⁵³ имају обавезу да обезбеђују не само доступност и континуитет, већ и квалитет пружања комуналних услуга и њихов развој. На основу наведеног јасно је да сваки пропуст у организацији ове важне друштвене области изазива и то са пуним правом бурну реакцију корисника услуга.

Снабдевање водом за пиће и целокупна организација око водоснабдевања је најважнији сегмент у комуналној делатности и отуда чињеница да се највећи број притужби односи на ово питање. Повремена неажурност у комуникацији са корисницима, немогућност благовремене реакције на пријављене кварове услед недостатка људства у делу интервенција на терену у оквиру комуналних предузећа, доводе до надзора од стране инспекцијских органа над њиховим радом и укључивања ПЗГО у поступке надзора. Процедуре надзора могу дуго да трају, а искуства су различита- негде се проблем реши током поступка надзора и отклоне сви недостаци, а понекад се спорије или отежано решава. Важно је истаћи солидну респонзивност органа и установа задужених за послове снабдевања водом и електричном енергијом у оваквим поступцима.

Динамика читавања утрошене воде различито је регулисана у општинама и Градовима што је и разумљиво због чињенице на различитост структуре насељених места, а проблеми су највидљивији код тзв. викенд насеља где је доступност прилазима објеката, односно водомерима знатно отежано. **Како корисници услуга не би трпели штету због неблаговременог читавања и недостављања обрачуна утрошене воде било би потребно да јединице локалне самоуправе дају јединствене смернице јавним комуналним предузећима како, односно на који начин да се, а у најбољем интересу свих корисника и заједнице реше овакви проблеми.**

Убрзана изградња, односно урбанизација насеља доводи до веће видљивости новог проблема: бука и непријатни мириси у оквиру стамбених и стамбено – пословних објекта. Иако је евидентно да јединице локалне самоуправе имају регулисана питања које се односе на правила кућног реда у стамбеним и стамбено-пословним зградама, као и питања уређеног радног времена угоститељских објеката, те одредбе се често не поштују, што свакако утиче на (не) задовољство грађана. Сами поступци мерења буке и коначни исходи истих неретко буду поражавајући будући да утврђени нивои буке готово по правили буду у нивоима одређеним Одлукама којима су регулисања питања одређивања акустичних зона. ПЗГО у складу са овлашћењима за давање правних савета⁵⁴ подносиоцима притужби у

⁵³ („Сл. гласник Републике Србије“, број 88/2011, 104/2016 и 95/2018).

⁵⁴ Члан 19. Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману.

предметним ситуацијама указује које све кораке, односно која правна средства имају могућност да искористе у циљу заштите правних интереса, упућујући их превасходно на комуналну инспекцију, а потом и на крајне непопуларну меру подношења приватних тужби за престанак узнемиравања.⁵⁵

ПЗГО не може да се и овог пута не дотакне теме управљања комуналног отпада, будући да и у току извештајног периода имамо евидентиране притужбе из ове области. Нередовно пражњење контејнера у градским и приградским насељима и нереаговање надлежних комуналних предузећа по пријавама грађана су најупечатљивије неправилности. Може се констатовати да хигијена становања и самим тим брига о животној средини заслужује већу пажњу надлежних органа јединица локалних самоуправа, те да је нужно улагање већих напора (веће ангажовање људства, камиона за одношење комуналног отпада, итд) у решавање наведених ситуација. .

Доста грађана је указало и на неправилности у поступцима обрачуна утрошене електричне енергије и добијању рачуна где су исказана задужења за обрачунски период неприхватљиво висока. Хакерски напад на базу података електродистрибуције крајем 2023. године су евидентно изазвали бројне проблеме у обрачуну утрошене електричне енергије и доставе рачуна, што се полако решава.

СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Иако је Кодексом професионалне етике Лекарске Коморе Србије прописано да је лекар дужан да се према родбини и блиским пријатељима пацијента односи са пуно разумевања, пре свега према њиховој бризи за стање болесника и да са њима сарађује⁵⁶, на основу увида у притужбе на рад здравствених установа утврђено је да се знатан број притужби односи на непрофесионално понашање медицинског особља. Медицинско особље указује да грубост у њиховом понашању настаје као последица агресивних наступа пацијената и њихове родбине. ПЗГО стоји на становишту да медицинско особље треба да задржи висок ниво професионалности у свом раду, сходно етичким и другим правилима, а да свако ометање или угрожавање њиховог рада као и неадекватно понашање пацијената и чланова њихових породица без одлагања пријави надлежним органима установа у којима раде, и да никако неадекватно понашање корисника услуга не могу користити за оправдање сопственог непрофесионалног и грубог односа према другим пацијентима.

Лекарска комора као независна, струковна организација има овлашћење не само да пружа помоћ грађанима у остваривању права на здравствену заштиту у случају нестручног или неетичког рада чланова Коморе, већ и да организује судове части за утврђивање повреде професионалне дужности и одговорности чланова Коморе, као и овлашћење за изрицање мера за те повреде. Тиме се враћа, односно повећава поверење у здравствене установе и запослене у истима.

Евидентно је да поред непријатног понашања медицинског особља према пацијентима и члановима њихових породица постоји и неетичко усмеравање пацијента у тачно одређене приватне здравствене установе ради наставка лечења, што свакако јесте разлог за вршење инспекцијског надзора од стране надлежне инспекције, али и за утврђивање етичности у раду од стране споменутих судова части. Неповећење у рад медицинског особља надаље утиче на покретање поступка за пребацивање картона у другу - жељену здравствену установу, а и у тим поступцима долази до опструктивног понашања установа. Питања правилности приступа у медицинску документацију, увида и копирања исте јесте још једно питање на које указују грађани и желе да се изврши надзор над радом здравствених установа, као

⁵⁵ Види члан 156. Закона о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ“, број 29/78...57/89“, „Сл. лист СРЈ, број 31/93 и „Сл. гласник Р. Србије“, број 18/2020)

⁵⁶ Члан 50. Кодекса професионалне етике Лекарске коморе Србије <https://www.lkv.org.rs/Documents/Acts/lksKodeksMedicinskeEtike.pdf> (виђено: 22.1.2024.)

не би долазило до злоупотребе наведених података. ПЗГО тим поводом апелује на здравствене установе да доследном применом позитивноправног оквира и етичких правила учвршћује поверење пацијената и њихових породица у сопствену преданост вршењу хумане мисије и очувању здравља становништва.

Недостатак одређених лекара специјалиста у установама примарне здравствене заштите је такође оно на шта грађани указују као проблем у правовременом остваривању здравствене заштите⁵⁷. Овакви недостаци утичу узнемиравајуће на грађане будући да још увек многи нису информисани о одредбама Правилника о начину и поступку остваривања права из обавезног здравственог осигурања⁵⁸ и могућности да под тачно утврђеним условима обаве потребан преглед у приватној пракси и након тога рефундирају трошкове за пружене здравствене услуге.

Поред здравствених установа веома важну улогу у друштву имају и установе социјалне заштите. Центри за социјални рад као установе социјалне заштите су прва адреса којој се обраћају грађани у незавидном животном положају. Услед недовољног броја стручних радника и разноликости захтева који свакодневно решавају, долази до непоштовања законских рокова у поступању по захтевима за остваривање права на различите врсте материјалне подршке. Притисак којим су запослени у Центрима изложи понекад резултира неадекватним однос радника установа социјалне заштите према корисницима услуга, што доводи до изазивања сумње у законитост рада целокупног система социјалне заштите. Забележено је и неповерење у исправност рада социјалних радника у поступцима процене хранитеља и смештаја особа у хранитељске породице, а посебно приликом измештања штићеника из хранитељских породица у друге породице или због уласка у поступак усвојења. Неповерење у наведеним ситуацијама иде као унапред претпостављено, иако притужиоци често нису имали никаквих директних контаката или лоших искустава са Центрима. Поступајући по оваквим притужбама, ПЗГО је путем **Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова⁵⁹, који врши директан надзор над радом центара за социјални рад и налаже одређене мере, утврђивао најчешће исправност поступака и активности Центара. Тамо где су уочени пропусти, налагане су мере за исправљање тих пропуста.**

ДОБРА УПРАВА

„Управа по мери свих нас”, као процес померања фокуса од управе као регулатора ка управи као сервису оријентисаном ка грађанима и другим крајњима корисницима постављена је као визија Стратегијом реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године⁶⁰. Процес реформе заснива се, између осталог, на начелима поузданости и предвидљивости, односно правне сигурности, отворености, транспарентности и партиципативности, ефикасности, делотворности (окренутост ка резултатима), одговорности. Општи циљ који је неопходно постићи овом стратегијом јесте, између осталог, даље побољшање рада јавне управе и обезбеђивање високог квалитета услуга грађанима и привредним субјектима. Као и у претходном периоду, и у извештајној години, грађани су у притужбама указивали на повреду принципа добре управе од стране покрајинских органа управе, пре свега због неблаговременог поступања, односно недоношења одлука у законом прописаном року.

У једном случају, подносилац притужбе се у више наврата обраћао Покрајинском секретаријату за енергетику, грађевинарство и саобраћај поднесцима у којим је указивао на неправилности у раду општинског грађевинског инспектора, али му ниједан одговор није достављен. Покрајински

⁵⁷ Приликом посете ПЗГО Општој болници у Сомбору указано је на исти проблем, и изазовима да болнице обезбеде одређене специјалисте барем на 30% радног времена.

⁵⁸ „Сл. гласник Р. Србије“, број 10/10, 18/10...31/21-др.правилник)

⁵⁹ Чл. 166-175 Закон о социјалној заштити („Сл. гласник Р. Србије“, број 24/2011 и 117/2022-одлука УС)

⁶⁰ „Сл. гласник Р. Србије“, бр. 42/2021 и 9/2022

секретаријат обавестио је ПЗГО да је грађевинска инспекција поступила по поднесцима подносиоца притужбе и дописом га обавестила о предузетом, чиме је сам отклонио недостатке у току поступка.

Кад је у питању Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, највећи број притужбе се односио на поступке остваривања права на новчану накнаду за помоћ и негу другог лица, односно на неблаговремено поступање органа вештачења Фонда, како у првостепеном, тако и у другостепеном поступку. Вештачења су предуго трајала, услед чега долази до прекорачења рокова за издавање решења. Овај проблем присутан је и у поступцима за остваривање права на додатак за помоћ и негу другог лица у складу са Законом о социјалној заштити.⁶¹

РАЗНО

У извештајном периоду забележене су и молбе грађана за давање правних савета у вези са наплатом пореских обавеза и споредних пореских давања. Наиме, највеће недоумице се јављају у погледу питања застаре потраживања, будући да порески обвезници добијају пореске опомене са исказаним дуговањима насталим пре више од десет година⁶². Већина њих се обрати ПЗГО са молбом за добијање правног савета да ли и када имају право за „отпис“ потраживања, односно када је Пореска управа дужна да донесе решење о престанку пореске обавезе.

Решавање радно - правног статуса запослених у државном сектору је низ година осетљива тема, будући да немали број запослених услед мере забране запошљавања, ради на одређено време код ове врсте послодаваца и то више од пет година. Свакако да економска независност и стабилност свих грађана зависи од статуса који имају код послодавца и да их с правом збуњује чињеница услед чега, а након протока одређеног времена не долази до претварања рада на одређено у рад на неодређено време. Евидентно је да послодавци користе могућност дату у самом Закону о раду и са истим запосленима изнова и изнова закључују нове уговоре о раду на одређено време.⁶³ Инспекција рада је прва адреса на коју се грађани упућују у свим ситуацијама када исказују сумњу у поштовању радно – правних прописа, где их ПЗГО и упућује.

ПРИМЕНА ПРАВИЛА КОДЕКСА ПОНАШАЊА СЛУЖБЕНИКА И НАМЕШТЕНИКА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА У 2023. ГОДИНИ

Уважавајући одредбе Кодекса понашања службеника и намештеника у органима Аутономне покрајине Војводине („Сл. лист АП Војводине“ број 18/2019), органи Аутономне покрајине Војводине, у смислу овог Кодекса, дужни су да Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману једном годишње, а најкасније до 31. јануара, за претходну годину поднесу Извештај о примени правила Кодекса. На основу члана 20 став 2 Кодекса, извештај обавезно садржи: број запослених у органу, број поднетих притужби грађана на понашање запослених, врсте повреда овог Кодекса на које се у притужбама указује, податке о покренутим дисциплинским поступцима и изреченим дисциплинским мерама против запослених због повреде Кодекса, те оцену нивоа поштовања одредби Кодекса од стране запослених.

Сви органи Аутономне покрајине Војводине који на основу члана 1 Кодекса имају обавезу подношења Извештаја поступили су у складу са Кодексом и Покрајинском заштитнику грађана - омбудсману

⁶¹ „Сл. гласник Р. Србије“, бр. 24/2011 и 117/2022 – одлука УС.

⁶² Члан 114д и члан 114ж Закон о пореском поступку и пореској администрацији („Сл. гласник Р. Србије“, број ...80/20102...138/2022).

⁶³ Члан 37. Закона о раду („Сл. гласник Републике Србије“, број 24/05...95/2018).

доставили извештаје. На основу поднетих извештаја Покрајински заштитник грађана - омбудсман је утврдио да су сви запослени у органима АП Војводине упознати са одредбама Кодекса, да су се током 2023. године поштовала правила Кодекса, као и то да у истом периоду није било поднетих притужби грађана на понашање запослених у овим органима.

Према достављеним подацима, у Покрајинском секретаријату за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, покренут је један дисциплински поступак ради лакше и теже повреде дужности из радног односа, почињене од стране исте особе. те је изречена јединствена дисциплинска мера у виду новчане казне.

ДРУГЕ АКТИВНОСТИ ПЗГО

Покрајински заштитник грађана - омбудсман, у оквиру својих надлежности, кроз односе сарадње са другим независним институцијама, државним органима и организацијама и невладиним организацијама врши промоцију концепта људских права и њиховог поштовања као кључних цивилизацијских вредности. Због тога ПЗГО често учествује на различитим догађајима које организују друге институције или невладине организације, све у циљу подизања свести грађана и грађанки о постојању и важности људских права, и побољшању позитивноправног оквира у области поштовања и заштите људских права.

ПОСЕТЕ СТРАНИХ ДЕЛЕГАЦИЈА

Током извештајне године, институцију ПЗГО су посетиле следеће стране делегације (или је ПЗГО учествовао на састанцима као део националног или покрајинског тима):

- представнице UN Women: Ермира Лубани, регионална пројект менаџерка за родно одговорно буџетирање и Оља Јанковић Пековић – пројектна координаторка за Србију. Састанак је одржан у Покрајинском секретаријату за финансије, уз учешће представница покрајинских секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова задужена за послове родне равноправности и унапређење положаја Рома.
- делегација Мисије ОЕБС-а у Србији, на челу са Његовом Екселенцијом амбасадором Јаном Братуом.
- делегација Парламентарне скупштине Савета Европе за Србију коју је предводио коизвестилац Аксел Шефер. Члановима делегације је представљена институција Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана, упознати су са надлежностима као и активностима које Покрајински заштитник грађана - омбудсман спроводи у свом раду, све у циљу заштите и унапређења људских и мањинских права.
- посета Торстена Афлербаха, шефа Одсека за инклузију и антидискриминацију Савета Европе Новом Саду, у оквиру реализације програма под називом „Сузбијање дискриминације и афирмација различитости у Србији“. Циљ састанка чији је организатор и домаћин Омладински савез удружења ОПЕНС био је да се са представницима институција, организација цивилног друштва и активистима који раде са младима и осталим групама у посебном ризику од дискриминације разговара о њиховом положају, људским правима и идејама за кампање и иницијативе на локалном нивоу које би допринеле подизању нивоа толеранције и унапредиле интеркултурни дијалог.
- делегација Европске комисије против расизма и нетолеранције Савета Европе (ECRI). Европска комисија против расизма и нетолеранције Савета Европе посетила је Републику Србију

у оквиру шестог циклуса мониторинга, са циљем да пружи практичне и детаљне предлоге које се тичу решавања идентификованих проблема. Фокус у овом циклусу мониторинга био је усмерен на ефективну једнакост и приступ правима, говор мржње и насиље мотивисано мржњом као и интеграција и инклузија. Овом приликом представници делегације су се упознали са надлежностима као и активностима које Покрајински заштитник грађана - омбудсман свакодневно спроводи, а све у циљу заштите и унапређења људских и мањинских права.

- делегација Републике Белорусије , у оквиру дводневне посете Републици Србији ради упознавања са практичним искуствима родно одговорног буџетирања. Институција ПЗГО је наведена као пример добре праксе са чијим радом и активностима су чланови делегације желели да се ближе упознају. Састанку су присуствовали поред представника Министарства привреде и Министарства рада и социјалне политике Републике Белорусије, пројектна координаторка UN Women Белорусија и програмска координаторка за РОБ, UN Women Србија.
- делегација Киргиске Републике, на челу са господином Маратом Тагаевим, замеником министра културе, информисања, спорта и омладинске политике Киргиске Републике. У уводном делу делегација из Киргиске Републике се упознала са улогом институције Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана, као и са њеним надлежностима и активностима које институција годинама уназад активно спроводи у унапређењу и заштити људских права, у овом конкретном случају фокус је био на заштити и унапређењу права деце и омладине.

ПОСЕТЕ ДРУГИМ ИНСТИТУЦИЈАМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА/ ПОСЕТЕ ДРУГИХ ОРГАНИЗАЦИЈА , ГРУПА И ПОЈЕДИНАЦА

- Група деце из вртића „Вилењак“ са својим васпитачицама је већ у јануару посетила институцију ПЗГО и запосленима уручила своје новогодишње честитке. У кабинету покрајинске заштитнице грађана – омбудсманке доц. др Драгане Ћорић деца су разговарала са омбудсманком, имала прилику да јој поставе питања, као и да чују нешто о раду који обавља.
- Ученица седмог разреда Основне школе „Жарко Зрењанин“ из Новог Сада, Ксенија Бушковић је интервјуисала омбудсманку за школски часопис. Омбудсманка је одговарала на питања која се тичу равноправности полова, вршњачког насиља, заштите менталног здравља, феминизма, тзв. родних улога у друштву, али и мизогиније као и мизандрije и многа друга.
- представници организације „Искра“ из Новог Сада са својим сарадницима су посетили ПЗГО и известили о резултатима пројекта са темом превенције вршњачког насиља, који су спровели у другој половини 2022. године на територији Града Новог Сада, уз подршку Локалног омбудсмана Града Новог Сада. У току два месеца трајања пројекта, одржано је више од 50 часова интерактивних предавања ученицима основних школа на територији Града Новог Сада. Предавачи су пренели своја искуства и сазнања представницима институције. Заједнички закључак ове посете је да су овакве едукације деци, као и њиховим родитељима и наставницима изузетно важне и потребне и да се као најбољи вид превенције вршњачког насиља требају наставити.
- Састанак са генералним секретаром Сталне конференције градова и општина (СКГО) Николом Тарбуком и сарадницима, одржан је на иницијативу Омбудсманке с циљем разматрања могућности и предлога у погледу остваривања будуће сарадње, кроз планирање и реализацију заједничких активности које би, пре свега, биле усмерене ка унапређењу положаја и права детета, али унапређењу родне равноправности и права националних мањина.

- Чланице клуба „Са девојкама и за девојке“, који функционише уз подршку удружења грађана „Атина“ су такоше посетиле ПЗГО и упознале представнике институције са својим циљевима и активностима.
- Реализована је и посета ректорату Универзитета у Новом саду, где је представнике ПЗГО дочекао Ректором Универзитета проф. др Дејан Мадих са сарадницима. Тема састанка била је досадашња сарадња две институције и планови за наставак сарадње. Разговарало се о актуелним питањима примене Закона о родној равноправности, родно осетљивом језику, и другим планираним активностима које Универзитет и ПЗГО треба да спроведу током 2023. године.
- На позив Коморе социјалне заштите, одржан је састанак са циљем мапирања кључних изазова у поступању система социјалне заштите у поступцима заштите од изложености насиљу у породици. Непосредан повод за организовање састанка је број пријављених случајева насиља у породици, драстичних случајева занемаривања деце, недовољног препознавања насиља над старијима, повећаног број фемцида од почетка године, али и повећаног број случајева насиља у породици са трагичним исходом када су деца у питању. Све ове појаве су указале на потребу да се преиспита актуелни институционални одговор, могућности и ограничења система социјалне заштите. На састанку је било речи и о кршењу Кодекса професионалне етике приликом поступања у овим предметима, али и о медијским спекулацијама и неодговорном извештавању како о корисницима, тако и о поступању стручних радника, који су са друге стране забринути због ограничења у поступању и могућих грешака.
- Одржан је и састанак са представницима организације „Тераформинг“ из Новог Сада. Представљене су активности ове организације везане за тему антисемитизма, које ова организација планира да реализује у наредном периоду. Организација „Тераформинг“ посвећена је промоцији културе сећања и унапређењу образовања о Холокаусту и другим страдањима за време Другог светског рата, као и борби против антисемитизма, антициганизма, и других облика ксенофобије.
- Основна школа „Лаза Костић“ из Гакова сваке године Меморијалним турниром „Лазар Ђукић“ обележава годишњицу страдања њиховог ученика и суграђанина који је трагично изгубио живот 1999. године на Косову и Метохији. Турниру је присуствовала и породица трагично настрадаога Лазара Ђукића, представници града Сомбора, председница МЗ „Гаково“ . као и представник ПЗГО који је отворио турнир.
- Посета Основној школи „Јован Јовановић Змај“ у Сремској Каменици је реализована поводом доношења одлуке о употреби и држању мобилних телефона у школи од стране ученика/ученица за време часа и одмора, а која се примењује од марта 2023. године. У непосредној комуникацији с директором основне школе Дејаном Мердановићем, Омбудсман је стекао јаснији увид о начину доношења и спровођењу овог акта који прописује да ученици и ученице не могу да користе мобилне телефоне док су у школи. Управа школе ову одлуку је донела уз подршку Бачког парламента и Савета родитеља, а резултати примене већ сада су боља социјализација деце, али и повећан број издатих књига у школској библиотеци. Нажалост истог дана када је реализована посета овој школи, у Београду у школи “Владислав Рибникар” се десио трагичан догађај у којем је један ученик убио девет ученика и ученица и радника обезбеђења.
- На Педагошком факултету у Сомбору, поводом Међународног дана Рома који се обележава 8. априла, одржана Манифестација „Лепота је у разликама“. У оквиру програма за децу Предшколске установе „Вера Гуцуња“, студенткиње Педагошког факултета приредиле су

музичку причу „Звонар Богородичне цркве“, а за ученике и ученице трећег и четвртог разреда Основне школе „Аврам Мразовић“ одржан је час на тему „Ово је мој пријатељ Ром – упознајте га са песмом“. Студентима и студенткињама Педагошког факултета одржано је и предавање „Ромски ученици у процесу образовања и васпитања: од прокламованих циљева до праксе у школама“. Предавање је одржао Љуан Кока, председник Центра за едукацију Рома и етничких заједница.

СТУДЕНТСКА ПРАКСА У ИНСТИТУЦИЈИ

Током извештајне године, настављено је са реализацијом пројекта Студентске праксе у ПЗГО- боравка студената у институцији у трајању од недељу дана, током којег се упознају са организацијом институције, радом и начином поступања у различитим секторима. Студенти и студенткиње, који су учествовали током 2023. године у овом пројекту су дошли са Правног факултета у Новом Саду, Факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Факултета за правне и пословне студије Лазар Вркатић и са Одсека за социјални рад Филозофског факултета у Новом Саду. Од ове године, студентима је на располагању Дневник праксе у ПЗГО- вежбанка коју је израдила Омбудсманка у сарадњи са свим заменицима, са циљем да информације које су важне и белешке студената и студенткиња који долазе на праксу остану похрањене на једном месту (будући да на својим матичним факултетима дневнике праксе попуњавају најчешће у електронском облику, или и папирној верзији те их предају студентској служби и самим тим остају ускраћени за трајније чување информација које су сазнали на пракси за свој даљи рад и процес учења).

УЧЕШЋЕ НА ЈАВНИМ РАСПРАВАМА

Током 2023. године забележена су учешћа на две јавне расправе:

- о “Нацрту закона о изменама и допунама Закона о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе“ у организацији Министарства државне управе и локалне самоуправе и
- поводом доношења Стратегије активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024-2030. године. Коментари које је испред институције на јавној расправи изнела Омбудсманка, а који су се односили на посебне мере очувања менталног здравља старих те повећању броја стручних (социјалних) радника у домовима за старе и геронтолошким центрима, су у потпуности прихваћени и имплементирани у коначни текст стратегије.

Учешће у радним групама при министарствима, у поступку писања стратешких докумената

На иницијативу Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог започет је рад на Стратегији праћења и унапређења људских права за период од 2023. до 2030. године. Том приликом је формирана посебна радна група са задатком стварања прве верзије наведене Стратегије. По позиву Министарства, чланице ове радне групе су биле покрајинска заштитница грађана- омбудсманка, и заменица покрајинске заштитнице грађана- омбудсманке за равноправност полова. Активни ангажман у овој радној групи је резултирао прихватањем бројних стручних и методолошких коментара које су обе чланице изнеле на седницама радне групе, а који су усмерени на побољшање текста Стратегије.

СПОРАЗУМИ О САРАДЊИ СА ИНСТИТУЦИЈАМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Покрајински заштитник грађана-омбудсман је 2023. године своју дугогодишњу сарадњу са Црвеним Крстом Војводине потврдио закључивањем споразума о сарадњи⁶⁴. Инспирисани заједничким вредностима заштите људи, помоћи и подршке, само на различите начине, ПЗГО и ЦКВ су споразумом додатно ојачали позиције сарадње у будућности, на различитим пројектима који се тичу добробити целе заједнице.

У извештајној години закључен је и споразум са Медицинским факултетом у Новом Саду⁶⁵, а поводом активности које се доносе на промоцију и заштиту здравља и посебно менталног здравља. Тзв. ковид година (2020. године) нам је указала на потребу за континуираним унапређењем механизма заштите менталног здравља, поред општих циљева заштите здравља, промоције здравих стилова живота и адекватног и ефикасног лечења. Медицински факултет у Новом Саду је, заједно са ПЗГО био координатор међународне стручне и научне конференције на тему заштите (менталног) здравља, у новембру 2023. године (споменута раније у извештају). ПЗГО ће наставити и даље да се бави темом заштите здравља и посебно менталног здравља, одржавањем различитих догађаја (трибина, конференција и друго), спровођењем истраживања, са посебним акцентом на вулнерабилне групе становништва (деца, особе са инвалидитетом, жене, Ромкиње, и др.).

ПЗГО је закључио споразум о сарадњи са још једном високошколском институцијом- Правним факултетом у Новом Саду. Посебан циљ овог споразума је активно укључивање студената и студенткиња који похађају Правну клинику за борбу против насиља у породици у активности ПЗГО које спроводи у тој области. Овим споразумом је Правни факултет у Новом Саду постао прва високошколска установа са територије АП Војводине која је постала чланица Мреже „Живот без насиља“.

Споразум о сарадњи је закључен и са Дебатним клубом Универзитета у Новом Саду, организацијом која окупља углавном студенте са различитих факултета новосадског универзитета. Вредност коју баштине и шире својим радом је усмереност ка квалитетном и аргументованом сучељавању ставова у оквиру строгих правила дебате, која, кад је спроведена на адекватан начин, негира употребу ружних речи и увреда, задржава објективан, чињенични тон и уједначава говорне, логичке и мисаоне снаге сваке стране.

Настављена је сарадња са Градским ученичким парламентом Града Новог Сада, са којим је потписан протокол о сарадњи пре две године.

ПОДРШКА И САРАДЊА СА ДРУГИМ ЗАШТИТНИЦИМА ГРАЂАНА У ЗЕМЉИ И ИНОСТРАНСТВУ

Приликом посете националним саветима националних мањина и удружењима жена на територији АП Војводине, ПЗГО је у градовима и општинама где постоје канцеларије локалних омбудсмана увек позивао колеге и колегинице да буду део званичне делегације у оквиру ових посета. Њихове информације о стању људских права на локалном нивоу и указивању на могућности развоја сарадње ПЗГО са локалним самоуправа су често биле драгоцене. На овај начин је ПЗГО наставио сарадњу са локалним омбудсманима на територији АП Војводине, указујући им увек, у свакој прилици и ван тих посета дужну пажњу, поштовање и уважавање и подршку локалним иницијативама. Тако је

⁶⁴ Споразум је испред Црвеног крста Војводине потписао Дејан Укропина, председник Црвеног крста Војводине.

⁶⁵ Споразум је у име Медицинског факултета у Новом Саду закључила проф. др Снежана Бркић, деканица Факултета.

Омбудсманка, на позив локалног омбудсмана Града Кикинде учествовала у Кикинди на такмичењу средњих школа у дебати под називом „Дебатни клуб на тему људских права – Кикинда 2023“, као чланица жирија. На такмичењу средњих школа у дебати учествовале су три екипе, из Техничке школе, Економско-трговинске школе и Гимназије „Душан Васиљев“, састављене од 3 до 5 ученика. Екипе су дебатовале „за“ и „против“ о три теме: еутаназија, смртна казна и забрана ношења оружја свим грађанима Србије. Као чланица жирија, Омбудсманка је нагласила да је врло важно да се од раног узраста негује моћ речи и дебате, да млади морају да науче да разговарају са аргументима, а не кроз свађу, ружне речи и друге неадекватне начине комуникације.

Извештајна година је била и година јубилеја - установљавања канцеларија локалних омбудсмана у Бачкој Тополи и Крагујевцу, као и Заштитника људских права и слобода Црне Горе. Све наведене институције су обележиле двадесетогодишњицу свог постојања, при чему су јубилеји били пропраћени адекватним свечаним и радним програмом.

Тако је у Подгорици била организована и међународна конференција, коју је домаћин организовао у сарадњи са ОЕБС-ом (Мисија у Црној Гори) на тему “Омбудсманске институције у времену криза”. Панели су посвећени разматрању међународних и европских стандарда за институције за заштиту људских права, квалитету националних законодавастава, као предуслова за успешно деловање омбудсмана, односу омбудсманских институција према другим органима власти, улози ових институција у ванредним околностима и њиховом поступању у времену криза, те исходу поступака покренутих пред омбудсманским телима. Учесници конференције су били представници омбудсманских и других институција за заштиту људских права из региона, државних органа, цивилног друштва и међународних организација.

Обележавање јубилеја локалних омбудсманских канцеларија у Бачкој Тополи и Крагујевцу је протекло у сличном свечаном и радном тону: на оба догађаја, након званичног службеног дела су организоване и стручне и научне конференције, посвећене изазовима рада омбудсмана у савременом добу. У Крагујевцу је Омбудсманки уручена захвалница за сарадњу са Локалним омбудсманом града Крагујевца. Обележавање јубилеја настављено је Конференцијом под називом „Развој и унапређење институције локалног омбудсмана у функцији заштите људских права“ која је одржана на Правном факултету у Крагујевцу, на којој је Покрајински заштитник грађана - омбудсман узео учешће радом на тему „Улога Покрајинског заштитника грађана-омбудсмана у стварању и координацији Мрежом „Живот без насиља“. Програм обележавања јубилеја завршен је одржавањем скупштине удружења омбудсмана на којој су разматрана актуелна питања у раду удружења.

Слична тродневна конференција, сличне структуре је одржана и у Бачкој Тополи, где је Омбудсманка представила научни рад - истраживање о локалним омбудсманима у Италији. На конференцији у Бачкој Тополи су се обратили и заменица Шефа Мисије ОЕБС у Србији Сара Гроен, министар за људска и мањинска права Томислав Жигманов, повереница за равноправност Бранкица Јанковић, повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности Милан Мариновић, као и потпредседник Владе АП Војводина и Покрајински секретар за образовање, управу, прописе и националне мањине – националне заједнице Жолт Сакалаш.

УДРУЖЕЊЕ ОМБУДСМАНА СРБИЈЕ

По ступању на функцију покрајинске заштитнице грађана- омбудсманке, доц. др Драгана Ћорић се уклонила у Удружење омбудсмана Србије, следећи праксу својих претходника, који су такође били чланови овог удружења. На првој ванредној скупштини Удружења у јануару 2023. године, Омбудсманка је изабрана за чланицу Етичког одбора, који је добио задатак да након свог конституисања изради први

Етички кодекс за чланове овог удружења. Након конституисања, Омбудсманка је изабрана за председницу Етичког одбора. Заједнички рад свих чланица овог Одбора резултирао је текстом Етичког кодекса је у децембру 2023. године усвојен једногласно на редовној скупштини Удружења.

У својству председнице Етичког одбора Удружења, Омбудсманка је присуствовала састанку који је са представницима Удружења омбудсмана Србије уприличио министар за људска и мањинска права и друштвени дијалог Томислав Жигманов, у Палати Србија у Београду. Министар је том приликом истакао изузетно важну улогу независних тела за заштиту људских права грађана и нагласио да ће Министарство пружити снажну, ефикасну и видљиву подршку платформи ширења локалних омбудсмана, с циљем да се повећа видљивост и значај локалних омбудсмана у Србији. Министар је нагласио и неопходност континуиране сарадње, те је изразио спремност да Министарство буде спона између локалних омбудсмана и других државних институција у заједничком циљу афирмације и заштите људских права грађана Републике Србије.

ПОСЕТЕ ГРАДОВИМА И ОПШТИНАМА

У извештајној години забележено неколико посета градовима и општинама, које нису биле циљно тематског карактера, већ су биле усмерене на упознавање што ширег друштвеног контекста и околности у тим градовима и општинама. Посете у овом смислу су подразумевале обилазак значајних институција, упознавање са праксом и радом надлежних органа локалних самоуправа те разговором о могућностима сарадње са ПЗГО.

Тако су Омбудсманка и заменица Омбудсманке за равноправност полова у оквиру посете Граду Нишу посетиле Правни факултет у Нишу, као високошколску установу која образује највећи број будућих правника и правница у овом делу Републике Србије. Том приликом, посећена и канцеларија локалног омбудсмана Града Ниша, прва која је добила подршку ресорног Министарства за државну управу и локалну самоуправу за формирање Регионалне канцеларије омбудсмана (окупља више општина, при чему се седиште канцеларије налази у једном од градова, док су остали градови / општине препустили том граду своју надлежност у погледу оснивања канцеларије локалних заштитника грађана. Тако регионални омбудсман има надлежност поступања на притужбе грађана са територија више општина одједном, по основу споразума о уступању те надлежности).

У оквиру посете Граду Сомбору, Омбудсманка и заменици за равноправност шполова и за права детета су обишли: Прихватилиште за жене и децу жртве насиља у породици и жртве трговине људима, које функционише при Центру за пружање услуга социјалне заштите Града Сомбора; Црвени крст Сомбор, где су информисани о бројним активностима ове организације и усагласили да међусобна досадашња успешна сарадња треба да се настави и у наредном периоду, Општу болницу „Др Радивој Симоновић“, и Градоначелника Града Сомбора.

У оквиру посете општини Житиште, Омбудсманка и заменица Омбудсманке за равноправност полова су одржале краћи састанак са представницима општине Житиште; обишле Основну школу „Свети Сава“ у Житишту, где је са директоркама ове и основне школе у Банатском Карађорђеу, као и са запосленима у педагошко-психолошкој служби разговарано о безбедности деце у школи и текућим проблемима. Након тога су у Међи и Српском Итебеју посетиле неколико удружења жена са села, са којима је разговарано о могућностима развоја њихових активности, очувању локалних и националних обичаја.

УЧЕШЋЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈАМА; ТРИБИНАМА И СЕМИНАРИМА

Покрајинска заштитница грађана доц. др Драгана Ћорић је присуствовала Изложби радова чланова породица несталих лица, под називом „Време ми неће избрисати тебе“. Организатори ове изложбе - Међународни комитет Црвеног крста и Црвени крст Војводине, су изложбу посветили „патња породица несталих које трагају за својим најмилијима не престаје, ни после тридесет година“. Овим пројектом је Црвени крст Србије желео да скрене пажњу на проблеме са којима се породице несталих суочавају, док траје њихова потрага за истином, и да апелује на надлежне органе да и даље чине све што је у њиховој моћи да се на питања породица несталих коначно дају одговори.

Адвокатска комора Војводине у сарадњи са Комором јавних извршитеља Србије је у априлу организовала предавање на тему „Етичка одговорност и стандарди професионалног понашања јавних извршитеља и адвоката“. О теми су говорили: Вујадин Масникоса, заменик председника Коморе јавних извршитеља, доц. др Драгана Ћорић, покрајинска заштитница грађана - омбудсманка и Милан Караћ, адвокат из Новог Сада, секретар Управног одбора АКВ. Сви говорници су констатовали идентичност одредби из кодекса свих носилаца правосудних функција и адвоката у погледу списка и садржаја стандарда за професионално и етично понашање и указали на значај поштовања етичких норми и професионалних стандарда у циљу остваривања зајамчених уставних права странака у поступцима и заштите сопствених професија. Предавању је присуствовао велики број јавних извршитеља, адвоката и адвокатских приправника.

У априлу је Омбудсманка, по позиву Архива Војводине, учествовала на округлом столу посвећеном доступности архивистичког материјала, одржаном у организацији Архива Војводине. У саопштењу под насловом „Право на приступ архивској грађи као људско право“, омбудсманка се осврнула на значај рада архива, чување архивске грађе и њене доступности широј и стручној јавности. Архивска грађа је много више од своје законске дефиниције у којој се спомињу облици и начини чувања информација. Она је чувар сећања, знак упозорења за прошлост и путоказ ка бољим начинима изградње будућности. Истог дана, представници ПЗГО су присуствовали и стручној трибини на тему вршњачког насиља, одржаној у Адвокатској комори Војводине.

Значајно је и учешће представнице ПЗГО на скупу под називом „Међусекторска сарадња у случајевима вршњачког насиља“ коју је организовао Центар за социјални рад у Бачкој Паланци. На скупу су представнице/ци надлежних институција и установа имали прилику да сумирају резултате досадашњег рада и размене своја искуства и проблеме с којима се суочавају у поступању у случајевима вршњачког насиља.

Својим присуством ПЗГО је подржао и јединствени културни догађај: 2. Фестивал Нови балкански ритам, одржан крајем августа 2023. године, на којем се шири јавност упознала са концептом телесне музике.

ПЗГО је учествовао и на манифестацији “Новосадски омладински фестивал - место сусрета и размене искустава бројних омладинских организација”, уприличеној поводом Међународног дана младих.

На додели међународног признања „Млада Храброст“ у амбасади Шведске, где је једна од шест добитница за 2023. годину била из Републике Србије присуствовале су представнице ПЗГО.

Представници ПЗГО су били присутни и на трибини под називом “Превенција деменције”, коју су поводом обележавања Светског дана борбе против Алцхајмерове болести у септембру организовали Српско удружење за Алцхајмерову болест и Удружење за Алцхајмерову болест Нови Сад. Кроз

дискусију која је била усмерена на изношење конкретних примера и проблема закључено је би се деменција и Алцхајмерова болест у 40% случајева могла избећи и смањити уколико би се избегавале активности које могу узроковати повреде главе, дугог коришћења мобилних телефона, таблета и боравка испред компјутера и боравка у загађеном ваздуху и токсичном окружењу. Закључци овог скупа су да је неопходно да се донесе Национални план за борбу против деменције и Алцхајмерове болести, да се до доношења плана хитно успостави развој услуга и сервиса у локалној заједници за оболеле од деменције и сроднике који брину о њима и обезбеди пружање услуга геронто-домаћица, помоћи у кући, и да се спроведе едукација и обука лекара опште праксе у примарним здравственим установама о раном откривању симптома деменције и Алцхајмера као и с тим повезаним другим хроничним обољењима која могу узроковати касно дијагностиковање ове болести.

ПЗГО је био присутан и на стратешком дијалогу о родној равноправности на локалном нивоу на тему „Женско предузетништво: изазови и перспективе“ које је поводом Међународног дана људских права организовао Повереник за заштиту равноправности у сарадњи са Заговорником начела једнакости Републике Словеније и уз подршку Амбасаде Републике Словеније у Београду. Циљ одржавања скупа је сагледавање изазова и перспектива за развој женског предузетништва, као и размена искустава из Словеније и Србије. У сличном тону - размене искустава и подршке предузетницима уз обавезно поштовање људских права у сфери бизниса је одржана и конференција под називом „Бизнис и људска права“, чији организатори су били Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Привредна комора Србије и Агенција за мирно решавање радних спорова

ПЗГО се радо одазива и позивима студентских организација; тако је представница институције учествовала у панел дискусији поводом обележавања Међународног дана људских права коју је организовала студентска организација ЕЛСА Универзитета Привреде академије у Новом Саду.

Центар за социјални рад у Суботици је обележио вредан јубилеј - 60 година свог постојања. На овој свечаности истакнуто је да су центри за социјални рад, посебно стручни сарадници у њима, прва линије одбране, заштите и подршке бројним корисницима у тешким ситуацијама и да све остале институције треба да прате са дужном пажњом и увек подржавају рад центара за социјални рад.

Изузетно посећена је и била трибина под називом „Насиље престаје с тобом“, одржана у децембру у Ректорату Универзитета у Новом Саду, у организацији Удружења полицајаца и грађана „Безбедна заједница“ одржана је трибина. Поред представника UNCHR, представника Министарства унутрашњих послова, правосуђа, удружења грађана и осталих учесника у борби против родно заснованог насиља, на трибини је активно учествовала и Омбудсманка, осврнувши се на бројне предрасуде и стереотипе који још увек постоје у погледу родно заснованог насиља и феминицида и истакла да једино едукација грађана и грађанки као и сарадња институција и других ванинституционалних механизма може довести до смањења ове врсте насиља.

ПЗГО је учествовао и на стручном скупу под називом „Етичко извештавање о менталном здрављу“ који је организовао Радио Футог у сарадњи са Завичајним удружењем Футог. Ментално здравље и његово очување у многоме зависе и од приступа људи према тој теми, а посебно од начина извештавања медија о ситуацијама у којима је било угрожено ментално здравље.

ПЗГО је учествовао и на Националној конференцији „Право на наслеђивање - пут ка родној равноправности и заустављању насиља“, одржаној у оквиру глобалне кампање „16 дана активизма у борби против насиља над женама и девојчицама“, коју су заједнички организовали Повереник за заштиту равноправности, Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији и Центар за истраживање и развој друштва ИДЕАС. Упркос постојећем законском оквиру који

једнако третира мушкарце и жене у нашем друштву још увек су дубоко укоренење предрасуде и стереотипи, као и уверења која стављају жену у неравноправан положај приликом наслеђивања имовине, жене се често одричу наслеђа у корист мушких сродника, што може утицати на њихову економску независност, али и ризик од различитих облика породичног и родно заснованог насиља. У свом раду, а посебно приликом посета удружењима жена на селу ПЗГО посебну пажњу посвећује едукацији жена на ову тему.

ПЗГО је активно учествовао и на промоцији публикације „Изговори гласно!“, коју је издала Европска мрежа родитеља ЛГБТИ+ особа, а уз подршку Савета Европе она је по први пут објављена и на српском језику.

Значајно је и учешће заменице омбудсманке за равноправност полова на VII Регионалној конференцији институција за равноправност полова југоисточне Европе, у организацији Повереника за заштиту равноправности, одржаној поводом Међународног дана толеранције, под називом „Дискриминација старијих особа-ејџизам“. Старење становништва представља изазов за системе пензионо инвалидског осигурања, социјално-здравствене заштите и њихово прилагођавање нарастајућим потребама старијих. Истовремено присутан је „ејџизам“-негативни ставови према старијима и старењу уопште. Конференција је организована у циљу да се испитају и предложе конкретни начини деловања тела за равноправност и осталих друштвених актера како би се негативни ставови према старијима смањили, како би се умањио генерацијски јаз и кориговали утицаји који воде ка ејџизму односно дискриминацији старијих особа.

ПЗГО је учествовао и на радионици „Инклузивни АРТ ИЗАЗОВ“, коју је организовало удружење „Витезови осмеха“ (такође организована поводом Међународног дана толеранције).

Посетили смо и Други Новосадски самит о болестима зависности и криминалу, у организацији удружења “Рестарт”.

Заменица Омбудсманке за права детета је учествовала на састанку Мреже за здравље, у организацији Сталне конференције градова и општина, током којег је дискутовано о стању јавног здравља, заштити права пацијената и интегрисаном пружању услуга у областима социјалне и здравствене заштите на локалном нивоу.

Прилика за размену искустава у заштити права деце и повећању њихове безбедности је била и 8. Годишња конференција о безбедности деце „Безбедност и одговорност 2023“, одржана у организацији Центра за несталу и злостављану децу. Догађај је започет званичним пуштањем у рад система „**Пронађи ме**“ који је осмишљен тако да допринесе бржем и правовременом решавању случајева нестанка деце. Под општим насловом „Превенција и социјална адаптација деце са проблемима у понашању и/или у сукобу са законом“, стручни део конференције био је подељен на више засебних тематских целина, односно релевантних предавања и панел дискусија, на којима је било речи о основним знањима и разјашњењима појма права детета, о насиљу над и међу децом, унапређењу услуга за подршку породицама као мере превенције проблема у понашању код деце и младих, примерима добре праксе стручњака из Сједињених Америчких Држава у превентивним програмима и ресурсима који унапређују безбедност деце у кризним ситуацијама те успешним интервенцијама у ситуацијама које укључују малолетне починиоце кривичних дела, као и о изазовима и могућностима превенције код деце са проблемима у понашању.

ПЗГО је даље учествовао и на завршној конференцији Црвеног крста Србије, поводом пројекта „Иновативне услуге у локалној заједници“. На конференцији су представљени резултати трогодишњег пројекта који се паралелно спроводио у Србији, Црној Гори и Аустрији, у партнерству између цивилног друштва и институција, укључујући оснивање центара за бригу о старијим особама, особама са деменцијом и њиховим породицама, креирање програма обуке, и пружање обуке за неформалне неговатеље, развијање и имплементацију иновативног когнитивног тренинга за особе са деменцијом и активности подршке њиховим породицама. У оквиру пројекта у Републици Србији основана су два центра подршке у заједници у Пироту и Сомбору коју пружају свакодневне услуге и подршку старијим особама са деменцијом и њиховим неформалним неговатељима.

Дан установе Казнено-поправног Завода Сремска Митровица је обележен Фестивалом беседништва осуђених лица „*Audiat et altera pars*“ – „Нека се чује и друга страна“, који је у сарадњи са Управом за извршење кривичних санкција Министарства правде Републике Србије и Установом за неговање културе Срем из Сремске Митровице, организован на Републичком нивоу, а у оквиру XXXII фестивала беседништва „*Sirmium lux verbi – Сирмијум светлост речи*“. Представник ПЗГО је присуствовао и овој манифестацији, по позиву управника КПЗ Сремска Митровица. На фестивалу је учествовало девет затворских установа из Републике Србије са укупно 17 такмичара, и то из КПЗ за жене Пожаревац, ОЗ Смедерево, КПЗ Сомбор, КПЗ Сремска Митровица, КПЗ жаревац – Забела, КПЗ Ниш, КПЗ Падинска Скела, КПЗ Ваљево, КПЗ Ћуприја.

ПЗГО подржава и спортске манифестације посебно када су хуманитарног карактера. Тако су представници ПЗГО присуствовали и на спортском догађају под називом „Утакмице пријатељства“ у Новом Саду, у оквиру којег су одржане трке пријатељства, представљање крикета као спортске дисциплине и утакмице пријатељства, са идејом промовисања инклузије, солидарности и оснаживања деце и младих из маргинализованих група. Учесници догађаја су ученици основних и средњих школа, млади – лица привремено смештена у Прихватном центру у Шиду и млади укључени у ЕХО програме – оснаживање маргинализованих група. Организатори овог догађаја су Удружење полицајаца и грађана „Безбедна заједница“ у сарадњи са представницима Градског већа за омладину и спорт Града Новог Сада, Екуменском хуманитарном организацијом (ЕХОНС), Високим комесаријатом Уједињених нација за избеглице у РС (УНХЦР), Комесаријатом за избеглице и миграције РС (КИРС), Центра за кризну политику и реаговање (ЦРПЦ) и Црвеног крста Нови Сад и Сремски Карловци.

СТАТИСТИКА 2023

Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, у члану 31 прописује да ПЗГО покреће поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи. Грађани се обраћају писмено, лично - доласком у службене просторије, телефоном и путем интернета. За сваку притужбу која се прими у писменој форми - било да је дата попуњавањем обрасца, написана неформално, изјављена на записник или достављена попуњавањем електронског обрасца - образује се предмет.

Поред поступања по притужбама грађана који сматрају да су им актом или радњом органа управе повређена људска права, ПЗГО може поступити и по сопственој иницијативи, на основу сазнања из медија, извештаја органа или из других извора, ако оцени да је вероватно да постоји или да је постојала повреда људских права од стране органа управе.

Омбудсман је у току 2023. години имао 740 обраћања. На основу ових обраћања ПЗГО је формирао је 221 предмет, а по сопственој иницијативи, у извештајној години, покренуто је 77 предмета.

Број укупних обраћања (А+Б)	740
Број обраћања у случајевима када није формиран предмет (А)	519
Број формираних предмета по притужби грађана (Б)	221
Број формираних предмета по сопственој иницијативи (В)	77
Укупан број предмета (Б+В)	298
Број решених предмета	260
Број предмета у раду	38

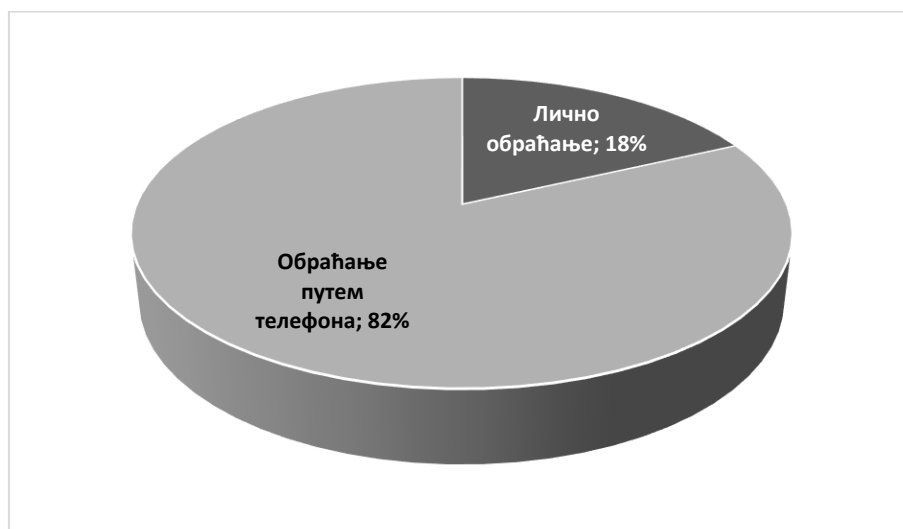
У 519 случајева, ПЗГО након обраћања није формирао предмет, али је пружен одговарајући савет за решавање изнетог проблема. Грађани су након разговора информисани о прописима који уређују предметну материју, дат је савет о поступку у којем могу остварити своја права, уколико такав поступак постоји, и упућени су на надлежан орган коме се могу обратити ради заштите својих права и на закону заснованих интереса.

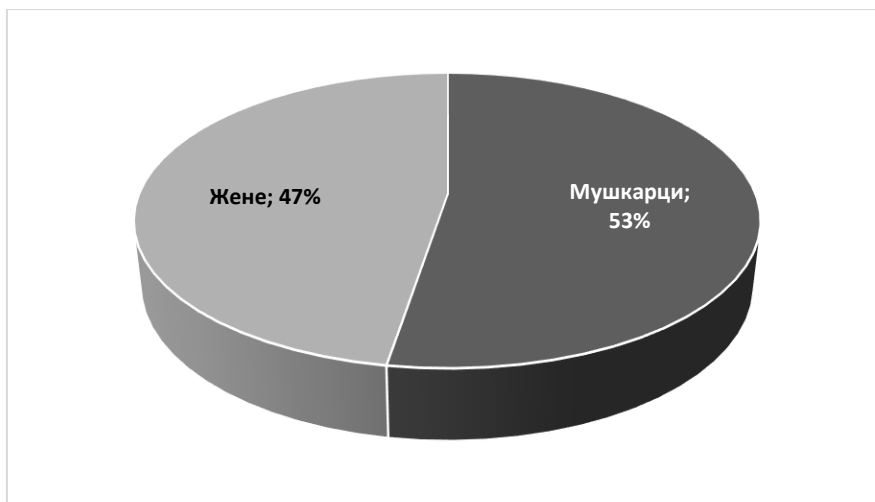
У овим обраћањима грађани су се највише жалили на питања из области пружања комуналних услуга и других делатности од општег интереса, на питања социјалне и здравствене заштите, на питања из радних односа, као и на питања из области заштите потрошача и на поступке у правосудним органима и органима управе.

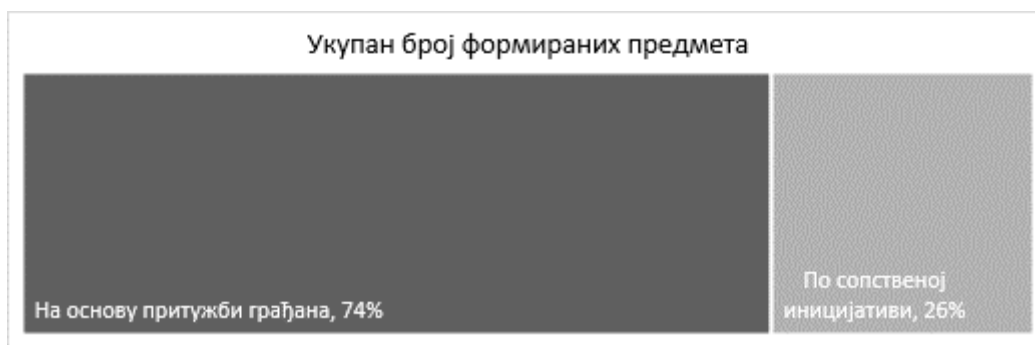
Област	Процент
Комунални послови	11,95%
Социјална заштита	9,63%
Здравствена заштита	7,13%
Радни односи	6,94%
Заштита права потрошача	6,94%
Правосуђе	5,78%
Добра управа	5,20%
Међуљудски односи	4,43%
Јавни извршитељ	3,85%
Порески поступак	3,66%
Пензијско и инвалидско осигурање	3,66%
Урбанизам и грађевински послови	3,28%
Имовинско-правни односи	2,89%
Образовање, просвета и наука	2,31%
Посебна брига о деци и породици	2,12%
Стамбени послови	2,12%
МУП - полицијски послови	1,93%
Права лица лишених слободе	1,73%
Заштита података о личности	1,73%
Остало	12,72%

У случајевима у којима није формиран предмет, грађани су се обраћали или личним доласком у просторије ПЗГО (94) или телефонским путем (425), а обраћао се нешто већи број мушкараца (273) у односу на жене (246).

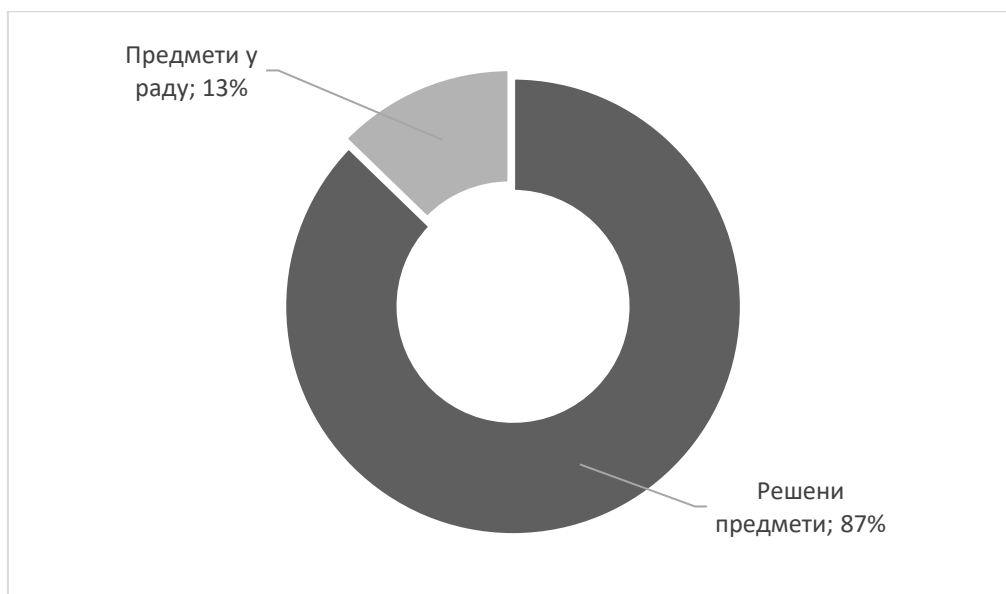

ПЗГО је у 2023. години укупно формирао 298 предмета, од којих је 221 формиран на основу притужби грађана, док је 77 поступака покренуто по сопственој иницијативи.

Такође, од 298 формираних предмета, ПЗГО је до краја извештајне године решио 260 предмета, док је 38 предмета пренето на решавање у 2024. годину.

Грађани су се у највећем броју случајева обраћали због проблема у вези са пружањем комуналних услуга и других делатности од општег интереса, проблеме у вези са повредама правила поступка, као и проблеме у вези са пропуштањем надлежног органа јавне управе да у одређеном законском року донесе

и достави одлуку странци. Такође, грађани су се обраћали и због остваривања социјално–економских права, као што су права по основу рада, права у области социјалне заштите, права на здравствену заштиту и права потрошача, вршење родитељског права, као и притужбама које се односе на рад судова и добру управу.

Структура предмета формираних на основу притужби грађана	
Област	Процент
Комунални послови и друге делатности од општег интереса	7,2%
Ћутање управе	6,8%
Здравствена заштита	6,8%
Радни односи	5,9%
Вршење родитељског права	4,5%
Социјална заштита	4,1%
Урбанизам, грађевинарство и стамбени послови	3,6%
Пензијско и инвалидско осигурање	3,6%
Социјална и материјална подршка и помоћ	3,2%
Право потрошача	3,2%
Довођење у неравноправан положај	3,2%
Вршњачко насиље	3,2%
Повреда правила поступка	2,7%
Образовање	2,7%
Имовинскоправни односи	2,7%
Заштита деце	2,7%
Судски поступак	2,3%
Приватност података	2,3%
Поверавање детета и уређење виђања	2,3%
Однос службеника/це према странци	2,3%
Остало	24,9%

Од укупног броја од 77 предмета формираних по сопственој иницијативи, већина предмета је покренута у оквиру специјализованих области којима се ПЗГО бави: права националних мањина, заштита права детета и равноправност полова. ПЗГО је најчешће реаговао у областима које се односе на породично

насиље, заштиту и безбедност деце, вршњачко насиље и дискриминацију по основу пола, брачног или породичног живота.

Област	Процент
Породично насиље	26,0%
Заштита деце	22,1%
Дискриминација по основу, пола, брачног или породичног живота	15,6%
Вршњачко насиље	11,7%
Безбедност деце	6,5%
Хранитељство	3,9%
Сексуално узнемиравање	3,9%
Социјална заштита	2,6%
Остало	7,8%

Омбудсман има четири заменика. По један заменик изабран је за следеће области: права националних мањина, права детета, равноправност полова и заштита људских права која нису у надлежности специјализованих заменика (општа права).

Све притужбе које ПЗГО прими у току године и предмети формирану по сопственој иницијативи могу се поделити у четири области: заштита права националних мањина, заштита права детета, равноправност полова и заштита људских права у другим областима – општа људска права.

Област	По сопственој иницијативи	Притужбе грађана	Укупно формираних предмета
Заштита људских права у другим областима – општих људских права	1	153	154
Заштита права детета	44	51	95
Равноправност полова	32	10	42
Заштита права националних мањина	/	7	7
УКУПНО	77	275	298

РЕЗУЛТАТИ РЕШЕНИХ ПРЕДМЕТА

На крају извештајне године 260 предмета је решено, а рад на 38 предмета је још увек у току.

Од 260 решених предмета:

- у 48% случајева ПЗГО није имао овлашћења да поступа, али је у 86% ових случајева дат правни савет на основу члана 19 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, којом је прописано да је ПЗГО овлашћен да грађане информише о прописима и даје правне савете о могућностима остваривања њихових права, упућујући подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка пред надлежним органима, ако је такав поступак предвиђен;
- у 12% случајева, неправилност у раду коју је утврдио ПЗГО орган је отклонио током поступка;
- у 24% случајева, после истраге, утврђено је да нису повређена људска права, односно није утврђена неправилност у поступању;
- у 7% случајева притужбе грађана су после обављеног поступка решене давањем савета, после чега је предмет архивиран;
- на основу 2 притужбе ПЗГО је упутио мишљење надлежном органу ради отклањања уочених неправилности у раду органа;
- у осталим случајевима у којима је покренута истрага предмети су решени тако што су или уступљени на решавање другом органу, повучени од стране подносиоца притужбе или је закључено да претходно нису исцрпљена сва редовна правна средства.

ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ

ОПШТИ ПРЕГЛЕД

Рад покрајинског заштитника грађана - омбудсмана је јаван. Јавност има право да у сваком тренутку буде обавештена о стању људских права, о раду покрајинског омбудсмана, о мишљењима и препорукама које упућује на адресе покрајинских органа или о потешкоћама са којима се у свом раду суочава. Покрајински омбудсман, с друге стране, има обавезу да обавештава јавност о свом раду и поступању, резултатима истраживања, предлозима упућеним Скупштини АП Војводине, кампањама или увидима у погледу примене међународних стандарда из области људских права.

И у једном и у другом случају, велику улогу у раду Покрајинског омбудсмана имају медији. Као изузетно утицајан канал комуникације, медији су важни како за промоцију, тако и за остваривање људских права, попут права на информисање или слободу говора и изражавања.

Упућеност Покрајинског омбудсмана на медије нарочито долази до изражаја у оним случајевима у којима медији обавештавају јавност о случајевима кршења људских права. Захваљујући таквим написима Покрајински омбудсман, ако процени да постоји повреда права грађана, покреће поступак по сопственој иницијативи. Ако у току поступка установи да су у раду органа управе постојале неправилности омбудсман ће органу упутити препоруку како да уочене неправилности отклони. У случају да орган управе одбије да поступи по препоруци, Покрајински омбудсман може о томе да обавести јавност и преко ње изврши притисак на орган управе да поступи у складу са његовом препоруком.

Веза између покрајинског омбудсмана, медија и јавности није случајна, већ суштинска, па је, стога, и разумљив интерес Покрајинског омбудсмана да новинари делују у безбедном окружењу, а медији истинито, потпуно и благовремено обавештавају јавност о свим питањима од јавног значаја. Треба имати и у виду да Покрајински омбудсман не изриче санкције, да не може да поништи незаконите акте управе, да његове одлуке нису правно обавезујуће и да се његов ауторитет великим делом заснива на савезу са јавним мњењем. Захваљујући том савезу рад омбудсмана постаје транспарентан, ефикасан и ближи грађанима, а рад органа управе одговоран, професионалан и у служби грађана.

Постоји неколико начина помоћу којих Покрајински омбудсман фокусира пажњу јавности на свој рад. Најважнији је редован годишњи извештај о раду који се Скупштини АП Војводине подноси до 31. марта за претходну годину. Поред овог, омбудсман може, када то захтевају нарочито важни разлози или то Скупштина АП од њега затражи, да поднесе и посебан извештај. Оба извештаја се објављују на званичној интернет страници Покрајинског омбудсмана.

Када дође до кршења људских права, Покрајински омбудсман саопштењима обавештава јавност и надлежне органе о кршењу права грађана. Организовање саветовања и покретање кампања, такође, представљају активност о којој јавност заслужује да буде обавештена. Јавну пажњу заслужује и овлашћење омбудсмана да пред Уставним судом покрене поступак за оцену уставности и законитости закона и других прописа и општих аката. У случају да је функционер одговоран за повреду људских права, Покрајински омбудсман је овлашћен да јавно препоручи разрешење тог функционера. До сада ПЗГО није користио ово последње овлашћење.

Јавност има интереса да буде обавештена о сарадњи покрајинског и републичког Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, као и о сарадњи и размени искустава покрајинског омбудсмана са другим омбудсманима у земљи и иностранству. Информације о томе се налазе у оквиру годишњих извештаја обе институције а могуће је и ван тога, када Заштитник грађана Републике Србије оцени да је то целисходно, да се обавести јавност о утврђеном стању у овој области.

Када је реч о примени међународних уговора, стандарда и прописа Покрајински омбудсман је овлашћен да континуирано надгледа примену и предлаже мере за побољшање стања у области људских права. Јавност има интереса да буде обавештена о мерама које је омбудсман предложио, као и да буде информисана о (новим) прописима којима се утиче на остваривање људских права. ПЗГО то континуирано чини, било путем саопштења, публикација или истраживања о којима периодично обавештава јавност на адекватан начин, и ван периода подношења годишњег извештаја о раду.

До информација о активностима омбудсмана, јавност може доћи и преко његове интернет странице, а не само преко медија. У рубрици вести у 2023. години објављено је (за трећину) више информација него ранијих година (138:83:78...).

У извештајној години рад покрајинског омбудсмана пратили су штампани (“Дневник”, “Данас”, “Нови магазин”, “Блиц”...) и електронски медији (Радио телевизија Војводине, “Kanal9tv.com”, “013info.rs”, “025.rs”, „Радио Оџаци“, “Noviradiosombor.com”, “soinfo.org”, “amiradio.rs”, “rtvbap.rs”, “бпинфо.рс”, “balkantv.rs”, “024info.rs” и други.

Информације о активностима омбудсмана дистрибуиране су и на језику већине, и на језицима националних мањина - словачком, русинском, хрватском, мађарском, буњевачком и ромском.

Вести су дистрибуирали медији који функционишу на локалном, покрајинском и националном нивоу. Свако ко је желео да се обавести о активностима омбудсмана могао је то учинити и преко интернет претраживача “Naslovi.net”, “Vesti.rs”, агенције “Тањуг” или портала “soinfo.org”, “autonomija.info”, “novosadski.press”, “021.rs”, “vojvodinauzivo.rs”, “nova.rs”, “radiodunav.com”, “pančevo.mojkraj.rs”, “čitajgari.com”... До обавештења о раду Покрајинског омбудсмана могло се доћи и помоћу веб-сајта за дељење и размену видео датотека „Youtube“.

У медијској обради активности Покрајинског омбудсмана најчешће коришћени жанрови су вест и извештај.

Највећу медијску пажњу у протеклој години изазвала је вест о формирању Дечијег савета, те апел Покрајинског омбудсмана упућен медијима да се у извештавању о трагедијама, које су се у мају догодиле у Београду и код Младеновца, уздржавају од сензационализма, ширења непроверених вести и нестручних коментара, а стриктно придржавају новинарске етике и професионалних узуса.

Онлајн веб сервиси – „Фејсбук“, „Х“ (некада „Twitter“) и „Youtube“ су згодан алат који Покрајински омбудсман често користи како би што већи број грађана упознао са својим радом и како би их подстакао му се обрате и затраже, увек када је потребно, информације потребне за остваривање њихових права.

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Facebook страница Покрајинског омбудсмана је на крају 2023. године имала укупно 2.289 пратилаца. Страницу већином прате млађе и особе женског пола. Пратиоци из Србије чине 94% укупног броја пратилаца странице, а међу пратиоцима су и грађани који живе у региону, затим у Немачкој, Америци, Аустрији, Мађарској, Великој Британији и Италији.

Садржаје на Facebook страници додатно је лајковало 115 људи, а сама страница је 2.547 пута посећена од стране корисника интернета.

Највећу пажњу јавности на Facebook друштвеној мрежи је привукла вест од 21. септембра 2023. године о првом радном састанку и семинару о правима детета за чланове и чланице Дечјег савета. Ову објаву је видело 3.684 корисника Facebook-а.

Велику пажњу (2.518 прегледа) је привукла и објава од 25. септембра 2023. године о посети Покрајинског омбудсмана удружењима жена „Лаванград“ и удружењу грађана „Подунав“ (Бачки Моноштор), удружењу жена „Брежанке“ и удружењу грађана „Натура“ (Бачки Брег), као и удружењу грађана „Гаково“ (Гаково).

Инстаграм налог је на крају године имао 955 пратилаца, већином из Новог Сада и Београда, просечне старости од 25 до 44 године. Већину пратилаца су чиниле особе женског пола (72%).

Поред друштвених мрежа, Покрајински омбудсман је присутан, како је већ истакнуто, и на видео-платформи „YouTube“, на којој се редовно објављују и деле видео-прилози о институцији емитовани у медијима. На овом каналу је било 811 прегледа, а најчешћи посетиоци су биле особе женског пола.

ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈА

У току 2023. године, интернет презентација Покрајинског омбудсмана (www.ombudsmanarv.org) је посећена 15.096 пута, а погледано је укупно 50.974 страна презентације. По једној сесији посетиоци су, у просеку, отварили три интернет странице..

Интернет презентацији најчешће се приступало претрагом на интернету, непосредним укуцавањем адресе сајта у интернет претраживачу, путем друштвених мрежа „Фејсбук“ и „Инстаграм“ и преко линкова са других сајтова.

Интернет презентацију најчешће су посећивали посетиоци из Републике Србије. Највише приступа су остварили грађани између 45 и 54 година старости (30,71%). Као и прошле, и ове године су, по статистици претраживача Google, сајту више приступале жене (69%) него мушкарци (31%).

Поред почетне странице, посетиоци су најчешће посећивали страницу „Обратите нам се“, странице са најновијим вестима, као и страницу о покрајинском омбудсману и заменицима. Путем странице за подношење притужбе, онлајн-формулар су ове године попунила 34 посетиоца.

Од објављених вести, најава и саопштења најчешће су биле посећене странице у вези са имунизацијом деце и скупом који је под називом „Улога здравствених установа у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима“ током године одржан у Новом Саду. Велику пажњу је привукао и апел Покрајинског омбудсмана поводом трагичних догађаја од 3. и 4. маја 2023. године.

ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА- ОМБУДСМАНА

Финансијска средства за рад Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана обезбеђена су Покрајинском скупштинском одлуком о буџету Аутономне покрајине Војводине за 2023. годину („Службени лист АПВ“ број 54/2022, 27/2023 и 35/2023) и извршавана су на следећи начин:

Конто	Назив конта	План	Извршење	Процент извршења
4111	Плате, додаци и накнаде запослених	39.594.250,00	34.818.623,56	87,94
4121	Допринос за пензијско и инвалидско осигурање	3.977.230,00	3.481.862,59	87,54
4122	Допринос за здравствено осигурање	2.039.100,00	1.793.159,15	87,94
4131	Накнаде у натури	555.355,00	446.884,17	80,47
4141	Исплата накнада за време одсуствовања с посла на терет фондова	817.485,00	0,00	0,00
4143	Отпремнине и помоћи	1.000.000,00	905.720,86	90,57
4144	Помоћ у медиц. леч. запосл. или чл. уже породице и др. пом. запосленом	1.510.000,00	1.497.745,35	99,19
4151	Накнаде трошкова за запослене	639.580,00	506.771,77	79,24
4161	Награде запосленима и остали посебни расходи	92.000,00	0,00	0,00
4211	Трошкови платног промета и банкарских услуга	20.000,00	1.940,42	9,70
4214	Услуге комуникација	145.000,00	51.762,11	35,70
4221	Трошкови службених путовања у земљи	280.000,00	0,00	0,00
4222	Трошкови службених путовања у иностранство	100.000,00	6.170,20	6,17
4231	Административне услуге	50.000,00	0,00	0,00
4232	Компјутерске услуге	100.000,00	0,00	0,00
4233	Услуге образовања и усавршавања запослених	130.000,00	15.580,00	11,98
4234	Услуге информисања	100.000,00	9.500,00	9,50
4235	Стручне услуге	3.150.000,00	2.179.404,90	69,19
4237	Репрезентација	680.000,00	479.571,33	70,53
4239	Остале опште услуге	150.000,00	145.709,00	97,14
4261	Административни материјал	80.000,00	0,00	0,00
4263	Материјали за образовање и усавршавање запослених	700.000,00	348.120,00	49,73
4441	Негативне курсне разлике	10.000,00	0,00	0,00
4621	Текуће дотације међународним организацијама	60.000,00	41.167,98	68,61
4651	Остале текуће дотације и трансфери	1.000.000,00	636.063,50	63,61
4821	Остали порези	10.000,00	0,00	0,00
4822	Обавезне таксе	10.000,00	0,00	0,00
	УКУПНО:	57.000.000,00	47.365.756,89	83,10